

Ústřední kontrolní a zkušební
ústav zemědělský
v Brně

1899-1999

100 let

zemědělského
zkušebnictví v Brně

**100 let
zemědělského zkušebnictví
v Brně**

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský v Brně

V březnu letošního roku si připomínáme sté výročí ode dne, kdy byla zahájena činnost hospodářské zemské stanice pokusné pro pěstování rostlin v Brně. Ze statutu stanice schváleného moravským zemským výborem vyplývá jako její prvořadé poslání "snaha o zvelebení polního hospodářství pomocí vědeckých výzkumů v oboru pěstování rostlin se zvláštním zřetelem k pěstování ječmene." Toto původně velmi úzce definované poslání se v průběhu času rozšiřuje na celou oblast zemědělské rostlinné produkce, původní stanice nabývá statutu zemského výzkumného ústavu zemědělského a později zemědělského výzkumného ústavu pro produkci rostlinnou se záběrem na zvyšování výnosů všech nejdůležitějších pěstovaných kulturních rostlin.

Vývoj pracoviště v průběhu století byl formován různými vlivy hospodářskými i politickými, jsou to dějiny velice pestré, zajímavé a v dnešní době nového budování a přetváření ústavu i vysoce poučné a v mnohém inspirující. Řada problémů, před kterými v současnosti stojíme a hledáme optimální řešení, byla řešena už dříve a z následného vývoje lze čerpat poučení.

Říká se, že historie je učitelkou života. Pocit časové kontinuity je však stabilizující činitel poskytující jistotu, že našemu současnému úsilí předcházelo úsilí generací před námi a smyslem naší práce je rozvíjet to, co započali jiní.

Je proto sté jubileum vynikající příležitostí seznámit se s dějinami oboru i pracoviště, ohlédnout se s obdivem na vše, co započali naši předchůdci a načerpat tak síly do budoucna.

RNDr. Jaroslav Staňa
ředitel ústavu

OBDOBÍ VZNIKU

V době svého vzniku nesl náš ústav poněkud komplikovaný název :

Moravská zemská hospodářská výzkumná stanice pro pěstování rostlin v Brně.

Její vznik právě v Brně a právě v té době zákonitě vyplynul z hospodářského, politického a společenského postavení Moravy na konci 19. století. Morava spolu s Čechami byla zcela bezkonkurenčně hospodářsky, ale i zemědělsky nejvýznamnější oblastí Rakousko - Uherska. Obě země koruny české zaujímaly sice jen jednu desetinu celkové rozlohy R-U a žila zde pouze jedna pětina veškerého obyvatelstva, ta však vytvářela plné tři čtvrtiny produkce mocnářství.*

Brno se tak z maloměsta, jakým bylo v polovině 19. století s necelými šedesáti tisíci obyvatel, rozvinulo během padesáti let v moderní a dynamické město s dvojnásobnou rozlohou a dvojnásobným počtem obyvatel.

Nijak proto nepřekvapuje, že v této tvůrčí atmosféře vyvstaly požadavky na řešení situace v tehdejší moravském zemědělství.

Na jedné straně to jsou nové chemické a biologické poznatky (objevy Liebiga o minerální výživě rostlin, Mendela o dědičnosti rostlin, Pasteura v mikrobiologii), respektive objevy "lučebních" metod a postupů, na straně druhé je to snaha o prověřování výrobků pro jejich nákup (klíčivost osiva, příměsi, záměny, nedodržová-

ní jakosti). Rozvoj vědy, výzkumu, potřeba šlechtění kulturních rostlin, poznávání půdy tak postupně umožňují vznik samostatného zemědělského zkušebnictví .

V první fázi vznikají různé podpůrné spolky a společnosti, které se utvářejí kolem pokrokové myslících a hospodářských osobností, popřípadě kolem šlechtických či církevních statků.

K takovým prozíravým osobnostem patřil kníže Hugo Salm Reifferscheid, který v r. 1856 zřídil v Rájci **První agrikulturně chemickou stanici zkušebnou na Moravě**. I když v roce 1864 tato stanice zanikla, a to hlavně z důvodů finančních, podařilo se probudit zájem o zemědělské výzkumnictví a pokusnictví.

Pozornost byla soustředěna na vybudování několika středních hospodářských škol (např. v Přerově, v Novém Jičíně), které disponovaly pokusnými statky a vychovávaly tolik potřebné odborníky.

* Brno bylo sídelním městem zemských institucí a na konci století zažívalo svůj obrovský ekonomický, společenský a kulturní rozmach. Byl to především textilní a strojírenský průmysl, který znamenal pro město značný příliv obyvatelstva z okolních obcí. S tím úzce souvisela potřeba nového urbanistického řešení obytných částí města. Bouraly se městské hrady, stavěly se nejen nové jeho čtvrti, ale i nové reprezentativní ulice, např. Husova, Joštova, Úvoz, domy Tivoli, Lidická ulice apod. Nový regulační plán města vypracoval pozdější tvůrce vídeňské Ringstrasse Ludvig Förster, spolu s ním v Brně pracovali stavitelé a architekti jako např. Theofil Hansen, August Prokop a další.

Co se týče vědy a kultury, tak v Brně v té době žijí a pracují tak významné osobnosti jako jsou Jan Řehoř Mendel, Viktor Kaplan, Pavel Křížkovský, mladý Leoš Janáček, Petr Bezruč či Josef Merhaut. Město začíná žít bohatým společenským životem. Rozvíjí se divadlo a školství. Jistě není bez zajímavosti, že v r. 1999 oslaví sto let od svého založení i první česká vysoká škola v Brně - Vysoké učení technické.

OBDOBÍ 1899 - 1911

V devadesátých letech minulého století se do popředí zájmu pak dostává požadavek o zušlechtění tehdy nejdůležitější hospodářské plodiny na Moravě - ječmene. A to byl ten hlavní impuls, proč byl náš ústav - tehdy ještě stanice - založen.

O jeho založení se nejvíce zasloužil **dr. Antonín Zoebl**, profesor hospodářských nauk na německé vysoké škole technické v Brně, který byl kurátorem ústavu až do zahájení jeho činnosti. V praxi to znamenalo hlavně zabezpečení výstavby budovy. Ta se začala stavět v roce 1898 na pozemku o výměře 1 hektaru, který byl zakoupen od Viktora rytíře z Bauerů v katastru obce Křížová. Během roku byla postavena jednoposchodová budova s hospo-

Budova
výzkumného
ústavu

dářským oddělením a s chemickými laboratorními a dále vegetační skleník s vnitřním vybavením, t.j. s mlatem, ochrannou sítí, kolejnicemi, vozíky. Do budovy byl zaveden plyn a voda, na zavedení telefonu si po-

čkali do roku 1901 a elektrická energie byla připojena až v roce 1908. Tato původní budova tvoří nyní jádro budovy na Květné ulici.*

Když stanice 22.3.1899 začínala svou činnost, byl jejím prvním ředitelem jmenován **diplovaný agronom Jan Vaňha**, profesor střední hospodářské školy v Přerově. Byla to velice šťastná volba, protože ředitel Vaňha byl pracovník pilný, houževnatý a schopný.

Už v prvních letech se mu podařilo významně navýšit původní skromný rozpočet ústavu, zlepšit vybavení laboratorní, rozšířit knihovnu a hlavně se mu dařilo uskutečňovat představy a plány, které stanice dostala do vínku. Jednalo se především o šlechtění rostlin, pěstování nových odrůd, určování nemocí rostlin a dále provádění srovnávacích polních pokusů v různých oblastech země.**

Jan Vaňha

Nyní si dovedeme jen těžko představit, jak široký záběr výzkumné činnosti naši předchůdci museli zvládat. Vždyť už v prvním roce, kdy se ještě zařizovaly laboratoře a prováděly se úpravy pokusného pole, bylo založeno úctyhodných 106 pokusů - 7 vegetačních, 11 na pokusném poli ústavu a 88 mimo ústav - ve spolupráci s 15 hospodářství v různých oblastech Moravy. Pozornost byla soustředěna především na pokusy s ječmenem, zkoumány a šlechtěny

* Na konci minulého století mělo zmiňované území pojmenování obec Křížová, a to podle komendy křížovníků na Starém Brně. Vedla tudy jediná významnější ulice Hlinky, která své jméno dostala podle jilovitého charakteru půdy, na níž v r. 1737 vznikla. Na svazích Žlutého kopce se až do konce 19. století rozkládaly vinice a zahrady, podle kterých pak v r. 1902 byly pojmenovány nám dobře známé ulice Květná a Hroznová. A co název Pisárky? Ten se začal používat až od roku 1918 a byl odvozen od místního pojmenování Schreibwaldu - písařova lesa a louky zvané Pisařka, které byly v 15. století majetkem blíže neurčeného písaře.

** Kromě ředitele inženýra-agronoma Vaňhy plnění svěřených úkolů v několika prvních letech zabezpečovali 3 inženýři chemici, 2 laboranti, 1 zahradník a 1 kancelářský úředník. Možná je dnes pro někoho složení personálu překvapivé, hlavně v souvislosti s úvahami o možném odtržení laboratorní od ústavu, ale spíš by mělo být poučné. Prospěšnost symbiózy zemědělských a chemických odborníků je prověřena celým jedním stoletím.

byly i další rostliny - pšenice, řepa cukrovka, oves, tabák, brambory. Na mimoústavních pozemcích byla prověřována především potřeba hnojení a dále bylo prováděno srovnání růstu nejrůznějších plodin v odlišných podmínkách. Získaný materiál byl posuzován po stránce botanické a chemické. Činnost pokusná a laboratorní se rozšířila postupně i na činnost kontrolní - kontrola průmyslových hnojiv, kontrola semen, plombování semen jetele, determinace chorob a škůdců. (Semenářská kontrola byla začleněna do rámce merkantilního oddělení agrobotanické sekce ústavu.) Významná byla i činnost mimoústavní - osvětová, která spočívala především v přednáškách na každoročních přírodovědných sjezdech, v účasti na hospodářských výstavách, v navázání spolupráce se středními školami a v uveřejňování naučně populárních článků v denním tisku. Kromě toho se pracovníci stanice mohli chlubit bohatou literární činností, jejich příspěvky byly otiskovány v odborných časopisech českých, rakouských, německých, francouzských. Každoročně byly podnikány studijní cesty, a to střídavě do Německa, Itálie, Švédska, Švýcarska, Holandska. Prestiž stanice rostla každým rokem, z hospodářských výstav si pracovníci odvázejí za šlechtění ječmene zlaté medaile. Obrovský úspěch slavila například ústavní expozice v roce 1909 na V. říšské výstavě v Brně, kdy fotografie znázorňující křížení ječmene byly v odborném tisku nazvány zlatým hřebem výstavy.

V tomtéž roce (1909) je rozhodnuto, že stanice ponese název **"Moravský zemský výzkumný ústav zemědělský"**. Zároveň je vypracován projekt na přeložení celého ústavu do Králova Pole z důvodu nutnosti rozšíření po-

kusných polí a laboratoří. Projekt se podařilo zajistit i finančně, bohužel nikdy nebyl realizován. Hlavní organizátor a motor celé akce - ředitel Vaňha v roce 1911 nečekaně umírá. Jeho smrt znamená nejen konec nadějí na přestěhování ústavu, ale s osobou nového ředitele přichází stagnace a pozvolný úpadek, který vrcholí v závěru 1. světové války.

OBDOBÍ 1911 - 1918

Po smrti ředitele Jana Vaňhy byl do čela ústavu jmenován **PhDr. Karel Spissar**, mladý dvaatřicetiletý absolvent botanického ústavu pražské university. Ten se začal věnovat především šlechtění rostlin, do kterého za-

Secesní vila

hrnul další dosud nešlechtěné plodiny a dále navázal hnojařské pokusy na program rakouského svazu. Plánovanou a finančně už zabezpečenou stavbu nových budov ústavu v Králově Poli nedokázal bohužel uskutečnit a tíživou prostorovou situaci řešil pronájmem vily na Květné ulici č. 56. Jedná se o secesní vilu z přelomu století, která je dnes zahrnuta do památek města Brna.

Jeho prvotní šlechtitelské aktivity byly v roce 1914 přerušeny mobilizací. Ze třinácti pracovníků ústavu bylo na frontu ihned povoláno pět a v dalším roce ještě dva. Kromě ředitele v ústavu nakonec zůstali pouze dva odborníci, dva laboranti a jeden zahradník. Šlechtitelské pokusy byly významně omezeny, hnojařské byly zastaveny úplně, práce byly často zajišťovány brigádnicky. Ředitel Spissar nehájil na

kompetentních místech význam výzkumných prací pro válečné zemědělství, což mu vyneslo ostrou kritiku během návštěvy šlechtitelů a zemského výboru v roce 1917, kdy dojem ze zanedbaného a neosetého pokusného pole byl víc než žalostný. Jeho situace se stala neudržitelnou a v roce 1918 odchází na čekatelnou dovolenou.*

* V závěru téhož roku se po prožitých útrapách vracejí z fronty zpátky laboranti Jan Špaček a Karel Mičko a úředníci František Malík a Josef Florián. Inženýři chemici Jan Valíček a Jan Preissinger a laborant Rudolf Tuček položili své životy za zájmy rakouské monarchie. Jan Valíček zůstal neznámý a druhí dva padli hned v prvních bojích v roce 1914. Čest jejich památce.

OBDOBÍ 1918 -1938

1. světová válka postavila otázku výživy, a tím i zemědělské produkce do popředí. Ještě během roku 1917 je na popud prezidenta moravské pobočky Válečného ústavu obilního a pozdějšího ministra zemědělství ČSR pana **K. Sonntága** pověřen **Prof. Dr. J. Stoklasa** vypracováním plánu na reorganizaci celého moravského výzkumnictví, a to za účelem zvýšení zemědělské a lesnické produkce na Moravě.*

Konec války a vznik Československa celou záležitost uspil, a tak už v březnu 1919 bylo zemským výborem rozhodnuto zřídit v Brně Zemský výzkumný ústav pro rostlinnou produkci a současně vybudovat dvě pobočné stanice, a to v Rožnově pod Radhoštěm (pícninařskou) a ve Žďáru nad Sázavou (bramborařskou). U devíti hospo-

dářských škol byly zřízeny expozitury (v Bzenci, Bohunicích, Jičíně, Kroměříži, Přerově, Rožnově, Šumperku, Znojme a Žďáru.).

Ředitelem ústavu se od roku 1919 stal **inženýr-chemik Otto Kyas**, zemský zemědělský rada, který v ústavu působil už od dubna 1900 a celá léta vedl chemickou laboratoř. Měl dostatek zkušeností, schopností a sil, aby uskutečnil smělé úkoly vyplývající ze vzniku nové republiky.**

Otto Kyas

V souladu s těmito novými představami o budování zemědělství v Československu vznikl tedy **v roce 1919** reorganizační původního Zemského výzkumného ústavu ze-

* Prof. Dr. Stoklasa vedl pražskou Výzkumnou stanici hospodářsko - fyziologickou, která se zabývala především kontrolou klíčivosti a čistoty semen a vznikla v roce 1899. Navazovala na práci Ústavu pro zkoumání semen, který byl založen v roce 1877 v Praze. Prof. Stoklasa byl světově uznávanou kapacitou ve svém oboru. V létě 1917 zavítal na Moravu, poznal její typické oblasti a své závěry a rady pak předložil zemskému výboru. Společně s ostatními odborníky se zabýval myšlenkou realizovat na Moravě modernější a velkorysejší výzkumnický program. Ten se měl členit do čtyř odvětví: produkce rostlinné, produkce živočišné, zemědělského průmyslu a zemědělské ekonomiky.

** V Brně totiž, stejně jako v Praze, Bratislavě a Košicích vznikají centrály státních a zemských výzkumných zemědělských ústavů a jejich analogie se formuje i na Podkarpatské Rusi, patřící tehdy k ČSR. Současně se operativními činy nové vlády, formou vládních nařízení a vyhlášek, realizují první právní normy samostatného státu o zkoušení a ochraně odrůd, o zkoušení osiv, o ochraně rostlin před škůdci, chorobami a plevely. Jsou tak rušeny či potvrzovány bývalé předpisy rakousko - uherské a zakládány nové výzkumné, zkušební a kontrolní systémy na úseku československého zemědělství a jeho ochrany. V roce 1921 je vydán nový zákon ČSR č. 128 / 1921 Sb. z. a n. „ O uznávání původnosti odrůd, uznávání osiva a sadby a zkoušení odrůd kulturních rostlin.“ Na jeho základě se rozvinula či založila práce řady ústavů a stanic, šlechtitelů, zemědělských škol. Hlavním nositelem praktického výkonu byl Ústav pro zkoušení semen a výzkumné stanice z pověření ministerstva zemědělství. Zakotvoval činnost Ústřední uznávací komise a stanovoval sankce za porušení zákona. Patřil mezi první právní normy tohoto druhu v Evropě. Platil do roku 1950, kdy jej nahradil zákon č. 188/1950 Sb. O zdokonalení rostlinné výroby.

Další důležitý zákon byl vydán v roce 1924 a to č. 165/1924 Sb. „O ochraně výroby rostlinné.“ Upravoval principy ochrany kulturních rostlin před škůdci, chorobami a pleveli. Stanovoval povinnosti a odpovědnost vlastníkům pozemků a pěstitelům, obchodníkům s rostlinným materiálem, kontrolní činnosti při dovozech, technické nároky na výrobu a prodej prostředků k ochraně rostlin aj. Dále stanovoval dozorové orgány a sankce za porušení zákona. Platil také do roku 1950, kdy byl nahrazen už zmíněným zákonem 188/1950. V roce 1924 se Československo stává jedním ze zakládajících členů vznikající mezinárodní semenářské organizace ISTA (International Seed Testing Asociacion) usilující o jednotné metody zkoušení a kontroly osiva a sadby.

Poslední právní úpravou je z roku 1928 výnos ministerstva zemědělství č. 3.166.8, kterým je potvrzena působnost Rolnicko- lučebního ústavu v Praze pro tzv. užitnou lučbu ve výrobě zemědělské tj. pro oblast hnojení, krmiv, vod, půdy, pomocných látek a pro různou související zbožíznaleckou problematiku. Předchůdkyní tohoto ústavu byla chemická stanice, která byla v Praze založena v r. 1855.

mědělského nový centrální **Zemský výzkumný ústav pro produkci rostlinnou**.

Byl rozdělen do šesti sekcí:

1. biologické a pedologické
2. biochemické
3. šlechtitelské
4. agrobotanické
5. fytopatologické
6. vinařsko- ovocnářské.

Cílem sekcí bylo probádat veškeré vegetační faktory, aby mohla být zvýšena kvalita a výnosy kulturních rostlin. Správnost tohoto teoretického bádání pak ověřovaly pobočné stanice v Rožnově a ve Žďáru přímo v praxi.

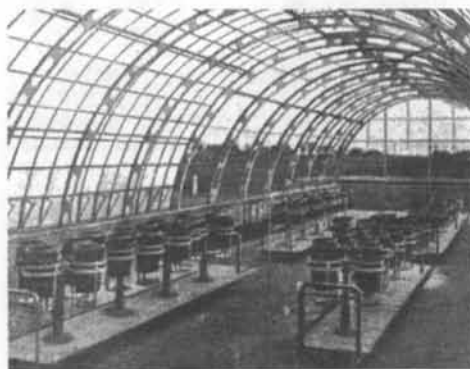
Pro dvě nové sekce vinařsko - ovocnářskou a fytopatologickou byl adaptován tzv. izolační pavilón při ústavu nevidomých v sousedství nově zřízené vysoké školy zemědělské v Černých Polích. Otevření těchto prostor s novými laboratořemi, které byly na svou dobu vybaveny velice moderně, se stalo příležitostí blýsknout se před odbornou veřejností.*

Pavilón sekce
fytopatologické

Přestavovalo se i v Pisárkách. Původní budova z roku 1898 byla během let 1920-21 rozšířena zdvojnásobením půdorysu a při-

stavbou druhého patra, dále byl vybudován nový vegetační skleník a meteorologická stanice, byl zakoupen nový nábytek do laboratoří i kaceráři a laboratoře byly vybaveny moderními přístroji.

Vegetační skleník

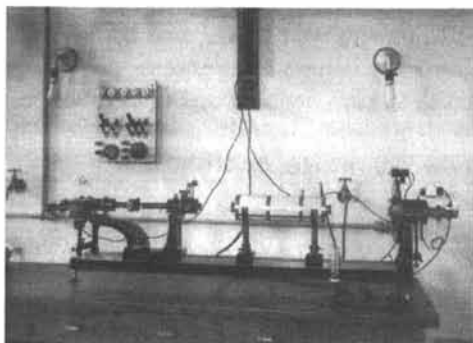
Meteorologická
stanice

K přípravě rostlinného selekčního materiálu pro chemický rozbor byly zařízeny jednak mlýnky (šrotovnik Czokorův, mlýnek Seckův, Maerkův a jiné), dále Herlesův přístroj ke zkoušení řepných semenaček s vývrtkou konstrukce bratří Pernerů, segmentová kruhačka Keilova, lis pro šťávy, úplné zařízení pro rozборы cukrovarnického, pivovarnického, lihovarnického materiálu, a také zařízení k určování pečivosti pšenice.

* Ředitel O. Kvas na tuto událost vzpomíná s pýchou:

„Otevření nových laboratoří uskutečněno dne 10. září 1920 v přítomnosti ministra zemědělství ČSR pana K. Sonntága, zástupců zemského výboru, zemědělské rady, kolegiálních ústavů zemědělských, politické správy, rektorů a profesorů vysokých škol, jakož i neobyčejně četné účasti učitelů škol zemědělských z celé republiky, kteří se sjeli do Brna u příležitosti druhé státní konference. Ladná úprava laboratoří, kaceráři i okolí všeobecně chváleno a zemskému výboru tlumočen všestranný dík za takovou obětavost při budování zemědělského výzkumnictví na Moravě“.

Optická laboratoř

V optické laboratoři byly zastoupeny všechny nejmodernější přístroje. Byl zde sacharimetr Schmidt- Haentschův o trojdílném zorném poli, kruhový polarimetr Fričův, kombinovaný pro použití spektrálního světla, kolorimetr Schmidt-Haentschův, refraktometry: ponorný, Abbeho, Pulfrichův, spektrofotometr König-Martensův, spektrograf Hilgrův, spektroskop, monochromátor s Nerstovou lampou vedle četné pomocné aparatury.

Elektrolytická laboratoř byla napájena 72 článkovou akumulátorovou baterií nabíjenou usměrňovačem o 27 amp. Stejnoseměrný i střídavý proud o napětí 110 a 250 volt byl rozveden po všech laboratořích a pracovních stolech. Pro práci s ultraviolovým světlem zde byly dvě křemenné rtuťové lampy, pro elektrolytické práce různé systémy platinových elektrod, precísní voltmetry a ampermetry Hartmann-Braunovy, kolíkový odporoměr Siemens-Halskeho, Wheastonův můstek atd.

Laboratorní nábytek byl vlastního jednoduchého typu, elektrické osvětlení bylo různých

typů, hlavně Sunlight, ventilace digestoří i místností byla rovněž elektrická.

Ředitel Otto Kyas ještě rozšířil personál : z původních 13 pracovníků na 61 : 34 sil odborných s vysokoškolským vzděláním 17 sil pomocných (laborantů, zahradníků) 10 sil kancelářských a pustil se s chutí do práce. Výsledky se brzo dostavily: z úseku pedologie byly zveřejněny první fenologické mapy, na úseku agrochemie již došlo k unifikaci analytických metod. Odrůdové pokusy byly celostátně organizovány a byla přiznávána původnost vyšlechtěným odrůdám.*

Archivní fotografie

Semenářské rozborů se uplatňovaly i při vývozu a dovozu osiv, šlechtění bylo zaměřeno na obilniny a jeteloviny.

Dále byla hodnocena rentabilita pěstování léčivých a kořeninových rostlin.**

Ke kvalitě vína přispívala chemická kontrola a čisté rasy kvasinek, byla zavedena

* Podmínkou uznání původnosti odrůdy nebo osiva a sadby byla i přehlídka porostu, kterou provedl jmenovaný přehližitel a dále rozbor vzorku osiva. Náš moravský ústav tuto činnost zabezpečoval v oblasti Moravy, Slezska, Valticka a Hlučínska. V Čechách tuto činnost zajišťovala Kontrolní stanice semenářská při Zemědělské radě v Praze, na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak Ústav pre kontrolu semien.

** Od třicátých let se pokusy s léčivými, kořeninovými a aromatickými rostlinami zakládaly na pokusném poli na tzv. Bauerově rampě (pojmenována podle Viktora, rytíře z Bauerů, kterému pozemek původně patřil), a to na rozloze dvou hektarů. Pokusy s léčivými rostlinami se datují už od roku 1909. Bylo pěstováno až 80 druhů drog o celkové hmotnosti 4 - 6 t. Byly podrobně vyšetřovány nejlepší způsoby pěstování a úpravy těchto rostlin, jejich výnosy a rentabilita produkce. Pro farmaceuty byly sestavovány herbáře, které sloužily jako kontrola při přípravě léků. V této činnosti se velmi intenzivně pokračovalo i za 2. světové války.

první evidence přípravků na ochranu rostlin a signalizace chorob a škůdců.

Byl to velmi nadějný nástup nové generace výzkumníků, mnozí z nich navíc významným způsobem participovali na činnosti Svazu výzkumných ústavů v ČSR.

Výsledky jejich práce byly obzvlášť cenné během hospodářské krize ve třicátých letech. Pro potřeby zemědělské produkce byly vybrány náhradní plodiny pro omezované plochy obilovin a cukrovky. Byly to plodiny jako je řepka, len a kukuřice.

Archivní foto

Půdoznalecko-meteorologický výzkum přispěl při vymezování ovocnářských oblastí a při rekonstrukci vinic. Byly provedeny tisíce rozborů půd i hnojiv a podle toho bylo doporučováno racionální hnojení. Úspěšně byly zaváděny vyzkoušené odrůdy, zlepšována jejich agrotechnika a jakost produkce. Ve vinohradnictví se zabránilo invazi amerických hybridů, které se projeví jako nevhodné do našich podmínek. Na úseku ochrany rostlin se dosáhlo zlepšení zdravotního sta-

vu a oslabení kalamit vlivem invazí škůdců.*

Knihovna

Značné částky byly vynakládány na literaturu i na styk se zahraničím a na publikování výsledků vlastních výzkumů. **Knihovna** se brzy stala chloubou ústavu. Už v roce 1925 čítala více než 8 tisíc svazků. Ústav odebíral 193 časopisů - 48 českých, 95 německých, 21 amerických, 16 francouzských, 5 anglických a po jednom z Polska, Dánska, Itálie a Švédska.

Knihovna

Meziválečné budování našeho ústavu patří k nejdůležitějším etapám v celé jeho historii. Díky významnému postavení

* Za účelem zjišťování výskytu škodlivých činitelů, různých chorob a škůdců byla rozesílána v té době řada konkrétních dotazníků. Zpravodajská služba pracovala s cca 1300 dobrovolnými zpravodaji v celé ČSR. Statistické zprávy na základě hlášení zpravodajů, odpovědi na dotazníky a vlastní zjištění byly měsíčně zpracovávány, předávány ministerstvu zemědělství a publikovány v odborném i denním tisku. K dalším zajímavým činnostem této sekce se řadí i práce ornitologická. Pracovníci provedli ve 30tých letech více než deset tisíc rozborů obsahu žaludků různých ptáků a na základě těchto rozborů pak byla dokazována užitečnost bažantů a jiného ptactva. S osvětovými přednáškami zaměřenými na toto téma sjezdili pracovníci sekce celou Podkarpatskou Rus.

agrární strany v politickém spektru mladého Československého státu byly do zemědělství a zemědělského výzkumu vloženy nemalé finanční prostředky. V případě Zemského výzkumného ústavu pro rostlinnou produkci v Brně byly efektivně a účelně využity. Zrodil se ústav s vysokým odborným renomé.*

V roce 1936 odstoupil Ing. Otto Kyas ze zdravotních důvodů z funkce ředitele. Novým ředitelem Zemského výzkumného ústavu pro produkci rostlinnou je jmenován **Doc. Dr. Karel Kočnar**.

---

* Hrdost nad dosaženými výsledky a úspěchy nejlépe vyjádřil opět sám ředitel Kyas: „Desítky tisíců rozborů mluví dosti o mravenčí pili, s níž svážen písek a kámen pro příští stavbu. Na dobrých základech poctivé práce budováno jest moravské výzkumnictví, jež samo dovedlo se očistiti od lidí neschopných a liknavých. Horlivá činnost nových mladých sil zaručuje mu zdatnou budoucnost.“

DOBA PROTEKTORÁTU (1939 - 1945)

Základy ústavu byly postaveny opravdu dobře - neotřásla jimi ani doba Protektorátu Čechy a Morava.

Zemědělské zkušebnictví a odbornou státní kontrolu řídí v tomto období ústředně ministerstvo zemědělství (doposud byl náš ústav podřízen zemským úřadům).

Zkušební a kontrolní činnost je nadále provázána s výzkumem, šlechtěním, výrobou, obchodem a tvoří doprovodnou činnost, při níž je chráněn veřejný zájem, pokrok, postihováno falšování zboží a nedodržování předpisů upravujících dané oblasti. Zákonné normy vydané v této době transformují do této skupiny v zájmu Velkoněmecké říše i pravidla německého zákonodárství.*

Pro Zemský výzkumný ústav v Brně období Protektorátu Čechy a Morava znamenalo na první pohled takový úpadek, jako 1. světová válka.**

V prosinci 1939 byl ředitelem ústavu jmenován **Dr. Jan Lokscha**, docent oboru zemědělství na německé Vysoké škole technické v Brně.

Kromě personálních změn došlo díky zmiňovaným novým vládním nařízením i ke čtyřem **významným změnám ve struktuře činnosti ústavu:**

1. Nařízení "O soustředění povětrnostní služby v protektorátu" znamenalo přeložení meteorologie z Brna do Ústředního meteorologického ústavu v Praze.
2. K ústavu byly přiřčeny dvě nově vzniklé půdní zkušebny.
3. Náš ústav, který se zabýval rostlinnou produkcí byl sloučen s ústavem pro produkci živočišnou.
4. Byly zavedeny rejstříkové zkoušky a ústav byl pověřen funkcí hlavní odrůdové zkušebny pro řadu plodin, a to s platností i pro Čechy.

Laktologická sekce
Brno

Organizační členění ústavu po připojení Zemského výzkumného ústavu pro pro-

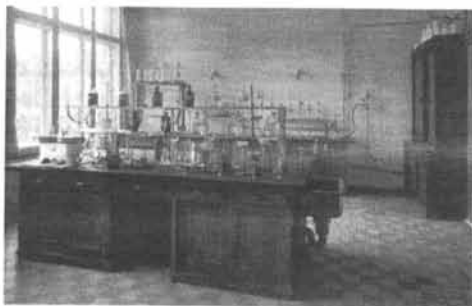
* Vládní nařízení O osivu a sadbě č 69/1941 Sb.z. stanoví postup řízení při zkoušení a povolování odrůd, při uznávání osiva a sadby, upravující dovoz a vývoz osiva a sadby. Jde o rozsáhlý převážně technický a procesní předpis, který nelze v historii tohoto oboru pominout.

Vládní nařízení O kontrole prostředků na ochranu rostlin a rostlinných produktů proti škodlivým činitelům a o obchodu s nimi č 89/1941 Sb. z. Upravuje nároky na tento druh prostředků, jejich zkoušení, označování, balení, stanovi místa zkoušení, zvláštnosti pro přípravky jedovaté, nároky na skladování a organizaci státního dozoru. Jde na svou dobu o důkladný komplexní předpis kladoucí důraz na funkčnost přípravku a jeho rizikovost.

Vládní nařízení O zkoušení půdy č 376/1940 Sb.z. ze dne 29.8.1940. Zavádí povinné zkoušení zemědělské půdy jako podkladu pro zvyšování její výnosnosti. Stanoví jeho rozsah, organizaci, povinnosti vlastníků, obcí, okresů. Na základě něho jsou pověřovány ústavy či budovány nové jako tzv. půdní zkušebny. Financování jde převážně k tíži tehdejšího státu. Zákon zakotvuje i sankce za neplnění nebo bránění tohoto programu. Jde tedy o zkušební a kontrolní úsek předcházející dnešnímu agrochemickému zkoušení půd.

** Přesto byla činnost mnoha sekcí negativně ovlivněna. Navíc pro některé české pracovníky to byla doba osobních tragédií. V listopadu 1939 byl zatčen tehdejší ředitel Doc. Dr. Karel Kočnar. Spolu s ním byli zatčeni a do koncentračního tábora posláni i přednosta sekce vinařsko-ovocnářské Dr. Karel Neoral a laborant Konrád Jollet. Zbývající přednostové sekcí byli ze svých funkcí odvoláni a nahrazeni německým personálem.

Chemická laboratoř

Nobe-ho vyfukovadlo

Jacobsenovo klíčko

Sekce
semenářská

dukci živočišnou* bylo následující:

6 sekcí pro výrobu rostlinnou - pedologická, biochemická, šlechtitelská, semenářská, fytopatologická, vinařsko - ovocnářská, **6 sekcí pro výrobu živočišnou** - plemenářská biologie, výživa hospodářských zvířat, chov hospodářských zvířat, mlékařství, ekonomika živočišné výroby, rybářství.

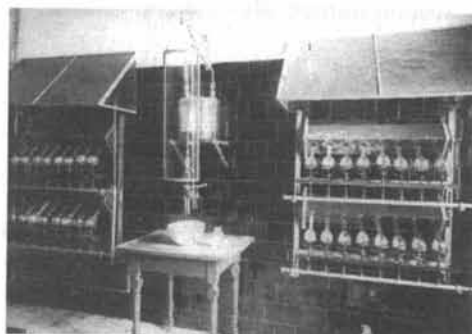
Navíc byly ústavu podřízeny odborné a technicko-hospodářské objekty:

- Zemská výzkumná pícninářská a travinářská stanice v Rožnově pod Radhoštěm,
- Zemský pokusný statek v Brankách u Rožnova (živočišná výroba),
- Kontrolní stanice pro výkrm a žír vepřů v Brankách,
- Zemská výzkumná vinařská a zelinářská stanice v Bzenci,
- Zemská rybářská stanice ve Studenci.

Sekce
šlechtitelská

Šlechtitelské
váhy

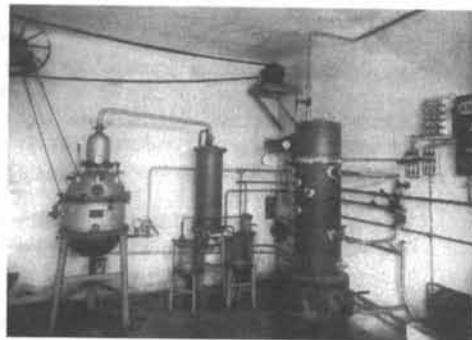

Sekce
biochemická

Přístroje
k určování
dusíku

Sekce fytopatologická

Expozice sekce fytopatologické na hospodářské výstavě v Brně v roce 1924

Sekce
vinařsko -
ovocnářská

Destilační
přístroj

* Ústav pro produkci živočišnou vznikl v roce 1927 a sídlil v areálu Vysoké školy zemědělské v Černých Polích. Po nuceném sloučení obou ústavů za protektorátu došlo po osvobození k jejich osamostatnění. Konečné propojení obou ústavů proběhlo v roce 1951 se vznikem ÚKZÚZ.

Vrchní dozor po stránce odborné měl ústav nad těmito objekty:

- Výzkumná stanice zemědělská **v Olomouci,**
- Výzkumná stanice lnářská **v Domanínku,**
- Révová a ovocnářská školka **ve Velkých Pavlovicích,**
- Zemská vinice a ovocnická školka **v Mutěnicích.**

Pícnílnářská a travinářská stanice v Rožnově pod Radhoštěm

Lze konstatovat, že činnost ústavu byla za protektorátu uchráněna a personálně zajištěna. V mnohém se naopak zvýraznila. Po soustředění meteorologie do Prahy byla v roce 1941 k ústavu přičleněna půdní zkušebna II a půdní zkušebna IV, které pak odebíraly a rozborovaly 18 až 28 tisíc vzorků půd ročně (stanovoval se dusík, fosfor a draslík) a navíc napomohly i akci vápnění (stanovení uhličitánů a pH). Půdní zkušebna IV sídlila na Rybářské ulici č.45-47. Kontrola hnojiv naopak silně poklesla, a to více než desetkrát.

Semenářská kontrola byla organizována v Uznávací komisi v Brně, kte-

rá vydávala uznávací listy na základě výsledků polních přehlídek a výsledků laboratorních zkoušek. (Tento stav trval i po válce, až do roku 1948.)

Ústav předal šlechtění obilovin do Přerova a vlastní šlechtění soustředil na píce a zeleniny.

Zákonem byl ústav pověřen funkcí hlavní odrůdové zkušebny pro tyto plodiny: ječmen, kukuřice, proso, pohanka, čočka, fazole, soja, vojtěška, vičenec. Pokusnické oddělení bylo pod tlakem říšských odrůd, názor hlavní odrůdové zkušebny na jejich nevhodnost pro podmínky Moravy byl však bez následků respektován.

Značně se zvýšily nároky na fytopatologickou službu, a to na její kontrolní činnost: kontrolu školek a ošetření ovocných stromů, obilných skladů, moření osiva, rakoviny brambor i na chemickou kontrolu a ústavní registraci přípravků na ochranu rostlin.*

Na úseku vinařském byl významný návrh ústavu na rekonstrukci vinic a na zřízení nové stanice v Bzenci. Později tato stanice sloužila jen pro zelinářské účely.

Pro náš ústav relativně bezproblémové období protektorátu zastihuje smutná skutečnost. Pět zaměstnanců našeho ústavu položilo své životy v boji s nacismem. Dne 26. dubna 1948 jim byla odhalena pamětní deska. Je umístěna před budovou ředitelství a připomíná nám jména našich statečných předchůdců.

* Sekce fytopatologická byla nucena uvolnit své prostory (slepecký pavilón v Černých Polích) německé Schutzpolizei a společně se sekci vinařsko-ovocnářskou sídlila až do konce války v náhradních prostorách, které poskytla VŠZ. Ta byla stejně jako všechny české vysoké školy od listopadu 1939 uzavřena. Do jejich prostor se uchýlili i ze svých funkcí uvolnění čeští přednostové jednotlivých sekcí našeho ústavu a během války fungovali jako poradci ve svých oborech.

Vít Kužela , plukovník ruských legií,
Ing. Karel Neoral , štábní kapitán ruských
 legií, přednosta sekce vinařsko - ovocnář-
 ské,
Ing. Vladimír Ondroušek, štábní kapitán
 v záloze,

Ferdinand Kořínek , nadporučík v záloze,
Milan Genserek , poručík, partyzán.

Čest jejich památce.

Pomník padlých

Posla
 pracovníkům
 ústavu padlým
 za 2. světové
 války

K tomuto období se vztahuje vzpomínání Doc.Dr. Huberta Fadruse, CSc, který pracoval ještě jako student v půd-
 ní zkušebně na Rybářské ulici a později byl pracovníkem pedologické sekce.

Někdejší Výzkumné ústavy zemědělské pro zemi moravskoslezskou patřily již v období 1. republiky k brněnským
 organizacím s nejlepším laboratorním vybavením pro chemické rozborů. Proto se na ně velmi často obracela ji-
 ná pracoviště s žádostmi o servisní provádění rozborů. Týkalo se to zejména rozborů ložiskových kovů pro První
 brněnskou strojírnou a bojových chemických látek aj. pro armádu. Těchto externích zakázek bývalo někdy tolik,
 že ohrožovaly i potřebu práce pro vlastní ústav. Byly ale finančně atraktivní a to nejen pro ústav, ale i pro pra-
 covníky, na těchto rozbozech se podílejších.

V průběhu 2. světové války se ústavy staly útočištěm několika studentů i učitelů vysokých škol, které nacisté za-
 vřeli. Mezi nimi nelze nevzpomenout pozdějšího univerzitního profesora RNDr. Arnošta Okáče DrSc. - člena ko-
 respondentů ČSAV, který pracoval na půdoznaleckém oddělení sekce, kterou vedl Dr. Ing. Smolík(?).

Prof. Okáč se stal garantem úrovně chemických rozborů ústavů a díky ohleduplnosti jejich vedení měl zcela vol-
 nou svoji pracovní náplň. V průběhu těchto let vypracoval rukopisy vynikajících učebních pomůcek "Reakce ka-
 tiontů", "Reakce aniontů" a "Výklad k základním operacím v chemické analýze", které po válce se staly celo-
 státně vyhledávanými učebnicemi a pomůckami v mnoha chemických laboratořích. Svoji badatelskou a experi-
 mentální práci věnoval problematice pedologie. Tak například v Chemickém obzoru publikoval studii o půdních
 koloidech pomocí polarografie kyslíkových maxim, dále polarografické stanovení dvojmocného a trojmocného
 železa v mokřadech a fotometrické stanovení vápníku, izolovaného jako oxalát, za použití ferronátu železitého.
 Pro tento účel zkonstruoval pro pedologickou laboratoř i jednoduchý a velice užitečný kolorimetr. Svoji učitel-
 skou odpovědnost uplatňoval i vůči totálně nasazeným studentům, které nutil ke studiu, zadával jim příslušné
 studijní pasáže a každý týden, vždy v pondělí, je z příslušných partií zkoušel. Jednou tuto situaci komentoval slo-
 vy: "Zkoušel jsem všechny možné obory, vyjma gynekologie."

V poválečném období vedl sekci agrochemie, výživy rostlin a pedologie RTDr. Ing. Josef Haas, vynikající znalec
 problematiky sekce, kterou vedl. Společně s prof. Kášem z brněnské VŠZ se významnou mírou angažoval i v
 komisi pro výživu rostlin na ČSAZV. Do funkce vedoucího sekce nastoupil vybaven rozsáhlými znalostmi přede-
 vším organické chemie, které získal jako asistent u světově proslulého akademika Prof. Jaroslava Veselého na
 ústavu organických syntéz chemické fakulty VÚT Dr. Eduarda Beneše v Brně, kde vypracoval svou doktorskou
 práci o bromderivátech naftalenových kyselin. V oddělení pedologie pracoval Ing. Zapletal, známý svými prace-
 mi o dynamice půdních procesů a dále sekční rada Ing. Valíček, zabývající se teorií a funkcí půdního sorpčního
 komplexu, zejména na práce ruských badatelů.

V této sekci jsem krátkodobě pracoval i já (1955-1959) s pověřením vybudovat výzkumně- vývojovou laboratoř
 pro řešení problematiky sekce. Vybavení této laboratoře bylo poměrně snadné, poněvadž ústavy získaly někte-
 ré přístroje a tehdy řadu unikátních chemikálií darem od UNRA (např. Radiometr - Copenhagen se skleněnou e-
 lektrodou pH byl předmětem zájmu i chemických laboratoř VŠZ a například organické činidlo pro stanovení stop
 železa Batho-fenantrolin neměl tehdy ani ústav analytické chemie PF MU v Brně. Z tohoto pracoviště vzešly mé
 první publikace.

OBDOBÍ 1945 - 1948

V období poválečné obnovy osvobozeného státu zkušebnictví a kontrola v zemědělství zachovávají své principy z předchozích etap a pravidel. Dochází k obnovení styků se slovenskými výzkumnými ústavy a stanicemi a k propojení řídicích rovin podle tehdejších ústavních podmínek.

Pro Moravský zemský výzkumný ústav to v roce 1945 znamená především zabezpečení obnovení činnosti, neboť provoz ústavu byl z důvodu značného poškození budov velice ztížen.*

V létě 1945 byla ústavu přidělena vila Hlinky 148 a v roce následujícím ještě další dvě vily Hlinky č.142 a Hlinky č. 150.**

Vila
dr. K. Reissiga
v Pisárkách

Po osvobození ústav opustili i všichni za protektorátu do vedoucích funkcí dosazení Němci v celkovém počtu 22.

Stav z roku 1933

Dne 19. června 1945 se po prožitých útrapách vrátil Doc. Dr. Karel Kočnar a stal se nejen přednostou sekce šlechtitelské, ale i ředitelem celého výzkumného ústavu pro produkci rostlinnou. V roce 1945 totiž došlo k opětovnému odtržení výzkumného ústavu pro produkci živočišnou.

Rok 1946 je rokem značného rozšiřování našeho ústavu, neboť rozvoj výzkumu vedl

* Pavilón sekce fytopatologické v Černých Polích musel být dokonce renovován celý od základů. Také hlavní budova v Pisárkách - Květná 19 - dostala během osvobozovacích bojů přímé zásahy, takže okna byla vytlučena, bylo porušeno plynové a elektrické vedení, poškozena byla i fasáda budovy. Zcela zničeny byly skleníky. Polní pokusy na Bauerově rampě nebyly včas zasety nebo byly poškozeny. Většina hlavních nedostatků však byla do konce roku 1945 odstraněna.

** Vila Hlinky č. 148 realizoval v letech 1901-2 pro finančníka Karla Reissiga významný představitel vídeňské secese Leopold Bauer (1872-1938), rodák ze slezského Krnova. Bauer vytvořil jedno z příkladných děl geometrické secese, pokládané ve své době za „první moderní dům v Rakousku.“ Tato důsledně účelová stavba s pevnostně působící vstupní branou patří k základním dílům moderní architektury ve střední Evropě. Až do konce války patřila rodině Reissigů.

Vila Hlinky č. 150 (dnešní ředitelství) byla postavena v roce 1886 pro Dr. Carla Freiherrna von Offermanna v novorenesančním slohu. Z dalších majitelů to pak byli Albrecht Prinz zu Schaumburg-Lippe a Dr. Felix Redlich. Od roku 1929 byla v majetku manželů Gottliebových, kteří před válkou utekli před Hitlerem. Obě vily jsou zařazeny do památek města Brna.

V roce 1949 bylo vybudováním vjezdu, vřátnice a silnice k budově Květná vyřešeno prostranství, které vzniklo ze zahrad obou vil.

zákonitě k další specializaci v odvětví. Bylo zřízeno nově dalších sedm sekcí (ústavů) a čtrnáct výzkumných stanic.*

Překvapivě už v letech 1946 - 47 začínají některé sekce (nově ústavy) zaměřovat svou činnost na přípravu podkladů pro nástup a rozvoj předpokládané zemědělské velkovýroby. Znamenalo to především vymezení vegetačních a výrobních oblastí podle zásad geonomie, dále rajónování osvědčených odrůd ječmene a pšenice do optimálních podmínek, vypracování zásad pro racionální výživu, rozpracování směrnic pro sestavení geonomických osevních postupů a pro využití travoplní soustavy včetně jetelotravních směsek a suchovzdorných pícnin, byla zkoušena i mechanizace ploch cukrovky, vinné a podobně. Ne všichni pracovníci se k přípravě kolektivizace stavěli tak, jak si představovala budoucí vládnoucí třída. Například Dr. Jaroslav Urban (od roku 1919 pracovník semenářské sekce) v roce 1946 založil ústav pro zemědělskou

ekologii. Vedle běžných ekologických aktivit, jako bylo třeba hubení kokotice plamenometem, či realizace školního osvětového filmu „Chraňme podnebí“, přednášel několikrát dosti razantně na téma „Kritika návrhu na kolektivní organizaci zemědělské výroby“. To bylo v létě roku 1947 a za pár měsíců nato byl Dr. Urban rozhodnutím Akčního výboru ústavu zbaven funkce přednosty a poslán na dovolenou s čekatelným. Podobný osud pak potkal každého, kdo nebyl zmiňovanému výboru po chuti. Z dlouholetých významných pracovníků ústavu jmenujme alespoň přednostu sekce pro speciální rostliny Dr. Jana Hampla a samotného ředitele ústavu Doc. Dr. Karla Kočnara. Jak praví letopisy naší pobočky - byla provedena politická očista.

K dalším politickým čistkám došlo ještě několikrát, a to hlavně v období padesátých let. Ing. Dobroslav Hájek, který do ústavu nastoupil už v roce 1950 a více než 30 let pak pracoval jako hlavní referent pro luskoviny na oddělení odrůdového

* Sekce byly přejmenovány na ústavy:

sekce pedologická	na ústav pro půdoznalství
sekce biochemická	na ústav pro výživu rostlin
sekce biologie půdy	na ústav pro biologii půdy
sekce šlechtitelská	na ústav genetiky a zušlechťování rostlin
sekce semenářská	na ústav pro zkoušení semen
sekce fytopatologická	na ústav pro ochranu rostlin
sekce vinařsko-ovocnářská	na ústav pro ovocnictví a vinařství

Nově byly zřízeny tyto ústavy :

ústav pro hydropedologii a klimatologii
ústav pro pěstování polních plodin
ústav pro speciální rostliny
ústav pro použitou fyziologii rostlin
ústav zelinářský
ústav pro zemědělskou ekologii

Nově byly zřízeny stanice

v Borotících u Znojma, v Pravicích, Bzenci, Pohořelících, Ivanovicích na Hané, v Hladkých Životcích, v Rapotíně u Šumperka, Hradci u Svitav, ve Velkých Losinách, v Perné u Mikulova, ve Znojmě, Mutěnicích a Polešovicích.

zkušebnictví, vzpomíná na to, co všechno bylo v této době možné.*

25. října 1948 byly Zemské výzkumné ústavy (sekce) pro výrobu rostlinnou na základě zákona č. 249 zestátněny.

Ředitelem nově vzniklých Státních výzkumných ústavů byl jmenován **Doc. Dr. Jaroslav Šimon**, dlouholetý pracovník ústavu a přednosta ústavu pro pěstování polních plodin.**

---

* Jednou z temných stránek historie ÚKZÚZ pobočky v Brně byly tzv. třídně politické prověrky. Ty prováděly v konečné fázi místní organizace KSČ. Snahou bylo údajně se oprostit od buržoazních vlivů a pracovníků, kteří zjevně nebo jen skrytě nesouhlasili s momentálním politickým děním.

Těch etap, kdy byli propuštěni zaměstnanci, bylo několik, vzpomínám si, že prvá byla asi kolem roku 1954, kdy byla propuštěna, údajně na vlastní žádost, asi desítka pracovníků, druhé pak v květnu 1958. Text dopisu, který propuštění dostávali, byl tento:

V Brně dne 28. května 1958

Soudruh ten a ten

Ředitelství ústavu rozvažuje podle paragrafu 21 zákona č. 66/1950 Sb. vzájemnou dohodu Váš pracovní poměr dnem 31. května 1958. Tímtež dnem bude zastaven poukaz Vašich pracovních příjmů.

Dále dopis obsahoval povinnost vrátit zapůjčené pomůcky a zachovat mlčenlivost o služebních věcech.

Podepsán vedoucí stanice.

Na smíření se s rozhodnutím bylo tedy 1 -3 dny.

Tenkrát odešla asi dvacítká zaměstnanců s tím, že všichni musejí přejít pouze na manuální práci, aby se sblížili s dělnickou třídou. Pouze dva z nich mohli být zaměstnáni v nestátní službě jako agronomové.

** Aby se zaměstnancům zestátněných výzkumných ústavů lépe pracovalo, bylo jim v roce 1948 přiděleno na poukaz první služební auto „Škoda Tudor - limuzína“, ale pouze podvozek. Karoserii zhotovila na objednávku brněnská firma Karosa. Vozový park se pak během krátké doby rozrostl ještě o další osobní auto „Minor station“ a o nákladní auto 1,5 t blíže neurčené značky. Prvními řidiči byli pánové Foltýn a Tureček a garážmistr Jan Špaček.

K dalším vymoženostem patřilo zřízení telefonní ústředny v roce 1949, která pak sloužila více než čtyřicet let.

OBDOBÍ 1948 - 1951

Po únoru 1948 probíhají v československém zemědělství zásadní změny. ČSR se dostává do sféry sovětského bloku likvidujícího demokratické systémy a soukromé vlastnictví ve prospěch prosazení komunistické ideologie vlastnictví všelidového. Hospodářství a občanský život je řízen stranickým a státním aparátem s co největší centralizací moci. Mění se vlastnický, organizační, ale i politický základ, v níž se musí zemědělské zkušebnictví a dozor pohybovat, přizpůsobit či různě transformovat. Rodí se některé nové technické přístupy, jako je například ukotvení jakosti prostřednictvím technických norem. Dochází k takovým trendům jako je zpochybnění dědičnosti, tedy k deformaci genetiky ve prospěch politiky a komunistické ideologie s tragickými dopady do šlechtění. Širokou mocí jsou pověřovány orgány státní správy tj. národní výbory všech stupňů, zejména pak po roce 1948. Společnost přechází na tzv. plánované hospodářství, kdy se vše řídí od shora dolů pod taktovkou vládnoucí strany.

Tomu všemu mají napomoci rychle vydávané nové zákony likvidující předpi-

sovou základnu z období do roku 1950. Patří k nim i zákony, které daly základ vzniku a práci ÚKZÚZ.*

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský vzniká k 1.1.1951. Sídlo ústavu je v Praze s pobočkami v Žatci, Brně, Bratislavě a Košicích.

Zřízení ÚKZÚZ lze kvalifikovat jako převedení dosavadních zkušebních, dozorových a kontrolních činností na samostatný, jen k tomu účelu zřízený, právní subjekt rozpočtového charakteru.

Přechází na něho zkušebnictví, kontrola, dozor a úloha rozhodčího orgánu nad vstupy do zemědělství. Péče o výzkum pak přechází na ústředí výzkumu a zemědělskou akademii, péče o šlechtění a semenářství na nové centrální oborové orgány a péče o jakost zemědělských a potravinářských výrobků na příslušné celostátní inspekce.

Založením ÚKZÚZ vzniká zkušební a kontrolní organizace nového a ojedinělého typu (ve srovnání s okolními státy západními i východními), a to svojí širokou působností na rozhodné vstupy do zemědělství.**

Brněnská pobočka ÚKZÚZ byla zřízena ke dni 1.4.1951.

* V roce 1949 byl vydán zákon 261/1949 Sb. O organizaci výzkumnictví a technického rozvoje. Upravuje organizačně výzkumnictví a technický rozvoj, určuje působnost orgánů jejich řízení, zmocňuje ministry k zakládání ústavů, zřizuje některé důležité orgány (např. Úřad pro vynálezy, Úřad pro normalizaci a j.). V rámci či na základě tohoto zákona se rodí i nová organizace zkušebnictví a kontroly v zemědělství.

V roce 1950 byl vydán zákon č. 188/1950 Sb. O zdokonalení rostlinné výroby. Obsah zákona upravuje okruhy pro rostlinnou produkci tj. šlechtění zemědělských plodin, množení osiva a sadby a jeho výrobu, rejstříky odrůd, obchod osivem a sadbou, dílčí otázky ovocnářství a vinařství, ochranu proti škůdcům rostlin a zkoušení, prodej a kontrolu prostředků na ochranu rostlin. Zákon uvádí různá přechodná opatření a zmocnění a ruší právní normy platné z období Rakouska-Uherska, první republiky a protektorátu. Navíc pomíjí sankce za porušení zákonných ustanovení.

V roce 1951 vychází vyhláška ministerstva zemědělství č. 95/1951 O zřízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského na základě zák. 261/1949 Sb. Uvádí jeho první organizační formu a dislokaci pracovišť.

** V zahraničí většinou pokračovala tradice vazby zkušebnictví a kontroly na samostatné ústavy příslušných oborů různě integrující šlechtění, výzkum, vývoj i kontrolu. Ve větších federálních státech jde i o kombinace dvou systémů (federální specializované řídicí instituty a zemské komplexní zkušební, výzkumné i dozorové ústavy).

Vznikla ze sedmi původních zemských ústavů (sekcí). Z nich pak byla přejmenováním a sloučením vytvořena tato oddělení:

agrochemie půd a výživa rostlin,
kontrola osiv a sadby, vč. ovoc. výpěst-
ků a sazenic vinné révy,
karanténa a ochrana rostlin,
odráudové zkušebnictví.

Navíc bylo k pobočce připojeno oddělení kontroly živočišné výroby a využití krmiv, které se vyčlenilo ze Zemského výzkumného ústavu pro produkci živočišnou.

Prvním ředitelem ÚKZÚZ pobočky Brno byl jmenován **Ing. František Hanzelka**, bývalý pracovník sekce vinařsko-ovocnářské v Brně. Doc. Dr. Jaroslav Šimon odešel na Vysokou školu zemědělskou v Černých Polích.

Další čtyři původní zemské ústavy (sekce), a to půdoznalství, hydopedologie a klimatologie, ústav genetiky a šlechtění a ústav použité fyziologie rostlin byly u ÚKZÚZ pobočky Brno zrušeny a jejich pracovníci byli převedeni do nových center výzkumné činnosti (např. do Výzkumného ústavu rostlinné výroby v Ruzyni, VÚ obilnářského v

Kroměříži, zelinářského v Olomouci, VÚ základní agrotechniky v Pohořelcích, VÚ píce-
ninářského v Troubsku.)*

Ze 14 výzkumných stanic u pobočky Brno zůstaly pouze zkušebny v Bzenci, Hradci nad Svitavou, v Lysicích a v Domanínku.

Oddělení odrůdového zkušebnictví vzniklo sloučením několika bývalých zemských ústavů. Ke své práci i nadále využívalo už dříve zmiňovanou Bauerovu rampu. O změnách, které v té době probíhaly, píše pan Miroslav Šašecí, který na Bauerově rampě sám prováděl pokusy: Po delimitaci zemského výzkumného ústavu zemědělského v červenci 1951 přešlo také odrůdové zku-

Bauerova rampa

* Komplexnější přehled o nově vzniklých VÚ a odděleních ÚKZÚZ poskytuje následující tabulka:

Původní Zem.ústavy z r. 1946	Začleněn do ÚKZÚZ	Vznik výzk. ústavu
Půdoznalství	zrušen	VÚRV Ruzyně VÚO Kroměříž
Hydopedologie a klimatologie	zrušen	VÚO Pohořelice
Genetiky a šlechtění	zrušen	VÚZO Olomouc VÚRV Ruzyně VÚRV Ruzyně
Použité fyziologie rostlin	zrušen	
Výživy rostlin	odd. AVR	
Zkoušení semen	odd. odrůdového zk.	
Ochrana rostlin	odd. zkoušení semen	
	odd. KOR	VÚO Kroměříž VÚRV Ruzyně
Pěstování polních plodin	odd. odrůdového zk.	VŠZ Brno
Zelinářství	odd. odrůdového zk.	VÚZ Olomouc
Speciální rostliny	odd. odrůdového zk.	VÚZA Pohořelice
Ovocnictví a vinařství	odd. odrůdového zk.	VSV Mutěnice

Vyorávání kořenů

šebnictví do nově zřízeného ÚKZÚZ. Vedení zkoušení odrůd zůstalo i nadále v budově Hlinky 148. V povědomí pracovníků oddělení pro zkoušení odrůd doznívalo organizační členění tohoto oddělení na Ústav polních plodin pod vedením Ing. Jana Schmidta, Ústav zelenin, který vedl Ing. Jaromír Závada a Ústav speciálních rostlin pod vedením Ing. Dr. Písařika. Oficiální označení již znělo referáty zmíněných plodin. Později byla zřízena chemická laboratoř na Květné a to vše zastřešoval vedoucí oddělení Ing. Jan Schmidt, který toto místo zaujal po Doc.Dr. J. Šimonovi, který odešel na VŠZ.

Žaluziová sušárna

Odrůdové pokusy se prováděly i nadále v blízké Bauerově rampě (v prostorách nynějšího pavilonu Z na BVV) o výměře cca 9 ha (300x300m), která byla rozdělena pro

výše uvedená pracoviště oddělení. Referát speciálních rostlin zakládal pokusy včetně vyrovnávacích ploch na 2 ha s léčivými a aromatickými rostlinami, jakož i speciálními rostlinami teplejšího charakteru a s olejními. Celkem bylo vyzkoušeno až 150 druhů léčivých a aromatických rostlin, kde kromě odrůdových pokusů sloužily i k výzkumným účelům. Jednotlivé druhy byly zařazeny i v sortimentu demonstračních parcel o výměře po 5 m², které sloužily kromě materiálů pro mechanické rozборы, vegetační pozorování a zakládání herbářů i pro osvětovou činnost a které pravidelně

navštěvovali studenti středních a vysokých škol, hlavně pak fakulty agronomické VŠZ a farmaceutické MU.

Líska v žaluziové sušárně

Referáty polních plodin a zelenin již uskutěčňovaly provádění odrůdových pokusů podle zákona. Na všech třech referátech pracovalo cca po osmi manuálních pracovnících vedených jedním pracovníkem THP. Snahou nadřízených orgánů (MZ a KNV) bylo převést odrůdové zkušebnictví z Brna přímo do zemědělské velkovýroby. Navrhované lokality (Kuřim, zámek Mikulov atd.) byly pro ÚKZÚZ nepřijatelné vzhledem k nevhodným půdním podmínkám pro odrůdové zkušebnictví. Nejpříjemnější se pak jevily pozemky semenářského státního statku, které uvolňoval semenářský podnik pro JZD Modřice. Od roku 1954 se již počaly zakládat odrů-

dové pokusy s obilninami v dnešní podobě. V letech 1957 až 59 byla veškerá činnost přemístěna na výše uvedené pozemky. Vedení zkušebny včetně hlavních referátů však nadále zůstalo v budově na Hlinkách 148, kde působí dodnes.

V souvislosti se založením ÚKZÚZ je potřeba se zmínit i o celkové nové organizaci výroby osiva a sadby. Od znárodnění v roce 1948 až do roku 1989 zajišťovaly ve státě a v regionu výrobu osiva a sadby 3 semenářské podniky - OSEVA, krajský podnik Zemědělského zásobování a nákupu ZZN a oborový podnik SEMPRA.*

---

* OSEVA na semenářských státních statcích - nejdříve 8 podniků, po reorganizaci 5 a u smluvních množitelů (statky, družstva). Hlavní zaměření je na vyšší stupně množení polních plodin.

ZZN u smluvních množitelů osivo a sadbu nižších stupňů množení na plochy běžného pěstování polních plodin.

Od 1.7.1976 se oba tyto podniky sloučily a vznikla OSEVA - krajský semenářský podnik, který zajišťoval výrobu osiva a sadby polních plodin všech stupňů množení u semenářských státních statků a smluvních množitelů.

SEMPRA u smluvních množitelů (většinou drobných vlastníků půdy) osivo a sadba zelenin a květin.

Po roce 1989 došlo k úplnému rozbití monopolu ve výrobě osiva, dosavadní semenářské podniky se zreorganizovaly na několik samostatných akciových společností nebo společností s ručením omezeným, ale hlavně vznikly nové semenářské podniky nebo i fyzické osoby zabývající se semenářstvím, takže v současné době máme v jihomoravském regionu zaregistrováno 136 subjektů pro výrobu osiva a sadby polních plodin, zelenin a květin a dalších 225 objektů pro rozmnožovací materiál ovocných dřevin a vinné révy. O správnosti tohoto stavu lze úspěšně pochybovat, i když je pravdou, že pouze malý podíl takto registrovaných podniků se semenářství opravdu věnuje.

PADESÁTÁ A ŠEDESÁTÁ LÉTA

Tato doba je pro ÚKZÚZ charakterizována dalším rozšiřováním jeho kompetencí (nové vyhlášky a zákony) a zejména rozvojem ústavních pracovišť formou budování zkušebních stanic a laboratoří v tehdejších krajích. Budují se nové zkušební kapacity blíže zemědělské prvovýrobě a regionálním orgánům.*

V letech 1959 až 1961 probíhá územní reorganizace orgánů státní správy. Počet krajů se snižuje z původních 19 na pouhých 10. V této souvislosti dochází v ÚKZÚZ k organizaci krajských poboček s odděleními, vzniká tedy jakýsi malý ústav pro každý kraj. Do jeho hospodářské správy pak spadají i stanice na území kraje. Ústav tak zakládá dvojí linii řízení: hospodářskou a odbornou, které později plodí určité potíže. Dislokace poboček je následující: Praha-Sedlec, Bratislava, Planá nad Lužnicí, Zvolen, Plzeň, Košice, Žatec, Havlíčkův Brod, Brno, Opava. Ústředí ústavu je v Praze a to pro všechny pobočky, včetně

slovenských. Tato situace se mění až se vznikem federace v roce 1968.

V šedesátých letech je zemědělství v naší zemi již plně založeno na existenci Jednotných zemědělských družstev a Státních statků s ústředním řízením prostřednictvím státního plánu a rozepisovaných podrobných výrobních i dodávkových ukazatelů. Jsou vydávány nové zákony, které nahrazují zákonné normy vydané k zajištění tzv. socializace vesnice.**

V roce 1968 je vyhlášena československá federace (ČSFSR) a v rámci vzniku dvou republik se ÚKZÚZ k 1.1.1969 rozděluje na dva samostatné národní republikové ústavy (ÚKZÚZ a ÚKSUP) se stejným posláním a jednotnou legislativou. Nastává období jejich úzké součinnosti a koordinace v rámci dodržování jednotných pravidel, přístupů, metodik, vzájemného uznávání nálezů a aplikace federálních přístupů. Četné smlouvy a formy o součinnosti a jednotnosti končí rozpadem federace po 25 letech na dva suverénní státy ČR a SR. Oba

* V roce 1955 je vydáno vládní usnesení Čsl. Republiky č. 1589/1955, které ukládá vybudovat odrůdové stanice. Postupně tak bylo zřízeno a převážně nově vybudováno 55 stanic, z toho 22 na Slovensku (stav k r. 1990).

V roce 1957 vychází vyhláška ministerstva zemědělství a lesního hospodářství č. 201/57 o zřízení Slovenského kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (SLOKSUP) v Bratislavě. Předpis zakotvuje organizační samostatnost slovenského ústavu a dále stanoví oběma ústavům jednotnou pracovní náplň a působnost.

V tomtéž roce je vydán zákon o technické normalizaci - 35/57- a jeho prováděcí předpisy vytvářejí pro ústav novou náplň v oblasti tvorby státních a oborových norem jako nástrojů technického řízení plánovaného hospodářství. Ústav se postupně stává gestorem za 40-50 ČSN a ON zejména v oblasti osiv a sadby, krmiv a dalších. Technické normy stanoví nejen jakost, ale i zkušební metody a stávají se závaznou metodou práce ústavu v jeho posláním odborné státní kontroly.

Posledním zákonem se vztahem k ústavu z roku 1957 je zákon 39/1957 o chmelařských výrobních oblastech, polohách a povinném známkování chmele.

** Dozorová náplň ústavu na rozhodující vstupy do zemědělství je zakotvena v zákoně č. 61/1964 Sb. O rozvoji rostlinné výroby. Nahrazuje zákon 188/1950 a ruší již nepřehlednou soustavu rozsáhlých prováděcích předpisů vydaných na základě tohoto zákona. Zákon upevňuje právní postavení ÚKZÚZ jako pevného článku řízení zemědělství. Jeho nedostatkem a slabinou, které později s odstupem času stále více vystupují, jsou absence správného postupu při výkonu kontroly a absence sankčních opatření za porušení jeho ustanovení.

V roce 1966 je ÚKZÚZ pověřen výkonem Státní zkušebny 217 s oprávněním zkoušet a hodnotit přípravky na ochranu rostlin, průmyslová hnojiva a stroje na ochranu rostlin z hledisek biologické účinnosti a vhodnosti. Postavení Státních zkušeben pak nově upravuje zákon z roku 1968 (č. 30/1968) o státním zkušebnictví, který stanovuje správné postupy a sankce za porušení zákona.

státy si začínají vytvářet vlastní legislativu, pravidla a cesty i u zemědělského zkušebnictví a kontroly.

Naše pobočka vstupuje do let padesátých nejen s komplexním zařízením a vybavením, které potřebuje ke své činnosti, ale také s kádrem zapracovaných odborníků s bohatými zkušenostmi a obsáhlými znalostmi, kteří byli vyškoleni ještě těmi nejlepšími výzkumníky a pracovníky z bývalých zemských ústavů.*

Přes skutečnost, že tyto doby byly velmi specifické, vzdejme zde hold zakladatelům pobočky Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského v Brně. Dokázali navázat na práci zemských ústavů a až na pár výjimek si uchovali prozíravost a zdravý rozum. Ačkoliv na desetiletí byly násilně přerušeny styky se "západními" zeměmi, ukázalo se, že

mnohá schémata kontroly a zkušebnictví, která se formovala právě v padesátých a šedesátých letech, jsou srovnatelná s obdobnými v jiných zemích. (Například schéma kontrolní činnosti na úseku uznávání osiv a sadby se ukázalo shodné s praxí používanou Bavorským zemským kontrolním ústavem či nizo-zemským královským NAKem.)

Jak už bylo zmíněno, prvním ředitelem brněnské pobočky byl jmenován Ing. František Hanzelka, který ve funkci setrval až do roku 1958, kdy pro nemoc musel odstoupit. V letech 1958 až 1959 byl ředitelem **Ing. Miroslav Richter**.

V roce 1960 byl do této funkce jmenován **Ing. Miroslav Kolář**, který naši pobočku vedl plných dvacet let.

Jedním z těch, kteří se zasloužili o dobrý zvuk ÚKZÚZ, je i **Ing. Jiří Liška**, dlouho-

* Že však nebylo všechno snadné a bezbolestné, o tom svědčí například i dochovaný udavačský dopis ze dne 6.11.1951 adresovaný Ministerstvu státní kontroly. Je zajímavý tím, že nám přibližuje osud ústavní knihovny, která před 2. světovou válkou patřila k největším svého druhu v ČSR a byla chloubou ústavu. Dopis psal člověk, který plně využil politické situace na začátku padesátých let. Aby budil u podřízených větší respekt, chodil dokonce ozbrojen. Dopis byl nalezen po jeho smrti v pracovním stole.

„Již delší dobu neúspěšně se snaží zastupitelské orgány ÚKZÚZ pob. Brno, Hroznová 2 o to, aby byla zlikvidována ústavní knihovna vedená dr. Zavázalovou. Tato knihovna měla být již dávno zlikvidována. Konečně byly knihy odvezeny do Prahy, avšak dr. Zavázalová a její pomocná síla M. Hrbotická (která byla navržena do průmyslu) stále něco likvidují a ministerstvo zemědělství jim stále vyplácí slušné. Ostatní zaměstnanci rovněž na tyto nesrovnalosti poukazují, avšak z obav, že budou mít nepříjemnosti s činiteli v ministerstvu zemědělství, nepodnikají důsledné kroky. Doufáme, že ministerstvo státní kontroly zakročí u min. zemědělství a sjedná nápravu. Se soudružským pozdravem „Čest práci.““

Myslím, že citovaný dopis je dostatečně výmluvný a nepotřebuje komentář. Jen dodávám, že část knihovny si odvezli pracovníci, kteří přesídlili do nově vzniklých výzkumných ústavů, část byla ponechána na pobočce a část pravděpodobně nenávratně zničena.

Ing. Dobroslav Hájek přispěl vyprávěním, které mohlo mít tragické následky pro mnoho zaměstnanců naší pobočky. Naštěstí vše dobře dopadlo:

Odehrálo se za ředitele pobočky Ing. Hanzelky

Jednoho dne jsme byli svoláni všichni muži (odhadem asi 40) - zaměstnanci, technici, vysokoškoláci - do sálu na Hroznové 2 (mezi oběma současnými místnostmi v přízemí příčka nebyla). Zde nám ředitel Hanzelka vysvětlil, že je povinností nás všech přihlásit se na brigádu - příp. (komu by se tam zalíbilo) - natrvalo - do dolů do Ostravy. Bylo nám vysvětleno, že těžba uhlí je důležitější než nějaké laboratorní rozborů anebo pokusy. Nevím dnes, kdo se ozval na téma, že stát věnoval na naše studie nemalé finanční prostředky, které by vlastně přišly vniveč. Argument nebyl uznán. Ke cti ředitele nutno dodat, že on byl první, kdo se do dolů přihlásil, ale pro své stáří nebyl přijat. Po vyloučení viditelně na první pohled neschopných nás zůstalo asi patnáct, kteří jsme byli posláni na zdravotní prohlídku na Zahradníkovu ulici. Lékařům jsme vysvětlili, o co jde, a ti pro nás měli porozumění, neboť kupodivu na každém něco našli. Pouze jediný byl příliš zdravý, a to Bohuš Novotný z AVRu, ale ten se z toho nakonec také nějak vykroutil.

* Nabízím Vám jeho zasvěcené a poutavé vyprávění o práci brněnských osivářů právě v padesátých a šedesátých letech:

V prvních letech činnosti ÚKZÚZ se projevila nevýhoda centralizovaného umístění většiny pracovníků daleko od zemědělské praxe i od objektů kontroly a zkušebnictví. Proto byly do konce roku 1956 zřízeny ve všech krajích ČSR semenářské laboratoře a po vzájemné reorganizaci v roce 1960 bylo vytvořeno 7 krajských poboček ÚKZÚZ. Semenářská kontrola byla v té době řízena třemi odbory: Odborem osiv a sadby v Praze (polní plodiny, zeleniny, květiny, kořenové a léčivé rostliny), odborem ovocnářsko-vinařským v Brně (sadba jahodníků, množitelský materiál révy vinné a ovocných dřevin) a konečně odborem chmelařským v Žatci (sadba chmele). Poslední dva uvedené odbory byly v roce 1962 zrušeny a veškerá semenářská kontrola soustředěna pod odbor osiv a sadby, v jednotlivých krajích pak pod oddělení osiv a sadby krajských poboček ÚKZÚZ. V Brně bylo oddělení osiv a sadby členěno na referát uznávací a referát laboratorního zkoušení.

V roce 1961 proběhla rozsáhlá diskuze o nedostatcích ve výrobě, přípravě, distribuci a kontrole osiv a sadby a vláda přijala v březnu 1961 usnesení č. 223 o zabezpečení perspektivních úkolů ve šlechtění, semenářství a odrůdové skladbě hlavních zemědělských plodin. Toto usnesení bylo příkazem k vyrušení dosavadní praxe provádění přehlídek externisty a naopak zabezpečení této činnosti stálými pracovníky ÚKZÚZ. V roce 1961 provádělo přehlídky porostů kromě semenářských inspektorů ještě 23 externích přehlížečů. Bylo provedeno celkem 11.632 přehlídek na 40.321 ha množitelských ploch. Semenářská inspekce hned v prvním roce prokázala své opodstatnění a osvědčila se rozsahem i způsobem své činnosti. Polní přehlídky přestaly být pro přehlížeče vedlejším výdělkem a staly se existenční náplní práce semenářských inspektorů. Externí přehlížečové se snažili vyzískat z této pro ně brigádnické činnosti co nejvíce, zejména po stránce cestovného a nepocitovali osobní zodpovědnost za výsledky přehlídek.

Rozsah a náročnost práce semenářských inspektorů se v průběhu druhé poloviny šedesátých let a v letech sedmdesátých a osmdesátých stále zvyšovaly především proto, že Jihomoravský kraj se stal v rámci republiky největším producentem osiva a sadby prakticky všech druhů plodin, vyjma chmele, a u některých druhů pak monopolním výrobcem - například osiva kukuřice a více než 90% i vojtěšky.

Činnost semenářské kontroly však nebyla zaměřena jen na polní přehlídky množitelských porostů, na vzorkování osiva k laboratorním rozborům a na vzorkování sadby brambor pro posklizňové zkoušky, ale též na plnění dalších úkolů zejména v mimosezónní době, jak je ukládal plán kontrolní a zkušební činnosti. Na kontrolním úseku šlo zejména o kontrolu stavu ozimů, kontrolu skládek sadby brambor, kontrolu osiva v maloobchodní síti, kontrolu osiva před setím, kontrolu provozu čistících stanic osiv, kontrolu přípravy bramboráren na uskladnění sadby, hodnocení činnosti jednotlivých množitelů, atd. Velký důraz byl rovněž kladen na poradenskou a propagační činnost - jednalo se zejména o spolupráci v krajské a okresních odrůdových komisích, v komplexních racionalizačních brigádách, v organizaci provozních odrůdových pokusů, atd. Patří sem i odborné články především v okresním tisku.

Součástí oddělení osiv a sadby byl i referát laboratorního zkoušení. V roce 1961 pracovalo v semenářské laboratoři 6 laborantek. S narůstajícím rozvojem semenářství v kraji se pochopitelně zvyšoval počet vzorků osiva k laboratorním rozborům, a proto se postupně zvyšoval i počet laborantek až na 11 v osmdesátých letech a tento stav si udržel až do roku 1996 - od roku 1997 klesl počet laborantek na stávajících 8 pracovníc. Od roku 1965 překročil počet rozborů hranici 10.000 a teprve po roku 1989 počal klesat.

Stěžejním problémem při zajišťování všech úkolů se jako červená nit táhne problematika dopravy a nákladů s ní spojených. Na počátku činnosti inspekce byly k dispozici pouze služební motocykly, někteří starší inspektoři však ani tyto nemohli využít, protože neměli řidičský průkaz. V roce 1965 bylo na oddělení osiv a sadby přesunuto služební auto Škoda 1101 Tudor, původně určené už k vyřazení. Tímto opatřením se zvýšila četnost služebních cest po regionech pro vedoucí pracovníky oddělení. V roce 1966 bylo povoleno používání vlastních aut inspektorů ke služebním cestám, především v zimním období za nepříznivých povětrnostních podmínek. Teprve v polovině sedmdesátých let byla pro inspektory zakoupena služební auta Moskvíč - zdaleka ne však pro všechny. V průběhu let počet služebních aut kolísal - nejvíce jich bylo na oddělení 10. Byli však i takoví inspektoři (např. Ing. Todorov, p. Svoboda), kteří své úkoly zvládli jen užitím veřejné dopravy nebo jako spolucestující agronomické služby semenářských organizací. V současné době jsou na oddělení jen 4 auta.

O tom, že se podařilo od samotného počátku činnosti vytvořit na oddělení osiv a sadby dobrý kolektiv, svědčí skutečnost, že z původního počtu 25 pracovníků odešli předčasně pouze tři pracovníci, 4 pracovníci přešli na jiné pracoviště ÚKZÚZ a zbývajících 18 pracovníků táhlo tu semenářskou káru až do důchodu nebo smrti.

Nesmíme zapomenout jmenovat pracovníky, kteří v té době vedli oddělení osiv a sadby. Byl to Ing. Jan Novotný, vedoucí oddělení (1961-69) a Ing. Milada Šmeralová, vedoucí laboratoře (1961-75).

Dalším významným pracovníkem naší po-
bočky byl **Ing. Miroslav Škorpil**, pod je-
hož dlouholetým vedením se formovala
činnost **oddělení agrochemie půd a vý-
živy rostlin**. Do ÚKZÚZ nastoupil už v
lednu roku 1955 a začátky jeho působení
byly spojeny především s častými výjezdy
převážně na Svitavsko a dalších oblastí
Českomoravské vysočiny, kde zabezpečo-
val např. včasné osázení brambor. (V této
době byl vyvíjen tlak na vedení ÚKZÚZ z
KNV, aby se podílelo na socializaci vesni-
ce, hlavně v nepopulárních pohraničních
oblastech, takže pracovníci z Brna jezdili
např. až do Plané u Mariánských Lázní).
Ke konci padesátých let po ukončení soci-
alizace se pak přikročilo k přípravě dvou
základních úkolů oddělení agrochemie -

ke Komplexnímu průzkumu půd a
Agrochemickému zkoušení půd. Úkolem
Komplexního průzkumu půd (KPP) bylo
zjistit především mechanické vlastnosti
půdy - podíly jednotlivých půdních frakcí,
jejich sorpční vlastnosti, obsah humusu
atd. Na tuto dobu vzpomíná **Ing. Olga
Slámová***, která patřila k tzv. Expediční
skupině terénních pracovníků, kteří za-
bezpečovali vykopání sond na předem vy-

Terénní
pracovníci

Vykopání sondy

tipovaných místech a následný odběr jed-
notlivých horizontů ze sondy. K jejich dal-
ším povinnostem patřilo zpracování vý-
sledků a kreslení map. Během deseti let
trvání celé akce bylo zpracováno asi 20 ti-
síc vzorků ročně.

* Zde jsou vzpomínky Ing. Olgy Slámové:

V roce 1957 jsem nastoupila do ÚKZÚZ Brno - oddělení agrochemie a půdoznalství. Pracovala jsem v referátu půdoznalství jako agronom - půdoznalec. Referát vedl ing. Milan Šimek, kanceláře a laboratoře tohoto pracoviště byly v budově na Květné v prvním poschodí, pracovali tam dva agronomové - půdoznalci a asi pět laboratorních pracovníků.

V té době se začal připravovat „Komplexní průzkum půd ČSSR“ a ÚKZÚZ byl pověřen přezkoušením metodik terénního půdoznaleckého průzkumu a zpracováním jeho výsledků a metodik laboratorních rozborů půdních vzorků. Za tím účelem provedli pracovníci referátu půdoznalství (ve spolupráci s pracovníky ÚKZÚZ Praha) půdoznalecký průzkum tehdejšího okresu Žamberk (1957), Kamenice nad Lipou (1958) a některých vybraných zemědělských závodů v r. 1959, (pracoviště Brno na státním statku v Polné a v JZD Javorník). Vlastní Komplexní průzkum půd ČSSR, při kterém byla prozkoumána veškerá zemědělská půda v naší republice, byl zahájen v roce 1960 a ukončen v roce 1972. Pracovníci půdoznaleckého referátu ÚKZÚZ byli v rámci delimitace převedeni v roce 1960 do Výzkumného ústavu rostlinné výroby Praha-Ruzyně - půdoznalecké pracoviště Brno. Naše pracoviště zůstalo nadále v budově ÚKZÚZ na Květné ulici. Byli jsme pověřeni metodickým vedením půdoznaleckého průzkumu, který prováděli pracovníci Expediční skupiny pro průzkum půd. ÚKZÚZ zajišťoval provedení všech laboratorních rozborů vzorků z půdoznaleckého průzkumu. Komplexní průzkum půd řešil dva dílčí úkoly a to:

1. základní půdoznalecký průzkum (což byla jednorázová akce)
2. agrochemické zkoušení orníc (systematická, periodická akce kontrolního charakteru). Toto agrochemické zkoušení půd ÚKZÚZ organizoval a řídil a dále prováděl laboratorní rozborů půdních vzorků až do současnosti. Na tomto úkolu jsem pracovala od roku 1975, kdy jsem znovu nastoupila do ÚKZÚZ do oddělení agrochemie a výživy rostlin a pracovala jsem zde až do roku 1989.

Jak už bylo zmíněno, druhým významným úkolem oddělení agrochemie bylo AZP (agrochemické zkoušení půd). Navazovalo na činnost půdních zkušeben, které vznikly už za protektorátu a v různých obměnách trvá až do současnosti. V roce 1961 začal první pravidelný pětiletý cyklus (od roku 1981 to byly cykly tříleté, později šestileté), během kterého byla sledována půdní úrodnost (obsah P, K, Mg, Ca a půdní reakce.) Takto bylo zpracováno ročně cca 50 tisíc vzorků, které byly odebírány Okresními agrochemickými laboratořemi (pozdějiš ZOL).*

K ověření výsledků AZP, nových druhů hnojiv a nových metod hnojení byly zakládány pokusy ve vegetačních nádobách i v polních pokusech v zemědělské praxi. Od roku 1966 se pokusy prováděly hlavně na živářských bázích u odrůdových zkušeben v Uherském Ostrohu, v Domanínku, v Jaroměřicích a v Lednici. Byly k tomu přiřazeny i stacionární pokusy se stupňovanými dávkami hnojiv, vápnění atd. Výsledky roz-

borů rostlin z různých stádií vývoje v pokusech, které probíhají i v současnosti, slouží jako podklady pro správné řízení výživy.

K činnosti oddělení agrochemie půd se řadila i superkontrola jakosti hnojiv v distribuci i v JZD zahájená v roce 1963. V roce 1968 vyústila v povinné hodnocení jakosti průmyslových hnojiv v rámci začlenění této činnosti do Státní zkušebny č. 217.

Oddělení agrochemie pracovalo pod vedením **Ing. Miroslava Škorpila**, vedoucím laboratoří byl **Ing. Milan Studený**.

Situaci v **oddělení odrůdového zkušebnictví** nám popisuje Ing. D. Hájek: Specifikou oddělení pro zkoušení odrůd byly tzv. Hlavní odrůdové zkušebny (HOZ) situované do odpovídajících výrobních oblastí. V Brně bylo poměrně vysoké soustředění hlavních zkušeben: z obilnin to byl například ječmen jarní a ozimý, z luskovin původně jen teplomilné, později všechny druhy, stejně tak jako u léčivých, kořeninových a aromatických plodin, ze zelenin to byly například cibuloviny, rajčata, hrách zahradní, z pícein především teplomilné (vojtěška), z ovocných dřevin například meruňky, broskve.**

Mezi specifické práce hlavních zkušeben patřilo kromě provádění běžných odrůdových pokusů vedení tzv. shromažďovacích sortimentů příslušných plodin, pro něž bylo v tomto případě Brno hlavní zkušebnou. Základ těchto sbírek pocházel ještě z protektorátu, ale jejich rozsah byl hlavními re-

* V souvislosti s tímto rozsáhlým úkolem se na počátku šedesátých let agrochemické oddělení významně rozšířilo o nové mladé pracovníky. Jména převážné většiny z nich jsou s ústavem spjata dodnes: Ing. Milan Studený, Ing. Karel Trávník, RNDr. Jana Hamplová, Ing. Pavel Dokoupil. Na agrochemii začínal například i Ing. Jiří Liška a pan Zdeněk Stejskal. Většina těchto mladých odborníků se stala později základem kvalitních pracovních týmů.

** Zatímco ostatní oddělení ústavu měla působnost v rámci krajské pobočky, jak vyplývá z názvu pouze krajskou, měli příslušní hlavní referenti odbornou působnost celostátní, zasahující značnou měrou i na Slovensko. S touto skutečností se málokterý z ředitelů dovedl vyrovnat při schvalování platů hlavních referentů. Docházelo totiž logicky k názorovým střetům mezi vedoucím (dnes ředitelem) odboru, který jediný byl oprávněn posuzovat odbornou činnost svých podřízených a ředitelem pobočky. Logicky z tohoto nepřiměřeného vztahu vznikaly snahy se vyvázat z pobočkové závislosti, což se v historii několikrát opakovalo, bohužel tato snaha vždy vyšla naprázdno, mnohdy s postihem pro iniciátory.

ferenty rozšiřován i přesto, že část jich musela být předána vznikajícím výzkumným ústavům. Účelem těchto shromažďovacích sortimentů bylo posoudit samostatnost a šlechtitelskou vyrovnanost přihlašovaných nových šlechtění. U každého nového šlechtění se totiž muselo prokázat, že se morfologicky odlišuje od dosud známých povolených odrůd a že je svou kvalitou stejnorodé, šlechtitelsky vyrovnané. Tato činnost vlastně byla prapředkem dnešních zkoušek DUS, předepsaných současnými zákony Evropského společenství. Jednou z dalších činností hlavních referentů byl metodický dozor nad prováděnými pokusy (podle jimi vypracovaných metodik), spojený s opakovanými návštěvami odrůdových zkušeben, vrcholící tzv. hlavními přehlídkami. Ty se za účasti celého kolektivu i mimobrněnských hlavních zkušeben konaly v prapůvodní podobě na nákladních vozech, upravených pro potřebu cestujících, později se jezdilo autobusy. Přehlídky trvaly 14 dnů v Če-

chách a na Moravě a týden až 10 dnů na Slovensku. Činnost to byla fyzicky i duševně značně namáhavá, ale s odstupem doby na ni všichni účastníci rádi vzpomínají. Téměř všichni hlavní referenti byli členy tehdejších Šlechtitelských rad, někteří byli i členy vědeckých rad příslušných vědeckých ústavů a téměř vždy jedni z nejpřeciznějších oponentů jejich závěrečných výzkumných zpráv a velice častými autory nejruznějších knižních publikací i publikací v odborných časopisech. Zapomenuta by neměla zůstat alespoň dvě jména budovatelů československého odrůdového zkušebnictví, a to tehdejšího vedoucího oddělení pro zkoušení odrůd v Brně a pozdějšího vedoucího odboru odrůdového zkušebnictví v Praze **Ing. Jana Schmidta** a vedoucího odrůdového zkušebnictví na Slovensku **Ing. Albína Hlavičky**.

S činností odrůdových zkušeben úzce souvisela a souvisí činnost laboratorní.*

* Svě vzpomínání na to, jak zakládal laboratoř odrůdového zkušebnictví, poskytl PhMr. Věroslav Doležal: Počátek laboratorního zkoušení jakosti plodin v odrůdovém zkušebnictví. Již před rokem 1953 ČSAZV mimo jiné začala organizovat také šlechtění léčivých a aromatických rostlin. Šlechtitelé záhy poznali, že bez laboratorního zkoušení účinných látek to není dobře možné. O tomto problému bylo jednáno s tehdejším ředitelem brněnské pobočky ÚKZÚZ Ing. Hanzelkou, který souhlasil s převzetím takového úkolu za podmínky vytvoření speciální laboratoře v rámci oddělení agrochemie (vedoucí Dr. Ing. Haas). Farmaceutická fakulta MU v Brně, Ústav pro farmakognosii, doporučil na místo vedoucího laboratoře PhMr. Věroslava Doležala, který se na tento směr již při studiu zaměřil. Laboratoř zahájila svou činnost od dubna roku 1953. Počátky práce byly velmi těžké. Začínalo se v prázdných místnostech s chatrnou výbavou z darů ostatních laboratoří ústavu. Výhodou však byl ústavní sklofoukač pan Vojta, který podle nákresů zhotovil řadu speciálních skleněných přístrojů, jmenovitě pro destilaci silic. Ústav sice tehdy měl v inventáři řadu i velmi cenných přístrojů jako například spektrograf, které však byly trvale zapůjčeny na VŠZ (prof. Knop) a pro jejichž navrácení nebyla naděje. Osazenstvo laboratoře tvořili zpočátku tři lidé. Vzorkový materiál k rozborům zasílalo kolem 10 šlechtitelských pracovišť a také referát léčivých a speciálních rostlin ústavu (ved. Ing. Dr. Jaroslav Písařík). Jednalo se o širokou škálu účinných látek, a proto musela být přijata další pracovnice, absolventka střední školy pro lékařenské laboranty. Byly prováděny analýzy na obsah silic (v silici heřmánkové obsah azulenů, v silici mátové obsah mentholu, v silici kmínové a máty kadeřavé obsah carvonu), dále na obsah glykosidů náprstníku, alkaloidů Solanaceí, tříslovin, hořčin a viskózní extraktu slizových drog. Největšími kvanty vzorků přispíval šlechtitel Ing. Miloš Chládek z VÚ pro travoplní soustavu v Pohořelích (později VÚ zelinářský v Olomouci) a Ing. Mestenhauser a Ing. Grabovský z VÚZ v Opavě. Práce na těchto úkolech trvala 7 roků a nakonec laboratoř zpracovávala více než 1000 vzorků ročně. Posléze však byla provedena reorganizace zemědělského výzkumu, a tak i šlechtění léčivých a aromatických rostlin bylo velmi omezeno. V roce 1960 obdržel PhMr. Doležal děkovný dopis předsednictva odboru rostlinné výroby ČSAZV za tuto práci na poli šlechtění léčivých a aromatických rostlin. V té době však již laboratoř náležela do kompetence oddělení odrůdového zkušebnictví a její zkušební náplň přecházela postupně na jednotlivé skupiny polních plodin, zelenin a ovoce. Je přirozené, že tento přechod byl dlouhodobý, byl provázen rozšířením počtu pracovníků až na 10 a dovybavením laboratoře pro účely rozsáhlých a různorodých jakostních ukazatelů.

Oddělení ochrany rostlin se v rámci ÚKZÚZ formovalo z bývalého zemského výzkumného ústavu pro ochranu rostlin a to s těmito základními úkoly: ověřování nových přípravků na ochranu rostlin, registrace přípravků povolených pro použití v zemědělské výrobě, ověřování metod ochrany rostlin pro využití v praxi, periodické vypracovávání prognóz a signalizace škodlivých činitelů s pokyny pro racionální zásahy při ochraně rostlin.

V roce 1959 byla v ÚKZÚZ založena Inspekce karantény a ochrany rostlin. U ústavu tak vzniká nový kontrolní útvar s náplní dozoru v oblasti vnitřní a vnější karantény a na hraničních přechodech. Na kraje připá-

dá 8 -20 pracovníků podle počtu okresů a přechodů na hranicích. Řízení je integrováno s tehdejší ústřední fyto-karanténní laboratoří na Odbor karantény a ochrany rostlin v Brně pro celou tehdejší ČSSR.

Znamenalo to především soustavné zjišťování karanténních škodlivých činitelů, jako je rakovina a hřábek bramborové, sněť zakrslá, štítenka zhoubná, virové choroby ovocných dřevin a révy, kokotice, rhizomanie cukrovky, plíseň okurková aj. Soustavně je kontrolován zdravotní stav ovocných a okrasných školek, skladů osiv, pesticidů, brambor.

Oddělení krmiv vzniklo vyčleněním některých kontrolních činností z bývalého zem-

---

Laboratoř obdržela také více místností a nacházela se v celé levé polovině prvního patra budovy na Květné ulici.

Jedním z nejnamáhavějších úkolů byly tehdy technologické rozborý řepy cukrovky, kdy do laboratoře přicházelo více jak 500 pytlových vzorků a na jejichž zpracování bylo nutno přibrat několik dalších pracovníků.

Laboratoř byla jedinou pro celý odbor odrůdového zkušebnictví v Praze a přijímala vzorkový materiál k vyhodnocení jakosti všech asi 15 referátů pro jednotlivé skupiny plodin. V průběhu let analyzovala kolem 4 000 vzorků plodin ročně. Na Slovensku v Bratislavě byla vybudována v rámci ÚKSÚP rovněž obdobná laboratoř, která však byla zaměřena hlavně na analýzy teplomilných píceň, zelenin a révy vinné. Musela však zpracovávat i další druhy plodin jako například cukrovku a jiné. Tuto laboratoř měl pod odbornou patronací PhMr. Doležal a dojížděl do ní každých čtrnáct dnů.

Již v polovině šedesátých let byl nápor úkolů pro laboratoř a hodnocení jakosti tak velký, že došlo k vytvoření referátu pro jakost zemědělských plodin v odrůdovém zkušebnictví, který vedl PhMr. Doležal a laboratoř dostala provozní vedoucí Ing. Plešingerovou, která pak byla vystřídána RNDr. Janou Hamplovou (vede laboratoř až do současnosti.)

Metodická práce laboratoře byla také v mezinárodním měřítku koordinována s postupy sousedních států (NDR a PLR) v rámci tzv. trojstranných dohod. Laboratoře těchto států byly však tehdy nesrovnatelně lépe vybaveny než laboratoře ÚKZÚZ, jelikož MZ těchto států finančně dotovala odrůdové zkušebnictví mnohem více než naše, což se děje dodnes.

V průběhu let v souvislosti s náporem na zcela speciální zkoušky jakosti, jako například antinutriční faktory a j., bylo nutno těmto požadavkům vyhovět a neúnosně veliký počet vzorků (zejména píceň) omezit. Výdaje na provoz tohoto pracoviště nebylo možno totiž z nedostatku finančních prostředků zvětšovat.

Zásadní obrat nastal v tomto trendu teprve po revolučním roce 1989, kdy již v roce 1991 byl zakoupen plynový chromatograf s počítačovým programováním provozu a vyhodnocením výsledků analýz. Byl určen pro rozborý olejnin na skladbu mastných kyselin, obsah glukosinolátů, na obsah makových alkaloidů a na složení silic aromatických rostlin. Tím byla také umožněna unifikace většiny metodik s kodexem EHS.

Dále bylo započato s budováním vybavení pracoviště pro zkoušení jakosti pšenice již opět na úrovni mezinárodní metodiky EHS. Jedná se o testování odrůdových mouk standardním postupem pekařské technologie (Rapid-Mix-test), za použití předepsané strojní linky a přístrojového vybavení. Toto pracoviště bylo dokončeno a zprovozněno v r. 1995. Je to jediné pracoviště v ČR, které již zkouší a vyhodnocuje jakost odrůd pšenice tímto mezinárodním způsobem. Oba tyto úkoly prohloubení činnosti pracoviště na úseku zkoušení jakosti plodin dokončil PhMr. Doležal již po sedmém roce svého důchodového věku. Nástupcem PhMr. Doležala se stal v r. 1994 RNDr. František Novotný, CSC.

ského výzkumného ústavu pro produkci živočišnou a následným připojením k ÚKZÚZ. Jak situace vypadala na oddělení krmiv popisuje **Ing. Zdeněk Šenkýř**, vedoucí brněnských krmivářských pracovníků od roku 1984.

Oddělení krmiv v Brně zahájilo svoji činnost jako jedno z prvních pracovišť odboru krmiv. Zpočátku bylo oddělení pověřeno sledováním kvality živočišných produktů, hlavně mléka a mléčných výrobků. Oddělení mělo k dispozici samostatnou budovu v areálu botanické zahrady Vysoké školy zemědělské s plně vyhovujícím laboratorním prostorem i vybavením. Mělo vlastní sklářskou dílnu, která sloužila i pro potřeby všech zbývajících útvarů.

Kromě referátu mléka a mléčných výrobků mělo oddělení ještě referát vlny, referát drůbeže (včetně vajec), hlavní referát konzervace krmiv a pokusnou stáj. Referát hodnocení krmiv sídlil v Pisárkách. V roce 1965 se do Pisárek přestěhovaly i laboratoře.

Na úseku kontroly mléka vyvinulo oddělení rozsáhlou činnost. Pro potřeby zemědělské praxe provádělo odběry stájových vzorků mléka, u kterých byl ověřován obsah sušiny, tuku, popela, laktozy, bílkovin, kaseinu, albuminu, vápníku a fosforu. Prováděly se rozborů zvodnění mléka, ale i po zjištění nedostatku chyběly sankční postihy. Oddělení pomáhalo při vyhledávání onemocnění mléčné žlázy u krav (mastitidy) a vyvíjelo rozsáhlou instruktážní činnost při zavádění strojního dojení. Laboratoř prováděla také rozborů mléčných výrobků, převážně sýrů a jogurtů, jako servisní službu pro mlékárny. V omezeném rozsahu byla věnována pozornost i mikrobiologické kvalitě mléka, mléčných výrobků a vody kultivačními metodami. (Později bylo zavedeno ověřování mikrobiologické čistoty mléka resazurinovou zkouškou.)

V padesátých letech došlo ke značnému rozšíření chovu ovcí, ve snaze zajistit co

nejvíce vlny z domácí produkce pro náš průmysl. Výsledky laboratoře krmiv na jemnost a vyrovnanost vlny sloužily jako podklad pro státní semenářskou správu při šlechtění plemen ovcí s kvalitou vlny, požadovanou naším vlnářským průmyslem. Krátkodobě se oddělení věnovalo i dalším činnostem, například sledování kvality kožek karakulských jehňat, hodnocení perí vodní drůbeže, hodnocení kvality masa jatečných zvířat (analyticky i degustačně), kontrolou násadových vajec a jednodenních mláďat drůbeže.

Po roce 1956 se prosazuje používání krmných antibiotik. Oddělení se specializuje na sledování těchto látek a věnuje značnou pozornost problematice vhodných metod zkoušení na principu inhibičního účinku těchto látek na testovací mikroorganismy. Technické zařízení pro tuto metodu bylo vlastní konstrukce. Po roce 1960 se oddělení specializuje na kontrolu makro i mikroprvků, zvláště u minerálních krmiv. Dále provádí mikrobiologické posouzení krmiv.

Na úseku terénní kontroly krmiv existovali původně dva hlavní výrobci průmyslově vyráběných krmiv - České výroby krmiv a Moravské výroby krmiv, které vyráběly hlavně bílkovinné koncentráty a minerální krmné přísady. Postupně začínají vznikat tzv. mícháreny krmiv. Zpočátku se jednalo o mícháreny obilních šrotů ze zrnin, které si dodávala jednotlivá JZD a ke kterým mícháreny přidávala další složky. Směsi ještě neměly pevné receptury. Po roce 1960 dochází k zásadnímu obratu ve výrobě směsí. Jejich monopolním výrobcem se stává organizace Zemědělského zásobování a nákupu. Dochází k podstatnému rozšíření sortimentu a zkvalitnění vyráběných krmných směsí.

Pracovníci krmivářského oddělení v Brně se podíleli na tvorbě receptur celého systému výživy zvířat, zejména drůbeže a prasat a ověřovali účinnost nově zaváděných

průmyslově vyráběných krmiv a jejich
komponentů.

Oddělení pracovalo pod vedením
Ing. Dr. Jaromíra Groha (1951-58) a
poté **Ing. Vladimíra Wolfschütze**.

SEDMDESÁTÁ A OSMDESÁTÁ LÉTA

Práce ÚKZÚZ je v tomto období zarámována zákonem 61/1964 Sb. Jeho mnohá ustanovení však odborně zůstávají a jsou překonávána technickým, hospodářským i politickým vývojem, často diferencovaně v jednotlivých odborných úsecích. Několikere snahy po novele tohoto zákona vyznívají naprázdno pro rozdílnost v názorech na uplatňování ústavního zákona o čs. Federaci.

Starý zákon však udržuje jednotnost práce českého i slovenského ústavu a jejich součinnost i shodnou organizační strukturu. Technický pokrok a jednotnost v práci ústavů je dosahován nepřímo prostřednictvím zákonů o technické normalizaci, státním zkušebnictví, metrologii, prostřednictvím mezinárodních smluv a vazeb a dalších. Zejména jednotné státní, oborové i podnikové normy a metodiky a jejich pravidelné inovace jsou oporou a nástroji práce ÚKZÚZ a ÚKSÚP a transformace technického pokroku.

Tento stav je na druhé straně jakousi zárukou setrvalé práce ústavu, jeho

jednotnosti a postavení, nezpochybnitelnosti a autority. Přispívá dokonce k jeho kapacitnímu růstu. Narůstá jeho vliv z pohledu péče o kvalitu a nezávadnost výrobků a potřeb pro zemědělství, kde se stává rozhodným, objektivním hlavním účastníkem a supluje mnohdy práci ministerstev prodávajících četné reorganizace.

Na konci osmdesátých let dosahuje ústav vrcholu svého kapacitního rozvoje, kdy český ústav má stav pracovníků okolo 2200 a slovenský ústav okolo 1100. ÚKZÚZ tvoří, vedle ústředí a odborů, 7 poboček a 33 zkušebních stanice s výměrou půdy cca 1200 ha. Slovenský ústav má 3 pobočky a 22 zkušebních stanic. Od roku 1985 se zastavuje plošný rozvoj a začíná orientace na modernizaci laboratorní techniky a zavádění počítačových systémů do správních i technické práce.*

Ředitelem pobočky Brno se v roce 1980 stává **Ing. Miroslav Trnka**, který ve funkci setrval až do počátku roku 1990.

* Z důležitých zákonů vydaných v 70. a 80. letech je potřeba jmenovat vyhlášku 139/1975 Sb. O hospodaření s krmivem a o evidenci krmiv a evidenci jejich výrobků. Zakládá soustavnou kontrolu a registraci krmiv v působnosti ÚKZÚZ.

V roce 1976 je ústav pověřen řízením programu rozvoje zemědělských oblastních laboratoří ZOL (dříve okresní agronomické laboratoře či laboratoře STS). Zvláštní útvar ÚKZÚZ, který byl pro tento útvar zřízen, vyvíjel činnost k metodické jednotnosti laboratorních měření a organizoval i některé monitorovací programy v oblasti objemných krmiv, rozborů půd, mléka či diagnostiky. Počet ZOL dosáhl téměř 50.

V roce 1983 je vydán pokyn o kontrole výskytu cizorodých látek v půdách, krmivech a poživatinách. Jde o první předpis, který definuje okruhy cizorodých látek, jejich přípustné limity, gesce za stanovování a součinnost. Pro ústav je tak založen nový program, který je základem prvních cest k ochraně životního prostředí a občana. Promítá se do rozvoje odborů pro zkoušení půdy, pesticidů a práce Státní zkušebny 217. Stává se podnětem pro vybavování laboratoří moderní technikou k realizaci monitoringu cizorodých látek v půdách a ke kontrole vybraných cizorodých látek v hnojivech.

V roce 1986 usnesení české vlády zakládá povinnost provádět státní dozor podle zákona 61/1964 Sb. i nad osivem a sadbou okrasných dřevin, vedle dosavadní orientace na zemědělské plodiny. Rozšiřuje to práci v úseku zkoušení odrůd a kontroly osiva a sadby.

V roce 1987 ÚKZÚZ jako Státní zkušebna 217 rozšiřuje na základě výnosu ÚNM č. 137/86 svůj výkon o povinné schvalování hnojiv. Dostává tak pod kontrolu celý fond hnojiv (průmyslová, vápenatá, organická) z tuzemska i dovozu tím, že stanovuje kritéria schválení a rozhoduje o tom, která hnojiva mohou být uváděna do oběhu. Tato povinnost schvalování vytvořila systém, ve kterém bylo možno transformovat některé nároky na ochranu životního prostředí v oblasti limitů nežádoucích těžkých kovů.

Oddělení odrůdového zkušebnictví.

V jihomoravském kraji měl ÚKZÚZ Brno v osmdesátých letech rozmístěno 8 zkušebních stanic. Byly to Oblekovice (hlavní odr. zkušebna pro révu vinnou), Lednice (hl. odr. zkušebna pro závlahy), Chřlvice (hl. odr. zkušebna pro ječmen,

Hodnocení odr. pokusu
jabloní, ZS Lysice

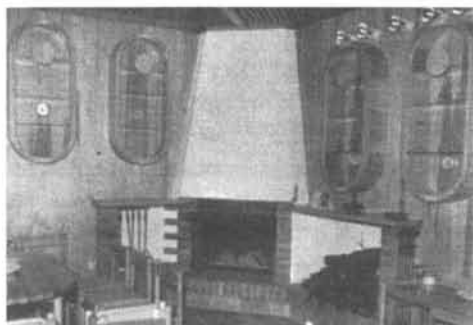

Odběr vzorků vojtěšky,
ZS Uherský Ostroh

luskoviny, vojtěšku, léčivé rostliny, rajčata a cibuloviny), Domanínec (hl. odr. zkušebna pro len), Želešice (hl. odr. zkušebna pro ovoce) a dále pak zkušební stanice Uherský Ostroh, Jaroměřice a Lysice.* Vedoucím oddělení je **Ing. Drahoslav Strmiska**.

Provozní
budova
ZS Želešice

Degustační
místnost vína,
ZS Oblekovice

Oddělení agrochemie půd a výživy rostlin.

Na úseku agrochemie půd a výživy rostlin zajišťovala pobočka kromě kontroly úrodnosti půd, především analýzu půd na obsah mikroprvků (měď, zinek, mangan, bór a molybden). Tento průzkum začal v roce 1984 a trval 6 let. S modernizací laboratoří a s příchodem nových odborníků (RNDr. Jaroslav Staňa - 1972, RNDr. Jiří Zbíral - 1982) vzrostl význam tohoto pracoviště jako jednoho z center pro řešení vývojových úkolů v oblasti analytiky a výživy.

V roce 1989 odchází do důchodu Ing. Miroslav Škorpil a vedoucím oddělení se stává **Ing. Karel Trávník**, odborník na výživu rostlin. Laboratoře zůstávají pod vedením **Ing. Milana Studeného**.

* V roce 1989 vychází zákon č. 132/1989 Sb. O ochraně práv k novým odrůdám a plemenům zvířat. Zákon reaguje na přijaté mnohostranné mezinárodní smlouvy v dané oblasti. ÚKZÚZ byl pověřen technickou činností s tím související (srovnávací polní i laboratorní zkoušky, dokumentace, odborné podklady.) Pro tento účel byly vybudovány speciální útvary v úseku odrůdového zkušebnictví, na jehož práci právní ochrana odrůd navazuje.

Kolektiv
pracovníků
APVR

Automatická
linka ADM

Vegetační
hala

Fyzikální
laboratoř

První lyžimetr

Oddělení osiv a sadby.

Semenářská inspekce pobočky znamenala v osmdesátých letech obrovský nárůst výroby osiva obilovin a zejména kukuřice. V důsledku toho byl na vybraných velkokapacitních čistících stanicích realizován systém uznávacího řízení na záruční listy (UZL). Podstata UZL spočívala v tom, že semenářská laboratoř čistící stanice na základě rozborů úředně odebraných vzorků vystavovala v tzv. "Prohlášení o uznání osiva a záruka osivových hodnot" a osivo pak expedovala, aniž by musela čekat na uznávací list z laboratoře ÚKZÚZ. Kvalita práce podnikové laboratoře a shodnost výsledků rozborů byla následně kontrolována rozbořem 15-25% rezervních duplicitních vzorků. Toto opatření, které se praktikovalo až do roku 1992, bylo vynuceno neúměrným nárůstem výroby osiva, a tím i potřeby rozborů v laboratořích ÚKZÚZ, které již nebyly

schopny v požadovaných termínech rozborů zajistit.

V letech 1969-1991 je vedoucím oddělení **Ing. Jiří Liška** a vedoucí laboratoře je **Ing. Jana Polívková**, a to v období 1976-1999.

Oddělení krmiv.

Na úseku kontroly krmiv se v této době stává pobočka hlavním pracovištěm ústavu pro kontrolu výroby minerálních krmných přísad a vitaminominerálních koncentrátů. Oddělení zajišťovalo kontrolu obsahu mikroelementů v minerálních doplňcích. V oblasti biologických testací se pobočka zaměřovala především na výkrm skotu. Vedoucím oddělení se v roce 1984 stává **Ing. Zdeněk Šenkýř**.

Mikroskopické posuzování krmiv

Správa ochrany rostlin.

Vzhledem k tomu, že jihomoravský kraj měl v té době intenzivní rostlinnou výrobu od teplomilných druhů ovoce a zeleniny v jihovýchodní části kraje až po bramborářské oblasti na severovýchodě, zabývali se příslušní pracovníci pobočky širokou problema-

Determinace sněti zakrslé

tikou ochrany rostlin. Fytokaranténní služba byla zajišťována na přechodových stanicích v Břeclavi a ve Znojmě.*

K sedmdesátým a osmdesátým létům neodmyslitelně patří i společensko-politická angažovanost zaměstnanců.

Tato léta normalizace byla zahájena písemnými a ústními prověrkami za-

* V roce 1987 vychází výnos tří ministrů zemědělství čj. FM 01-1688/1987, kterým se vydávají zásady nové organizace a působnosti státní rostlinolékařské služby v ČSSR. Na základě tohoto výnosu je ustavena Správa ochrany rostlin jako zvláštní složka ÚKZÚZ a ÚKSUP. Vzniká integrací míst rostlinolékařů zemědělských správ, techniků ochrany rostlin agrochemických podniků a pracovníků dosavadní Inspekce karantény a ochrany rostlin ÚKZÚZ. V ústavu se tak zakládá druhý nejpočetnější útvar, cca 350 odborných pracovníků rostlinolékařů s vlastním statutem a speciálním posláním státního odborného dozoru po vzoru práce veterinářů. Ústav tak prakticky přebírá gesci za rostlinolékařský dozor ve smyslu zákona i mezinárodních smluv ve všech souvislostech (mimo výzkum a služby). Vznik správy ochrany rostlin byla také jediná cesta jak soustředit vynakládané rozpočtové prostředky na tuto činnost na jedno místo, aby dále sloužily svému účelu. Tato nová činnost rozšířila výrazně práci ÚKZÚZ a jeho autoritu v mezinárodním obchodu, dopravě a styku. Patří proto k významným mezníkům jeho vývoje.

městnanců o jejich vztahu k srpnu 1968. Dnes se už zdá téměř neuvěřitelné, na jaké otázky byli zaměstnanci nuceni odpovídat.*

Téměř všichni pracovníci pobočky byli organizováni v Revolučním odborovém hnutí. Velice populární formou angažovanosti však bylo v té době také členství v Československé vědeckotechnické společnosti. K jejím zakládajícím členům na naší pobočce patřil Ing. Jaroslav Mokřý.

K lidem, kterým nedělalo absolutně žádné problémy zorganizovat náročnou zahraniční dovolenou pro naše zaměstnance a celé jejich rodiny

Archivní foto

vlakem, pod stan, pokud možno někam hodně daleko, např. až do Bulharska- patřila nepřekonatelná paní Vránová, dlouholetá vedoucí účtárny. Pro paní Vránovou nebyla žádná nenadálá situace neřešitelná, protože si problémy jednoduše nepřipouštěla. Své nezapomenutelné

* Připomeňme si toto období právě tímto dotazníkem, o to více si budeme vážit pádu komunismu v naší zemi.

Všem vedoucím oddělení, všem vedoucím OZ.

Žádáme Vás jako vedoucího hospodářského pracovníka pobočky o vypracování a zaslání vlastního hodnocení ve formě doplňku k životopisu do Vašeho kádrového spisu a to zejména z těchto hledisek:

1. Jak jste chápal výsledky lednového pléna ÚV KSČ v roce 1968 a co jste případně dělal pro jejich zabezpečení.
2. Jaký byl skutečný vývoj na svěřeném úseku a jak se Vám podařilo obhájit politiku KSČ, uplatňovat vedoucí politiku strany, nepřipustit rozkladné tendence v politickém vývoji i v ekonomice, zabránit extrémním názorům, protisocialistickým vystoupením a pod.
3. Jaké stanovisko jste zaujímal v srpnu 1968 - rozvést konkrétně.
4. Vyskytly-li se na svěřeném úseku protistranické a protisocialistické tendence, případně protisovětské názory, jaké stanovisko a postoje jste k nim zaujímal, jak jste jim čelil a s jakým výsledkem.
5. Váš přístup k listopadové resoluci KSČ z roku 1968 a Váš podíl na jejím prosazování na svěřeném úseku.
6. Váš přístup k realizační směrnici strany z května 1969 a Váš podíl na jejím uvádění v život - jakým způsobem a kde (obnovení jednoty strany na principech marxismu-leninismu, na ekonomickém úseku na prosazování konsolidačních opatření, uplatňování internacionalismu a vztahu k socialistickým zemím).
7. Vaše veřejná vystoupení od listopadového pléna 1968 za účelem vysvětlování a prosazování politické a hospodářské politiky strany.
8. Jak hodnotíte výsledky své práce ve Vaší funkci za období 1968-69?
9. Jaké změny nastaly ve Vaší odborné kvalifikaci?
10. Jaké změny nastaly ve Vašem rodinném a osobním životě, postoj manželky, případně dětí v uvedeném období (dospívajících a dospělých).
11. Zůstal někdo z příslušníků Vaší rodiny bez souhlasu čl. úřadů v zahraničí? Počet Vašich zahraničních cest, jejich charakter, délka pobytu a v které zemi.
12. Případně další údaje, které považujete za významné.

Doplňk k Vašemu životopisu zašlete nejpozději do 25. dubna 1970 pracovníci kádrové evidence.

Doplňk k životopisu zašlou pracovníci THP (technicko-hospodářský pracovník) od funkce samostatný pracovník výše.

zájezdy organizovala pod záštitou ROH.*

O tom, že se lidé na naší pobočce uměli dobře bavit, svědčí i před léty

Archivní foto

prověřený kalendář společenských akcí, který fungoval hlavně na oddělení osiv (např. v době masopustu společenské večírky s tancem a hudbou v budově ředitelství ústavu, dvoudenní odborné zájezdy Závodní školy práce, vícedenní zahraniční zájezdy...).

K těm, kteří se velmi aktivně podíleli na přípravě a organizaci různých společenských večírků, patřil i Ing. Milan Studený. Ten navíc založením pobočkového Československého červeného kříže poskytl mnoha zaměstnancům azyl přijatelné nepolitické

* Následuje příspěvek Ing. Jaroslava Mokrého, právě na téma Československá vědeckotechnická společnost a ústav: Společensko - politické (v dnešní slova smyslu občanské) sdružení, posuzované tehdy jako společenská organizace tohoto názvu vzniklo z původní Společnosti pro šíření vědeckotechnických a politických znalostí, která od přelomu padesátých a šedesátých let sdružovala technické, hospodářské, ale i politické pracovníky různých oborů. Z toho důvodu bylo třeba co nejdříve přistoupit k rozdělení podle profesí. Vznikla společnost, jak výše uvedeno, která byla vlastně konfederací různých oborových společností: ČSVTS, společnost zemědělská, společnost technická, společnost chemická atd.. Záměrem doby a mocipánů tehdy samozřejmě bylo podchycení veškerých aktivit vědeckotechnických špiček společnosti a mít je známou organizační strukturou a principem řízení „pod palcem“. Jako ve všech „nepolitických“ organizacích byly i zde vrcholné funkce určeny pro členy KSČ. Jejich prostřednictvím strana vykonávala přímý vliv a vedení. ČSVTS měla krajskou hierarchii, přičemž krajský vedoucí tajemník byl nomenklaturní kádr KV KSČ, výkonní tajemníci byli více než odborníky politickými pracovníky.

V ústavu byli zaměstnanci organizováni již v původní Společnosti pro šíření ..... První pobočka ČSVTS ÚKZÚZ byla založena v polovině sedmdesátých let (rostlinolékaři), druhá v roce 1979 (všechny další ústavní obory). Pobočky měly širokou členskou základnu, celkem asi 70 % zaměstnanců pobočky ÚKZÚZ Brno bylo individuálními členy. Cílem odborného aktivu ČSVTS bylo předávat odborné znalosti zemědělské praxi prostřednictvím školení, komoditních konferencí, polních prohlídek porostů a pokusů a dalších akcí. Tyto akce se pro veřejnost konaly za úhradu nákladů, dovolen byl i mírný zisk (do 10 % z obrátu akce). Za takto získané prostředky (v některých letech se podařilo dosáhnout ročního obrátu až přes milion korun a zisku přes sto tisíc korun) byly organizovány odborné tematické exkurze převážně do zahraničí (především do t.zv. socialistických států, ale i do tehdejší západní ciziny). Při exkurzích byly navštěvovány objekty zemědělské výroby i další, které měly pro zemědělství jakýkoliv význam. Nezapomnělo se ani na posilování kulturního a společenského povědomí. Získané zkušenosti byly opět využívány při dalších osvětových akcích pro veřejnost.

Tato činnost měla za minulého režimu nesmírný význam pro poznání úrovně oboru v jiných zemích. Individuální cesty byly velmi obtížné, ne-li nemožné (např. západní kapitalistické státy, ale i sovětská střední Asie a pod.), a tak exkurze ČSVTS byly vlastně jedinou možností, jak za velmi příznivé ceny poznat kus světa (účastníci exkurzí podle předpisů platili většinou pouze stravu a polovinu ubytování). Velká aktivita poboček ČSVTS vydržela až do počátku devadesátých let, kdy byla zastíněna jinými možnostmi a povinnostmi.

Po sametové revoluci se, podobně jako jiné totalitní struktury, rozpadla i Československá vědeckotechnická společnost. Staří ostřílení kozáci byli posláni do dějin a každá krajská expozitura zatoužila po vlastní existenci. Tak v Brně vznikl Moravský svaz vědeckotechnických společností a poboček, jehož se obě pobočky ÚKZÚZ v Brně staly členy. Nápor pracovních úkolů v devadesátých letech se podepsal i na činnosti VTS. Pobočka rostlinolékařů pokračovala ve své „mírné činnosti v mezích zákona“ až do delimitace SOR od ústavu.

V současné době je činnost této pobočky ČSVTS prakticky ukončena.

angažovanosti. Naše pobočka ČSČK patřila svého času k nejlepším v kraji.

Sluší se poděkovat všem, kteří svou obětavostí, nezištnou aktivitou nebo jen schopností bavit sebe a druhé, dovedli zpříjemnit svým spolupracovníkům léta strávená ve službách ÚKZÚZ. Jistě i díky nim byl brněnský ústav i za totality snesitelné místo na zemi.

Dnes už nemusí být nikdo ze zaměstnanců ani politicky ani společensky nijak angažován. Přesto některé mimopracovní aktivity přetrvávají stále. Je milé, že i v dnešní době módního trendu individualismu a atomizace kolektivu se najdou lidé, kteří se spolu rádi a dobře baví.

Oslava MDŽ

Kolektiv
osivářské laboratoře

DEVADESÁTÁ LÉTA

V roce 1990 - bezprostředně po pádu socialistického totalitního režimu a otevření cesty k demokracii a tržní ekonomice - je vytvářen tlak na hledání úlohy ÚKZÚZ do budoucna. Tu je potřeba věcně zformulovat na základě vlastních i světových zkušeností a mezinárodních pravidel a závazků a zakotvit v novém zákoně či zákonech.

Činnost ústavu pokračuje setrvačností podle dosavadních pravidel. Ztrácí však účinnost řada jeho výstupů vázaných na tzv. plán, pevné ceny a předepsanou jakost, které tržní hospodářství nezná. Tím je oslabena jeho kontrolní činnost a ze zákonů zůstává váha činnosti zkušební.

Nové zákony, umožňující transformaci a restrukturalizaci zemědělské velkovýroby, ale i zákony o nápravě některých křivd minulosti měly za následek i změny vlastnických vztahů v zemědělství a s tím související, často pronikavé, změny ve výrobě. Současně nové možnosti obchodování se zahraničím, posílené zlepšující se situaci české měny až po volnou směnitelnost, způsobily na jedné straně kolaps mnohých prvovýrobců a zpracovatelů, na druhé straně podstatné snížení poptávky po zemědělské produkci. V tomto kontextu přestal být zákon č. 61/1964 Sb. o rozvoji rostlinné výroby, který měl ideologický nádech "dohnat a předejít" (rozuměj kapitalismus), aktuální. Také ÚKZÚZ začal být chápán jako velký kolos pro malé zemědělství. Poprvé se začalo nejen mluvit o možnosti zmenšení ústavu - praktické "zeštíhlování" na sebe nechal dlouho čekat. První vlna propouštění přišla již v roce 1992. Oprávněnost a

promyšlenost tohoto kroku nelze zpochybnit, avšak praktickému provedení lze ledacos vytknout. Již tehdy bylo jasné, že je třeba stanovit priority, zejména když rozpočet prostředků na činnost začal, nejen vlivem devalvačního skoku v roce 1992, stagnovat. I z tohoto důvodu vlastně začaly první pokusy o tvorbu nových odborných zákonů, které měly svůj historický vývoj. Kromě výše uvedeného důvodu byly vedeny především snahou přiblížit se demokratické Evropě, přizpůsobit činnost ústavu měnícím se společenskopolitickým podmínkám a v neposlední řadě se vyrovnat s ekonomikou.

První nápad, již kolem roku 1991, počítal s vytvořením zákona o ÚKZÚZ, který by měl několik částí a taxativně vyjmenovával, co všechno musí ústav dělat a jak je tedy nepostradatelný. Tato idea však nenašla příliš sluchu na rozhodujících místech, v počátcích transformace celého hospodářství byla i "politicky neprůchodná" a měla mnoho kritiků, kteří se domnívali, že ústav si chce zajistit zákonem neoprávněnou existenci. Další problémy vznikly z faktu, že zákony byly koncipovány jako federální, načež se federace k 1.1.1993 rozpadla. První návrhy "zákona o ústavu" se tedy rychle rozdělily a přepracovaly na návrhy odborných zákonů o jednotlivých činnostech. Práce to byla velmi zdoluhavá a náročná. Pro ilustraci: jen odrůdářská část zákona "O odrůdách a osivu pěstovaných rostlin" (nynější zákon č. 92/1996 Sb.) měla 55 verzí, potom již to nikdo nepočítal. A tak byly Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR postupně schváleny zákony o chmelu, o vinohradnictví a vinařství, o odrůdách a osivu, o krmivech, o rostlinolékařské službě a nakonec o hnojivech.*

* Zákon č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících právních předpisů.
Zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech.
Zákon č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin.
Zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele
Zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných půdních přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení půd.

Celý legislativní proces trval více než pět let, avšak přinesl i některé zásadní změny. V zákonu o vinohradnictví a vinařství je v roce 1995 ústav jmenován jako správní úřad, zákon o rostlinolékařské službě zase od ústavu oddělil jednu historickou složku a umožnil vznik samostatné **Státní rostlinolékařské správy k 1.1.1997**. Největší změnou, která s sebou nese i obrovskou odpovědnost útvarů ústavu, je však to, že ústav jako orgán státní správy rozhoduje ve správním řízení o registraci a certifikaci celé řady vstupů do zemědělské výroby jako konečná instance (odrůdy a rozmnožovací materiál, výrobci krmiv a komponenty, hnojiva a jejich výrobci a další), zatímco dříve pouze připravoval podklady nebo návrhy a osvědčení pro výkonovou státní moc.

Celá tato činnost je úzce spjata s brněnskou pobočkou, která byla a zůstává největším pracovištěm ústavu. V Brně měl historické sídlo odbor karantény a ochrany rostlin s celostátní působností, pracovalo zde jediné oddělení odrůdového zkušebnictví v republice s mnoha hlavními referenty plodin a specialisty fytopatologie a chemické technologie, kteří všichni měli rovněž celostátní působnost, neboť zkoušení odrůd zemědělských plodin nemělo klasickou krajskou, nyní regionální, organizaci. 31 odrůdových, později komplexních, zkušebních stanic bylo administrativně řízeno z krajských poboček, metodicky pak z odboru odrůdového zkušebnictví v Praze.

Devadesátá léta přinesla i změny v řízení ústavu, a to jednak personální, jednak dislokační a organizační. Již v roce 1990 proběhla spravedlivá a demokratická konkurzní řízení na místa

ředitelů všech odborných útvarů ústavu, kdy v konkurzních komisích pracovali i zástupci rady zaměstnanců ústavu a odborové organizace. Na základě výsledků konkurzů byli vyměněni všichni ředitelé odborů. Ředitel ústavu, mimořádně slušný člověk, který do ÚKZÚZ přišel koncem 80. - tých let z ÚV KSČ, odvolal i většinu ředitelů poboček a jmenoval nové. Tehdy se stal ředitelem krajské pobočky Brno **Doc. Ing. Jiří Kalášek, CSc.**, do té doby vedoucí ovocnářské zkušební stanice v Želešicích u Brna, známý ovocnář a dobrý manažer. Ve funkci však nepobyl ani rok. Ředitel ústavu byl se svým souhlasem odvolán ministrem zemědělství z funkce a na jeho místo byl jmenován ředitel brněnské pobočky **Doc. Ing. Jiří Kalášek, CSc.** Tím začalo období podstatných změn.

Ústav v Praze neměl totiž téměř žádné vlastní prostory a o místa, kde byl dislokován, postupně přicházel. Dostal se tedy do potíží, které se vyřešily přenesením vedení ústavu do Brna. Spolu s ředitelstvím přešel i ekonomický odbor, který se v Praze téměř rozpadl, personalistika a odbor odrůdového zkušebnictví. Ostatní technické odbory našly dočasné útočiště v areálu výzkumných ústavů v Praze - Běchovicích, který byl vybudován podle sovětského vzoru jako "akademické městečko" na zelené louce stranou od civilizace a právě skomíral a zarůstal plevelem. Význam krajské pobočky Brno, po zrušení krajů regionální pobočky Brno těmito přesuny velmi vzrostl a přiblížil se věhlasu někdejších Moravských zemských ústavů pro výrobu rostlinnou.

Funkční období ředitele Kaláška se vyznačovalo aktivitou až hektickou. Již v

roce 1992 byl položen základní kámen laboratorního pavilonu v areálu pobočky Brno, laboratoře se do něj stěhovaly 18 měsíců poté. Byly vybudovány laboratoře v Opavě a další stavby pro odbor krmiv, celý ústav byl vybaven personálními počítači a dalším přístrojovým a strojním vybavením.*

Setkání ústředního ředitele s ministrem J. Luxem

Během působení doc. Kaláška ve funkci ústředního ředitele, působí jako ředitel pobočky v Brně **Ing. Jiří Liška** a to v období od závěru roku 1990 do konce roku 1992. V letech 1993-94 působí ve funkci ředitele pobočky **Ing. Karel Trávník**. K 1. lednu 1995 byla funkce pobočkového ředitele v rámci nové organizační struktury zrušena.

Současnou, dosud v "životě" ústavu nejobtížnější etapou transformace a restrukturalizace, která jistě změní jeho tvář a image, provádí ústav jako ředitel RNDr. Jaroslav Staňa, který byl jmenován do funkce k 1. 1. 1996.

V letech 1997 a 1998 se projevil dopad nepříznivého hospodářského vývoje v naší zemi a to opakovaným snižováním rozpočtu běžných výdajů ústavu. Velmi významně tak byl omezen rozsah některé zkušební činnosti a zároveň vzrostl vnitřní dluh ústavu směrem k obnově a údržbě majetku a zařízení pracovišť. Došlo k další redukci pracovních míst, takže v dnešní době má ústav zhruba 1000 zaměstnanců.

Přes všechny tyto těžkosti se podařilo jednotlivým odborným pracovištím v mnoha směrech zaznamenat pozitivní vývoj. Za uplynulé poslední dva roky je přehled činnosti technických odborů a oddělení, jakožto i odboru laboratorního následující:

Odbor agrochemie, půdy a výživy rostlin, sídlo Brno, ředitel Ing. Karel Trávník.

Po roce 1989 došlo k významným změnám v činnosti odboru. Začal se koncipovat no-

* S osobou doc. Kaláška je úzce spjata zkoušení odrůd ovocných druhů. Příspěvek poskytl Ing. Miloslav Richter.

První odrůdové pokusy s ovocnými dřevinami byly na území našeho státu zakládány již ve druhé polovině devatenáctého století. Do té doby byla odrůdovému zkušebnictví v ovocnářství věnována pozornost pouze v Anglii. Naši předkové se tedy svým systematickým zkoušením odrůd ovocných druhů zasloužili o to, že se historické české země zařadily mezi první na světě, kde bylo založeno odrůdové zkušebnictví v ovocnářství. Odrůdové pokusy byly soustředěny na několika málo místech. Významným místem v dosahu působnosti Moravských zemských výzkumných ústavů pro výrobu rostlinnou v Brně - Pisárkách byla ovocná pokusná zahrada Vysoké školy zemědělské v Brně - Černých Polích, která vznikla naproti školním budovám vzápětí po založení školy přenesením zemědělské akademie z Tábora.

Pozdější ovocnicko-vinařský odbor řídil doc. Ing. Jindřich Schmitt, který s tímto odborem přešel do prostor v roce 1951 nově zřízeného Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského v Brně - Pisárkách, Hroznová ul. 2. Teprve později se tento samostatný odbor stal součástí ústavu. Doc. Ing. Jindřich Schmitt záhy přišel na to, že je nezbytné mít pro zkoušení odrůd ovocných dřevin specializovanou zkušební stanici mimo městský intravilán, kde přece jenom ovlivnění místním mikroklimatem bylo značné. Bylo vybráno velmi vhodné místo na mírném jižním svahu na okraji katastru obce Želešice u Brna a v roce 1955 zde byla založena první zkušební stanice ovocnářská. V roce 1956 byly provedeny pokusné výsadby jabloní, třešní a višní. Bezprostředně poté byla založena zkušební stanice ovocnářská v Lysicích, okres Blansko. Obě tyto stanice patřily od počátku své existence administrativně pod krajskou, nyní regionální pobočku ÚKZÚZ v Brně. (pokračování na str. 41)

vý zákon, který byl schválen v roce 1998 jako zákon č.156/1998 o hnojivech; tento zákon uzavřel prakticky i právně existenci zákona č.61/1964 Sb. o rozvoji rostlinné výroby. Od samého počátku byl koncipován tak, aby byl co nejvíce kompatibilní s podobnými předpisy v EU již zavedenými. Ve výsledné podobě byl podle měřítka EU hodnocen jako převážně slučitelný. Zákon má 19 paragrafů a čtyři prováděcí vyhlášky. Obsahově se dá rozdělit do několika částí. První část se zabývá registrací, balením, značením a uváděním hnojiv do oběhu. V další části jednotlivé paragrafy upravují podmínky pro skladování a používání hnojiv. Třetí část zákona se týká agrochemického zkoušení zemědělských půd a

lesních pozemků a poslední část se zabývá prováděním odborného dozoru včetně sankčních opatření.

"Zákon o hnojivech" jako poslední doplnil komoditní zákony týkající se našeho ústavu.

V devadesátých letech byla dále jednotlivá oddělení rozšířena o referáty agroekologie a vedení odboru bylo přemístěno na pobočku v Brně. Součástí odboru se stalo i oddělení lesních půd.

Vlastní činnost odboru vychází z platných zákonů, příslušných prováděcích předpisů a z dalších požadavků Ministerstva zemědělství ČR a dále ze smluvních dohod mezi ústavem a MŽP ČR.

V pozdějších letech, kdy se začaly zkoušet téměř všechny druhy ovoce (z jaderovin kromě jablek ve velkém hrušně, okrajově i kdouloně a mišpule, z peckovin kromě třešní a višní švestky, pološvestky, slívy a renkloidy, dále meruňky a broskve, ze skořápkovin ořešák vlašský, líska, mandloň, z bobulovin a drobného ovoce jahody, angrešt, rybíz, maliny, jeřáb, švida dřín, bez černý, rakytník a další), byly zakládány pokusy celkem na sedmi zkušebních stanicích v českých zemích a na čtyřech zkušebních stanicích na Slovensku. Hlavní koordinace a zpracování výsledků včetně návrhů pro Státní odrůdovou komisi byly v Želešicích, kde byl dlouholetým vedoucím stanice a referentem specialistou s celostátní působností doc. Ing. Jiří Kalášek, CSc., který na přelomu šedesátých a sedmdesátých let vybudoval zcela nový, architektonicky pozoruhodný, areál zkušební stanice. Když byl v roce 1990 jmenován ředitelem brněnské pobočky ÚKZÚZ, stal se jeho nástupcem dlouholetý spolupracovník a ovocnář Ing. Miloslav Richter.

Nejdůležitějším mezníkem moderního zkoušení se stal rok 1962, kdy byly od základů upraveny metodiky odrůdových zkoušek ovoce. Zkoušení bylo rozděleno na I. stupeň (prakticky předzkoušky pro seznámení s odrůdou) a II. stupeň (hlavní výkonové zkoušky). Zkoušky výkonu - dnes bychom řekli užité hodnoty - byly prováděny u všech druhů a byly doplňovány organoleptickými, chemickými, technologickými a u některých druhů i skladovacími zkouškami k určení komplexního přínosu odrůd. Odrůdy, které prokázaly příznivý souhrn vlastností, byly na základě rozhodnutí Státní odrůdové komise zapisovány do Státní odrůdové knihy. Se sortimenty povolených odrůd ovoce byla veřejnost každoročně seznamována v Listině povolených odrůd. Podle novelizované verze těchto metodik probíhaly zkoušky odrůd ovoce pro registraci v podstatě až do roku 1996, kdy vstoupil v platnost zákon č. 92/1996 Sb. o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin. Za celou dosavadní dobu činnosti ovocnářských zkušebních stanic prošlo zkoušením více než 2000 odrůd ovoce.

Citovaný zákon ukládá ústavu zkoušet u všech odrůd ovocných druhů odlišnost, uniformitu a stálost jako kritéria registrace, u některých hlavních druhů je zkoušena ještě užžitná hodnota (jabloně, třešně, meruňky atd.) a odrůdy se registrují tehdy, vykáží-li srovnatelné nebo lepší vlastnosti. Odrůdy, které vyhoví náročným zkouškám, ústav zaregistruje a zapíše je do Státní odrůdové knihy. Veřejnost je informována každoročně publikací Seznam odrůd, zapsaných do Státní odrůdové knihy.

Poměrně dlouhý cyklus zkoušek na užžitnou hodnotu je předmětem kritiky žadatelů, kteří zastávají názor, že trh sám určí, která odrůda je dobrá, a které by se měl pěstitel vyhnout. Ústav si je však vědom toho, že u perennálních ovocných kultur, které dávají sklizeň až po několika letech, je riziko, plynoucí ze zkrácení nebo omezení zkoušek pro důkazy ve správním řízení, pro pěstitele příliš velké. Při současném velmi rychlém procesu vzniku a zániku firem a jejich zástupců by při zkrácení zkušebního cyklu registračních zkoušek mohlo dojít k situaci, kdy pěstitel po zhlédnutí prvních plodů ze své ovocné výsadby zjistí, že byl dodavatelem mylně informován. Neměl by však žádnou možnost zjednat nápravu tržním způsobem (nezakoupením dalšího výsadbového materiálu), protože neseriózní dodavatel mezitím zmizel v propadlísti historie. Situaci částečně řeší ochrana práv k významným odrůdám (dle zákona č.132/89 Sb.), která však u ovocných druhů pokročila pouze u jablek a bobulovin. U ostatních druhů je v začátcích.

Hlavní činností odboru zůstává i po roce 1989 agrochemické zkoušení půd. Změna nastala v délce jednotlivých zkušebních cyklů, kdy cyklus tříletý byl nahrazen od roku 1993 šestiletým. Významnou změnou na počátku roku 1999 bylo nahrazení extrakčního činidla Mehlich II Mehlichem III, který lépe modeluje přístupnost živin pro rostliny.

Vegetační pokusy pokračují i po roce 1989. Změny, které nastaly v zemědělské prvovýrobě si vynutily změnit i tématickou náplň těchto zkoušek. Nově byly založeny zkoušky na prověřování různých úsporných systémů hnojení, na zjišťování změn půdních vlastností při útlumu zemědělské výroby atd. Zkoušky ve vegetačních halách se stále více zaměřují na zjišťování biologické účinnosti hnojiv.

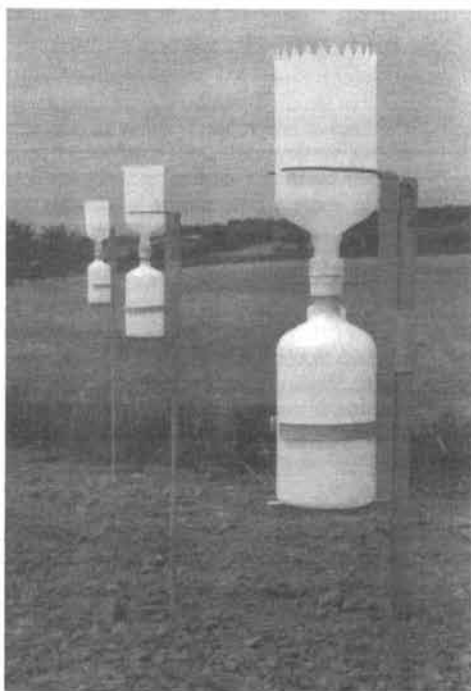
V roce 1997 skončilo působení Státní zkušebny 217 a v rámci odboru vzniklo oddělení registrace hnojiv. Vlastní schvalování hnojiv bylo podle nového zákona rozšířeno o přezkušování biologické účinnosti hnojiv.

Založením referátů agroekologie se odborná činnost odboru dále rozšířila. Od roku 1992 je v provozu bazální monitoring zemědělských půd, který tvoří síť 190 pozorovacích ploch, rozšířenou v letech 1996-1997 o 27 pozorovacích ploch různým způsobem kontaminovaných. Jako součást monitoringu půd byl založen monitoring atmosferické depozice. Výsledky z monitoringu jsou prezentovány na mezinárodní konferenci, kterou odbor agrochemie pravidelně ve dvouletých cyklech svolává.

Dalším z úkolů, které plní pracovníci agroekologie, je sledování kvality kalů z Čistíren odpadních vod (ČOV) a to hlavně z pohledu obsahu rizikových prvků. Každoročně se odebírají a následně analyzují vzorky z přibližně 200 ČOV veřejných kanalizací.

Výsledky těchto rozborů slouží mimo jiné jako podkladový materiál při tvorbě vyhlášky, která se bude zabývat využitím kalů na zemědělské půdě.

V roce 1998 byl ukončen významný úkol zadaný Ministerstvem životního prostředí a to založení "Registru kontaminovaných ploch". Jedná se o otevřený systém cca 32 000 analyzovaných vzorků orniční vrstvy na obsah těžkých kovů. Identifikace každého vzorku je dána kódem okresu, podniku, pozemku a číslem vzorku včetně ze-

Spadové nádoby

měpisných souřadnic. Ke každému vzorku jsou přiřazeny výsledky chemických analýz. Systém bude průběžně doplňován o nové vzorky. Na podzim roku 1998 byly jednotlivé databáze předány na všechny příslušné referáty ŽP okresních úřadů. Spolupráce s těmito referáty se v posledních letech velmi rozšířila. Naše výsledky, přesněji řečeno posudky, slouží v mnoha případech ja-

ko podklady pro správní rozhodnutí těchto orgánů. Ve velké míře byly využity při katastrofálních záplavách v roce 1997.

Oddělení lesních půd provádí na základě požadavků Ministerstva zemědělství cílený průzkum lesních půd a výživy lesních dřevin.

Z výše uvedených skutečností vyplývá rozsáhlost a různorodost činnosti Odboru agrochemie a z toho pramenící vysoká odborná náročnost na jeho jednotlivé pracovníky.

Odbor krmiv, sídlo Praha, ředitel Ing. Jiří Zedník, CSc.

Odbor krmiv procházel v roce 1996 transformací své činnosti, která vyplývala z přijetí zákona o krmivech č. 91/1996 Sb., prováděcích předpisů vyhlášky MZe č. 194/96 Sb. a vyhlášky MZe č. 222/96 Sb. Na základě těchto právních norem je odbor pověřen dozorem nad jakostí krmiv, registrací a vedením státního registru výrobců, dovozců a dodavatelů, biologickým zkoušením nových krmiv, laboratorní kontrolou jakosti vyráběných a dovážených krmiv a inspekcí nad jejich výrobou.

Pro oddělení krmiv v Brně toto období znamená především zaměření se na registraci výrobců a výrobků a ověřování technologií výroby. Například v roce 1993 bylo v ČR registrováno 543 výrobců a dodavatelů krmiv, z toho v působnosti oddělení krmiv v Brně 127, tj. 23.4%.

Oddělení uskutečnilo řadu seminářů a školení zaměřených na nové právní předpisy (vyhláška MZe ČR č.413/91 Sb. o registraci krmiv a následně

362/92 Sb. o výrobě a složení krmných směsí.)

V roce 1994 je zavedena specializace na kontrolu enzymů a mikrobiotik v krmivech.

V souvislosti s dovybavením výpočetní technikou byl uveden do provozu systém LAB, který zejména v prostorech nového chemického pavilonu (1995) znamenal zefektivnění práce. V roce 1996 byla zavedena počítačová síť a přechod na program WINDOWS 95 s následným dokončením registračního programu.

V důsledku opakovaného snižování rozpočtu běžných výdajů ústavu dochází k poklesu odebraných vzorků, především na úseku terénní inspekce krmiv.

Odbor krmiv spolupracuje s tuzemskými i zahraničními ústavy a univerzitami zemědělského směru. Dále spolupracuje s ústavem Státní kontroly veterinárních biopreparátů a léčiv v Brně a se Státní veterinární správou. Pracovníci odboru krmiv připravují odborné materiály k problematice kompatibility právních předpisů v oblasti výživy zvířat se zeměmi Evropské unie.

Odbor odrůdového zkušeníctví, sídlo Brno, ředitel Ing. Pavel Pařízek.

Již od počátku devadesátých let se začaly objevovat první náznaky budoucích změn. Sametovou revolucí padly umělé překážky, kladené do cesty přihlašování a zkoušení zahraničních odrůd, které se do té doby směly povoloovat většinou pouze pro případ dovozu rozmnožovacího materiálu v případě potřeby (potřeba pak nastala jen tehdy, hrozila-li havárie, např. katastrofální neúroda semene vojtěšky a

byly-li k dispozici nějaké devizové prostředky). Téměř ihned se to projevilo v několikasetprocentním nárůstu počtu přihlášek nových, zejména zahraničních odrůd, do státních odrůdových zkoušek. Současně začalo stagnovat domácí šlechtění, zejména u některých druhů, často i proto, že domácí odrůdy ve zkouškách neobstály ve srovnání se zahraniční konkurencí. I nadále však platilo, že odbor odrůdového zkušebnictví připravoval ze zkoušek návrhy na povolování nových odrůd pro Státní odrůdovou komisi jako orgán ministerstva zemědělství.

V roce 1989 přijatý zákon č. 132/1989 Sb. o ochraně práv k novým odrůdám rostlin a plemenům hospodářských zvířat, který začal plně působit od počátku devadesátých let, upravuje poprvé v českých

zemích vztahy vznikající z vyšlechtění a obchodního využívání nových odrůd. Ustanovení tohoto zákona vycházejí z Mezinárodní úmluvy o ochraně nových odrůd rostlin (Konvence UPOV). Tento zákon postavil před odrůdové zkušebnictví další, dosud neřešené úkoly, neboť ochrana práv se stvrzuje udělením šlechtitelského osvědčení. Odbor OZ v polních a laboratorních podmínkách zjišťuje, zda odrůdy splňují podmínky pro udělení ochrany práv a zajišťuje veškerou související dokumentaci. Na základě výsledků zkoušek rozhoduje o udělení šlechtitelského osvědčení a toto osvědčení poté vydává MZe ČR.

Na základě vzpomínaného konkurzu byl ředitelem odboru odrůdového zkušebnictví jmenován **Doc. Dr. Erik Schwarzbach**, který po odchodu na stáž do Německa v roce 1967 strávil 22 let v různých odborných institucích v zahraničí (univerzita v Mnichově, největší světový ústav pro šlechtění pšenice a kukuřice a řešení výživy lidstva CIMYT v Mexiku, šlechtitelská firma Probstdorfer v Rakousku a další). Nový ředitel měl velké zkušenosti s personálními počítači, které byly ve světě běžné již před rokem 1989. Jeho zásluhou a samozřejmě i zásluhou sametové revoluce bylo, že během dvou let byl odbor OZ nejlépe z celého ústavu vybaven touto progresivní technikou. Získaný základ se zúročuje dodnes, neboť OZ měl v ústavu první funkční počítačovou síť i napojení na INTERNET. Od roku 1996, kdy Doc. Schwarzbach odešel do důchodu, řídí odbor odrůdového zkušebnictví

Odrůdová
zkušebna Želešice

Ing. Pavel Pařízek, dlouholetý celostátní referent specialista pro ječmen a poté vedoucí zkušebního oddělení odboru OZ.

Po redisolokaci ústavu došlo i k plošnému uplatnění ekonomické vertikály, takže zkušební stanice jsou dnes metodicky i ekonomicky spravovány z jednoho centra - ze sídla odboru OZ Brno. Snižování reálného rozpočtu ústavu se však projevílo v odboru OZ naplno. Po již zmíněném prvním personálním "zeštíhlení" přišla další, takže dnes odrůdové zkušebnictví disponuje 369 zaměstnanci z původních 723 v roce 1990.*

Především z ekonomických důvodů bylo privatizováno 10 zkušebních stanic a jedna převedena pod správu odboru osiv a sadby, takže OZO v současné době disponuje zkušební základnou 20 zkušebních stanic. Tuto kapacitu vzhledem k úkolům v registraci odrůd a ochraně práv k odrůdám považuje za nezbytnou, neboť již dnes jsou druhy plodin, u nichž nestačí kapacita vlastních ZS na založení povinných registračních zkoušek, které by přinesly dostatek důkazů pro správné řízení. Je smutným poznatkem, že v současné hospodářské situaci státu nelze nalézt alternativní nezávislou instituci, která by byla schopna produkovat pro toto správné řízení důkazy objektivní a nezpochybnitelné.

Odbor osiv a sadby, sídlo Praha, ředitel Ing. Miroslav Houba, Csc.

Odbor osiv a sadby zajišťuje uznávání porostů sledovaných rostlinných druhů a z nich vyráběných osiv nebo sadby za účelem obchodního využívání.

Hlavní náplň činnosti semenářské kontroly ÚKZÚZ

1. činnosti spojené s uznávacím řízením: polní přehlídka porostů na základě evidovaných žádostí o uznání porostů, vzorkování osiv a sadby pro uznávací řízení, laboratorní zkoušení osiv a sadby, vegetační zkoušky, vystavování certifikátů, vedení evidence a statistiky veškerého uznávacího řízení.
2. certifikace vyváženého rozmnožovacího materiálu
3. kontrola osiva a sadby
4. registrace semenářských a šlechtitelských firem
5. kontrolní a zkušební činnost spojená s dovozem, výrobou a uváděním na trh pereniálních druhů (včetně 1-letých ovocných druhů)
6. metodická, ověřovací a zkušební činnost spojená s členstvím v mezinárodních organizacích a spolupráci s výzkumem
7. informatika odboru semenářství a publikování výsledků
8. provádění kontroly obchodní a distribuční sítě
9. namátková kontrola využívání

*

Přehled počtu správních řízení dle zákona č. 92/1996 Sb.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Žádosti o registraci	166	293	688	478	437	547	462	541	457
Odrůdy v řízení	789	850	1367	1404	1367	1388	1335	1869	1799
Registrováno	99	163	170	157	355	307	286	298	259

Přehled počtu přihlášek a řízení k ochraně práv dle zákona č. 132/1989 Sb.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Přihlášky	229	59	119	86	121	112	86	111	96
Zkoušeno		288	365	420	508	446	437	322	288
Vydáno osvědčení					91	193	72	80	86

- osiv v zemědělské praxi
10. prověřování a udělování pověření pro semenářské laboratoře firem
  11. vyjádření se k povolování obchodního osiva a sadby
  12. provádění rozhodčích analýz, znaleckých posudků apod.
  13. činnost pro jiné odbory ústavu a instituce

Zkoušení klíčivosti
osiva

V roce 1996 vešel v platnost zákon č. 92/1996 Sb. O odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin a především pak vyhláška ministerstva zemědělství č. 191/96 Sb., kde součástí této vyhlášky jsou požadavky na množitelství porosty a rozmnožovací materiál polních plodin, zelenin, květin, ovocných dřevin, jahodníku, vinné révy a chmele. S platností uvedeného zákona a vyhlášky od roku 1996 došlo k zásadní změně užívaného řízení osiva a sadby tím, že stoprocentní kontrola je pouze u základního a certifikovaného rozmnožovacího materiálu, u nově zavedené kategorie standardního rozmnožovacího materiálu odpovídá za kontrolu vý-

robce a ústav má možnost následné kontroly a konečně kategorie obchodního rozmnožovacího materiálu u hospodářsky méně významných druhů plodin (květiny, měkké druhy zelenin).

Na základě uvedeného zákona a vyhlášky se správní řízení v porostu a ve vzorku dostalo do kategorie správního řízení a dřívější velmi jednoduchá administrativní činnost s tím spojená se tím značně zbyrokratizovala (na každý množitelství porost a na každý odebraný vzorek osiva se musí vystavovat samostatná žádost - od roku 1998 opatřená kolkem ve stanovené výši správního poplatku). Dřívější tiskopisy - osvědčení o polní přehlídce a rozborová karta - se používají i nadále jako prvotní evidence.

ÚKZÚZ - odbor osiva a sadby zastupuje Českou republiku v mezinárodní organizaci OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) a z titulu tohoto členství provádí veškerou certifikaci osiva a sadby určených pro vývoz podle pravidel OECD.

Semenářská laboratoř, vázaná na činnost odboru, je akreditovanou stanicí ISTA. V rámci této akreditace má laboratoř oprávnění vystavovat mezinárodně platné certifikáty, bez nichž nelze osivo vyvézt.*

Od roku 1989 nastal v důsledku restrukturalizace našeho zemědělství

* V posledním roce 1998 dosáhla semenářská kontrola těchto parametrů:

40.933 ha množení	52% proti r. 1989
3.253 množitelství porosty	53%
5.232 provedených polních přehlídek	60%

Přes tento značný pokles rozsahu činnosti činil např. v roce 1996 podíl Brna na výkonech celého odboru 32% - pokles je tedy podstatně nižší než v ostatních regionech.

pozvolný útlum celého úseku semenářství.

V roce 1997 si připomněl odbor osiv a sadby 120. výročí od založení Ústavu pro zkoumání semen v Praze.

Laboratorní odbor, sídlo Brno, ředitel Jiří Procházka, CSc.

Laboratorní odbor byl ustanoven k 1. 1. 1997. Vznikl spojením laboratoří vyčleněných z Odboru agrochemie půdy a výživy rostlin, Odboru krmiv, Odboru odrůdového zkušebnictví a Odboru osiva a sadby. Je členěn do osmi regionálních laboratoří v regionech Opava, Brno, Havlíčkův Brod, Planá nad Lužnicí, Praha, Plzeň, Žatec a Liberec, dvou speciálních pracovišť: oddělení osiva a sadby ISTA v Praze, oddělení imunologických testací ELISA v Dobřichovicích a dále oddělení vývoje analytických metod OVAM v Brně.

Základním posláním laboratorního odboru je poskytovat servis laboratorních prací ostatním technickým odborům ústavu. Jedná se zejména o produkci objektivních důkazových podkladů pro správné rozhodnutí vydávaná ústavem dle zákona o krmivech, o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, o ochraně chmele a zákona o hnojivech. Vedle úkolů konkrétních či výkonu státního dozoru vyplývajících ze zákonů, je nezanedbatelný podíl kapacity laboratoří vyčleněn pro zabezpečení úkolů prováděných v zájmu zřizovatele MZe České republiky. Jde zejména o časově a objemově rozsáhlé sledování kvality surovin pro krmné směsi, monitoring zemědělských půd a spadů a imunologické testace na virózy metodou ELISA sadby brambor a jiných vegetativně množených plodin.

Neopomenutelnou součástí aktivit odboru je také účast jeho pracovníků v orgánech účastnících se tvorby, připomínkování a zavádění příslušných národních (ČSN), evropských (CEN) a mezinárodních (ISO) norem a závazných ustanovení. Pro zabezpečení výše uvedených činností navazují pracovníci odboru těsné kontakty a odbornou spoluprací s významnými pracovišti, zabývajícími se obdobnou problematikou v tuzemsku i v zahraničí.

Vedoucím pracoviště Regionálního laboratorního oddělení v Brně je Ing. Milan Studený.

Laboratoř je akreditovanou zkušební laboratoř č. 1071.3, přičemž osvědčení o akreditaci získala u Českého institutu pro akreditaci dne 10.2.1997. Předmětem akreditace jsou chemické analýzy základních živin a sledovaných látek v půdách, rostlinných materiálech, čistírenských kalech a atmosférických depozitech. Předpokládá se, že v tomto roce v akreditovaném režimu začnou fungovat i pracoviště zabývající se analýzami krmiv a vzorků určených pro oddělení odrůdového zkušebnictví.

Laboratoř intenzivně spolupracuje s Oddělením vývoje analytických metod OVAM, které se zabývá organizací kru-

Analýza rizikových prvků

hových testů ÚKZÚZ. Pro naši laboratoř to znamená provádění testů stability a homogenity pro vzorky půd, rostlin, kalů a krmiv, které jsou pak používány ve zmiňovaných kruhových testech. Tyto jsou určeny jak laboratořím ÚKZÚZ pro interní posuzování kvality práce laboratoř, tak i libovolným externím zájemcům. Pracoviště O-VAM, které celou akci zabezpečuje, je vedeno RNDr. Jiřím Zbíralem. Toto pracoviště ve spolupráci s odborem agrochemie pak koordinuje i práce na vývojových úkolech. Během let 1997-98 bylo řešeno více než dvacet vývojových úkolů, z nichž k nejvýznamnějším patří porovnání některých našich extrakčních postupů s mezinárodně normovanými nebo uznávanými postupy (DTPA, MIII) nebo podrobná studie vlivu úpravy vzorků na stanovení jednotlivých forem minerálního dusíku. K dalším zajímavým projektům patřilo stanovení thalia a komplexních spekter v mineralizátech půd

Pekařská linka

z bazálního monitoringu. Většinu analytické práce zajišťovala brněnská laboratoř.

V rámci laboratoře působí dále laboratoř půdní mikrobiologie. Jejím úkolem je zavedení a aplikace mikrobiologických metod v systému bazálního monitoringu půd ČR. Současná práce je zaměřena na studium koloběhu dusíku v půdě, zejména amonifikace a nitrifikace.

Pracoviště patří k dobře vybaveným laboratořím našeho ústavu. Je zařízeno atomovými absorpčními spektrometry, optickým emisním spektrometrem-ICP, kapalinových chromatografem, plynovým chromatografem, plynovým chromatografem s hmotnostním detektorem, FTIR - spektrometrem, analyzátozem rtuti, analyzátozem organicky vázaných halogenů, kapilární elektroforézou, komplexní pekařskou linkou, zařízením potřebným pro kvalitní posouzení osiv dle metodiky ISTA a zařízením potřebným pro mikrobiologické půd, krmiv, doplňkových látek a premixů. V roce 1998 se navíc podařilo zakoupit spektrometr pracující v blízké infračervené oblasti NIRS, který umožní zajistit v požadované šíři analytiku především silážní kukuřice, řepky olejné a obilovin.

Odbor chmele, sídlo Žatec,
ředitel Ing. Jaroslav Linhart

ÚKZÚZ je pověřen ze zákona č.97/1996 Sb., o ochraně chmele, zák. č.92/1996

Agrochemické
zkoušení půd

Analýza
aminokyselin

Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin a zák. č.132/1989 Sb., o ochraně práv k novým odrůdám rostlin a plemenům zvířat:

- označováním chmele
- ověřováním chmele
- prováděním přehlídek množitelských ploch
- zkoušením odrůd chmele pro registraci, po registraci a na právní ochranu
- kontrolou expedice chmelové sadby

Výkony jsou závislé hlavně na úrodě a prodeji chmele, na přihláškách k přehlídce množitelských ploch a přihláškách odrůd ke zkouškám.

Ověřování chmele (certifikace), které je hlavní činností odboru, má mírně klesající tendenci. Zároveň však stoupá náročnost provádění certifikace v souladu s novou legislativou, která například stanoví nutnost provádění kvalitativní kontroly (vlhkost, čistota). Zatímco v r. 1991 představovaly plochy chmelnic u nás 10 385 ha, v roce 1996 klesly na 9 355 ha a v roce 1997 se snížily na 7 023 ha., přičemž 806 ha leželo ladem. Výměra chmelnic ve srovnání s rokem 1991 poklesla o 30 % a tržby dokonce o 61%.

Dominantní odrůda - žatecký poloraný červeňák, vyznačující se nízkým obsahem alfa hořkých kyselin, nemůže dosahovanými výnosy soupeřit s odrůdami s vysokým obsahem alfa hořkých kyselin, které se pěstují hlavně v Německu a v USA. Žatecký poloraný červeňák byl pomocí meristémových kultur ozdraven a tímto materiálem jsou osazovány nově zakládáné chmelnice. S meristémových množení chmelové sadby souvisí výrazně se stupňující tendence přehlídek množitelských ploch. Naproti tomu je ale uznávací řízení jako celek pracnější a draž-

ší než dříve. Nejprve je totiž potřeba odebrat vzorky chmele a podrobit je ELISA testu a teprve provádět klasickou přehlídku.

V roce 1997 byl zřízen na MZe ČR odbor evropské integrace, jehož součástí je pracovní skupina pro chmel. Ta má za úkol připravit podklady pro sjednocení naší legislativy s evropským chmelařským právem. Do této skupiny jsou začleněni také pracovníci odboru chmele, jejichž úkolem je hlavně rozpracování Nařízení EU č.1696/71 o společné organizaci trhu s chmelem. Dalším důležitým bodem je nařízení rady EU č. 1784/77 a č. 890/78 o certifikaci chmele.

Odbory a ústav

Nedílnou součástí ústavu byla a je odborová činnost zaměstnanců. Dlouholetým aktivním členem a nynížším předsedou naší pobočkové organizace je Ing. Jaroslav Mokřý, jehož příspěvek právě nabízíme:

V období první republiky (stejně tak, jako za Rakouska-Uherska) nebyli státní zaměstnanci, mezi něž se pracovníci zemských ústavů počítali, odborově organizováni. Bylo to dokonce zakázáno zákonem o státní službě.

Zaměstnanecké odbory začaly na půdě ústavu působit hned se vznikem komunistické odnože tohoto hnutí (jiné odborové centrály byly likvidovány sloučením nebo rozpuštěním) po komunistickém převratu v roce 1948. Bylo totiž třeba znovu zorganizovat masu a vést je správným směrem, tedy k radostnému budování světlých zítřků. A jak jinak by se to podařilo, než povinným členstvím v Revolučním odborovém hnutí (ROH), které bylo prostřednictvím funkcionářského aktivu

řízeno a kontrolováno Komunistickou stranou Československa?

S odstupem času se ukázalo, že nešlo ani o hnutí (činnost se omezovala na strnulé papouškování a "naplňování" hesel komunistických sjezdů), ani na něm nebylo nic revolučního (co je revolučního na rozdělování rekreačních poukazů a organizování "subotníků" - tak se nazývaly podle Lenina sobotní (dokud byl šestidenní pracovní týden, i nedělní!) brigády, kterými se nahrazovala pracovní doba proflákaná v průběhu týdne nebo uhrabávaly trávníky a sbíral železný šrot?).

Daleko "zásadnější" (ve smyslu objektivně negativním) význam mělo socialistické pojetí odborů. Jelikož bylo "všechno v pořádku" - nebylo třeba (ani možno) bojovat o zajištění zaměstnání pro členy, tím méně o výši jejich platů, staly se základní organizace ROH od samého začátku prodlouženou rukou zaměstnavatelů, tak, jak se vedení ROH stalo přívěškem ÚV KSČ. Z toho důvodu odborové centrály komunistického bloku vystoupily z Mezinárodní organizace práce (tam zůstaly sdruženy odborové centrály, které skutečně bojovaly za lepší pracovní podmínky svých členů) a založily trucorganizaci - Světovou odborovou federaci (ve zkratce SOF). MOP se stala organizací ideových nepřátel.

ZO ROH v ústavu nebyla výjimkou. Kandidátku pro volby funkcionářského aktivu schvaloval výbor ZO KSČ, předseda musel být komunista. I z toho důvodu byli vytipováni zaměstnanci, kteří vykonávali tuto funkci opakovaně a prakticky doživotně (než odešli na zasloužený odpočinek). Členské schůze nebyly myslitelné bez referátů o nutnosti zajištění plnění náročných úkolů, které před nás postavil ten který sjezd KSČ (čísla sjezdů se aktualizovala), na čemž se musí všichni členové ROH podílet ze všech svých sil. Kolektivní smlouva byla

snůškou nekonkrétních frází. Ve stejném duchu se nesla i celá činnost ZO ROH. Rozdělily se rekreační poukazy, schválily nějaké půjčky, zorganizoval zájezd, daly dětem kolekce, připravila velkolepá oslava MDŽ a výroční členská schůze. A tak jsme se měli všichni stejně dobře (nebo špatně?) a nebyly problémy.

S touto selankou poněkud zamíchal listopadový převrat - sametová revoluce v roce 1989. ZO ROH se právě chystala na výroční členskou schůzi spojenou s volbami, kandidátka i s "dědičným" předsedou již byla schválena ZO KSČ. Avšak již v prvních dnech po sametové revoluci došlo k aktivizaci zaměstnanců ústavu, kteří odmítli schválené kandidáty. Na úsecích proběhly nové volby, byl sestaven nový závodní výbor (bez schvalování) a začala velmi aktivní spolupráce s rodícím se skutečným odborovým hnutím. Zanedlouho bylo rozpuštěno Revoluční odborové hnutí (ROH) a na jeho půdě vzniklo na šedesát odborových svazů, mezi nimi Odborový svaz pracovníků zemědělství a výživy Čech a Moravy. ZO odborů regionální pobočky Brno se do tohoto nového svazu ihned přihlásila a její předseda vytvořil ze všech ZO ústavu Sekci ÚKZÚZ. Jako zástupce této sekce se po tři roky podílel na práci v Ústředním výboru odborového svazu. Nový odborový svaz se skutečně stal nezávislým partnerem rezortu zemědělství, vyjednal velmi dobrou rezortní kolektivní smlouvu a byl uznávaným subjektem na politickém kolbišti v oblasti hájení práv a oprávněných zájmů nejen členů, ale všech zaměstnanců rezortu zemědělství.

S probíhajícími léty však rostla chuť vrcholných funkcionářů něco z politiky také získat. Začaly se investovat odborářské peníze, přičemž se o ně nejednou přišlo, případné zisky šly neznámo kam atd. Funkcionáři se stávali členy správních a dozorčích rad, zakládali podniky se společnou

účastí jiných osob a vůbec vyvíjeli činnost na hony vzdálenou boji za vydobytí práv pracujících na "hydře" (spíš nedomrlé příšerce) embryonálního kapitalismu, který u nás zapustil kořeny. Základní organizace odborů ÚKZÚZ proto z tohoto svazu většinou vystoupily (s výjimkou regionu Plzeň) a založily v roce 1993 Nezávislý odborový svaz pracovníků Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského, později rozšířený o další organizace. Svaz byl ministerstvem vnitra registrován k 7.6.1993 a od té doby vyvíjí činnost.

Potěšitelné je to, že NOS je považován hospodářským vedením za skutečného partnera, který je brán vážně. Současná kolektivní smlouva je na úrovni. Zástupci ústavu i odborů jsou pravidelně vzájemně zváni na důležitá jednání a informováni o záměrech jedné i druhé strany. Toto všechno umožňuje platná legislativa (zákoník práce, zákon o kolektivním vyjednávání). Již v celé řadě případů se podařilo zástupci odborové organizace prosadit rozumný názor, který byl všeobecně přijat. Na druhé straně je velmi smutné to, že táž legislativa neumožňuje ve státní organizaci lépe bojovat za pracovní jistoty zaměstnanců. Platy jsou dány státní tabulkou sporadicky valorizovanou a jejich navýšení nelze dosáhnout jednáním ani nátlakovými akcemi. Pracovní místa jsou určována rozpočtem - úroveň poskytovaných prostředků, jejich redukce pak vládními opatřeními ke snížení počtu zaměstnanců státní správy. Zde je protest rovněž kontraproduktivní, navíc odbory nemají v žádné kauze právo ve-
ta.

A tak ZO NOS kromě výše uvedené činnosti (quasi záslužné) rozdělí příspěvky na rekreace, schválí nějaké půjčky, organizuje zájezdy, zaplatí dětem kolekce na Vánoce .....

Stavební úpravy

V historii naší pobočky nelze opomenout stavební úpravy, které byly v rámci areálu naší pobočky právě v devadesátých letech postupně realizovány a které významným způsobem změnil k lepšímu pracovní podmínky mnohým zaměstnancům a zcela zásadně upravily vzhled celého areálu.

Chemický pavilon

Jak už bylo zmíněno, v roce 1992 se započalo s výstavbou chemického pavilonu. Stavbu prováděl Agropojekt Brno ve spolupráci s ing.arch. Kabátem. Realizace celého pavilonu byla vyčíslena na 25 mil. Kč. V lednu 1994 proběhlo stěhování a v krátké době laboratoře zahájily v nových prostorách svou činnost. V přízemí pavilonu jsou umístěny šatny, sklady a prostory pro přípravu vzorků. V prvním patře jsou laboratoře, ve kterých

Stavba
chem. pavilonu

Dokončen
chem. pavilonu

se provádějí rozbory půd, rostlin, kalů aj, ve druhém jsou zajišťovány rozbory krmiv a dále vzorků určených pro odbor odrůdového zkušebnictví. V posledním patře je vybudována zasedací místnost sloužící k nejrůznějším poradám a společenským záležitostem.

Chemický pavilon je jednoznačně pro všechny brněnské chemiky krásný dárek. Po letech strávených v mnohdy přeplněných laboratořích (navíc s nedostatkem skladovacích prostor) jsou nyní k dispozici prostory, které nabízejí nejen příjemné pracovní prostředí, ale svou funkcí a technickým řešením plně vyhovují i vysokým požadavkům pro akreditaci pracoviště. Děkuje.

Výstavba nové vegetační haly

Na jaře roku 1999 bude zahájena stavba nové vegetační haly a jejího technického zázemí. Projektová dokumentace se začala připravovat už v polovině roku 1998. Nový objekt bude vybudován na místě stávající prosklené haly a tří "klecí", jak jsou tyto prostory pro nádobové zkoušky nazývány. Nově budovaná hala bude umístěna mezi pavilon ČZPI a budovu na Květné. Autorkou projektu je brněnská architektka Ing. arch. Dagmar Kabelováčová. Plánovaný rozpočet stavby činí 9,5 mil. Kč. K úvahám o vybudování nové vegetační haly se přistoupilo zejména z důvodů nedostatečných skladovacích prostor, nevyhovující přípravny a hlavně z důvodu zastaralého řešení samotné vegetační haly. (Doposud byly prostory pro umístění vegetačních nádob kryty pouze pletivem jako ochrana proti poničení rostlin ptactvem. Praxe si však žádala i vyřešení ochrany proti dešti, neboť při vydatnějších srážkách v průběhu a hlavně v závěru vegetace dochází k poničení rostlin, přemokření půdy či substrátu, což negativně ovlivňuje průběh zkoušky.)

Objekt bude rozčleněn na samotnou vegetační halu, která bude mít strop krytý svinovací střechou. Ta bude automaticky rozvinuta při dešti nebo silném větru. Boční stěny, které budou opět z pletiva, zajistí v letním období přirozenou cirkulaci vzduchu a nebude tak docházet k nadbytečnému přehřívání rostlin. Přímou na halu bude navazovat dvoupodlažní budova, rovnoběžná s ulicí Květnou. V jejím přízemí budou skladovací prostory pro veškeré vybavení pracoviště nádobového zkušebnictví, dále zde bude váhova, a přístroje na úpravu půdních a rostlinných vzorků a nakonec příprava roztoků. Součástí vegetační haly budou i dva malé skleníčky, z nichž větší bude sloužit na sušení vzorků a nebude vytápěn. Menší - vytápěný - se bude využívat v mimosezónním období na provádění rychlostestů nových registrovaných hnojiv. Zkoušky ověřující účinnost nových netypových hnojiv, což je činnost vyplývající se zákona č.156, budou hlavní náplní práce vegetační haly.

Využit bude i prostor pod vegetační halou a to vybudováním podzemních garáží pro volné stání asi 20 aut.

V prvním patře této nové budovy bude zřízena laboratoř molekulárně biologické diagnostiky a laboratoř optické mikroskopie. Laboratoř bude vybavena moderním fluorescenčním mikroskopem a stereoskopem se snímací kamerou a analýzou obrazu a bude sloužit oddělení odrůdového zkušebnictví a laboratoři půdní mikrobiologie.

Historie parkových úprav areálu ÚKZÚZ Brno, Ing. P. Dokoupil.

Areál současného ústředí ústavu, dříve pobočky Brno se nalézá na ploše bývalého Moravského zemského výzkumného ústavu zemědělského. Později, po II. světové válce byly pro potřeby nově vzniklé organizace ÚKZÚZ přidružené dvě honosné vily

se zahradami. Zrušením vnitřního oplotení vznikla poměrně rozsáhlá plocha s torzy původních zahradních úprav, bazénků, skalek a tenisových kurtů. Vše však časem zpusťlo a bylo využíváno účelově k parkování, stavbě různých provizorií a podobně. Později byla převážná část areálu rozparcelována na zaměstnanecké zahrádky. Celkový dojem byl roztříštěný a velmi neutěšený.

Po pohnutých událostech roku 1968 a následných normalizačních kádrových prověrkách vzniklo nadirigované hnutí tzv. brigády socialistické práce, v němž angažmá na převychování mi bylo též uloženo. Využil jsem možnosti tohoto maximálně preferovaného hnutí a nabídl tehdejšímu řediteli pobočky Brno Ing. Kolářovi návrh na parkovou úpravu areálu, který by bylo možno pomocí kolektivů BSP postupně realizovat. Moje nabídka byla akceptována a následná postupná realizace byla vedením pobočky preferována a podpořována. Lze říci, že se kolektivy BSP ujal této činnosti s nadšením. Po změně politického systému a zániku BSP v roce 1990 byla tato činnost nadále vedením ústavu považována za veřejně prospěšnou a ještě několik let pokračovala, nadšení z této vícepráce však postupně opadávalo. Situace byla vyřešena přijetím stálého profesionálního zahradníka.

Je zde namístě poděkovat všem zaměstnancům za vykonané dílo, které nám výrazným způsobem trvale zlepšuje naše životní a pracovní prostředí.

Jak probíhaly jednotlivé etapy úprav:

1. Zahájení úprav proběhlo v letech 1971-72 na nejvíce pohledově exponovaných plochách velkého trávníku a plochy před budovou Květná.

Miniarboretum
s autorem

Dominantami ploch byla instalace valounových oválů s koncentrovanou výsadbou trav a konifer. Na valouny jsme jezdili s kolektivy BSP do kraje pod Pálavou, do obce Dolní Dunajovice. Zde ve vinicích bylo tohoto materiálu dostatek. Do valounových ploch byla nainstalována velká kamenná koryta jako vodní prvek pro oživení úpravy. Koryta jsem sehnal na Vysočině v JZD Ždánice, tehdy za pár korun. Volné plochy byly osázeny vzrostlými koniferami, vytěženými v arboretu Vysoké školy lesnické v Sokolnicích. Vzrostlé břízy jsme vytěžili v rašeliništích u Pavlova na Blanensku a dotvořili jejich výsadbou konečnou podobu. Založením trávníku byla tato etapa ukončena a areál začal nabývat nový vzhled. K sečení trávy byla zakoupena tehdy velice úzkoprofilová sekačka značky Tera.

2. V návaznosti na stávající úpravu a ve stejném stylu byla rozpracována v letech 1973-74 úprava vchodu do ústavu. Pod okny vrátnice byla vytvořena filigránská úprava v kombinaci rulových placáků z Vysočiny z oblasti přehrady Vír a valounů z Dolních Dunajovic. Dominantou zde byla přírodní plastika z vápencového kamene,

dovezeného z Habrech, náhorní krasové plošiny u Jedovnic. Plocha byla vytvořena výsadbou konifer a skalníků. Naproti bylo vybudováno jezírko s rulovou zídkou a kamenným korytem. Přilehlá dlážděná plocha byla osázena sloupovými a polehavými koniferami a všemu dominuje převíslá pokroucená vrba, splývající nad vodní hladinu. V okolí úpravy byl založen trávník.

3. V době působení ředitele Ing.Trnky (1980-1990) byl po roce 1983 vysazen velký živý plot na oddělení provozních prostor od chaoticky působících zaměstnaneckých zahrádek. Vzrostlé konifery byly lacino nakoupeny a dovezeny ze školek VŠZ Lednice. Před živým plotem byl založen pruh trávníku s dominantní výsadbou velkolistých Paulovnií. Tyto bohužel nepřečkaly následnou krutou zimu. Tato výsadba vzrostlého živého plotu měla rychlý a ne-

sporný pohledový efekt pro vzhled ústředního prostoru areálu.

4. Rozsáhlé a komplikované úpravy byly realizovány v letech 1983-85 v okolí tehdy centrálního parkoviště. Ze dvou stran byla brigádnicky mužskými složkami jednotlivých oddělení postavena opěrná zídka z pohledového, tvarově různě členěného betonu. Formu nám podle nákresu zhotovili tesaři v JZD Moravský Krumlov. Na parkoviště navázal kompaktní živý plot na oddělení zahrádek a kolem zídek byla založena složitá úprava, miniarboretum, kde do kružnic z rulových placáků byly po trojicích vysazeny vzácnější zakrslé konifery. K zídce byly vysazeny převíslé skalníky. Na dotvoření tohoto zákoutí byly dovezeny a usazeny velké bludné syenitové balvany z okolí vesnice Překov z okresu Třebíč. Několik balvanů bylo usazeno též před velký živý plot.

5. Prostor u vegetační haly byl upravován v letech 1985-86. Přestálé růže byly vykloučeny a nahrazeny třemi záhony nových. Do úpravy byly zakomponovány dříve náhodně vysazené borovice, které unikly osudu vánočních stromků. Dále byl využit rastr bývalých vegetačních parcel, kde byla instalována rulová zídka s torzy kamenných koryt a keramickou nádobou. Dominantní koryto bylo upraveno jako vápencová skalka s výsadbou skalniček.

V ploše trávníku byl osazen visutý vápencový kámen, přírodní plastika na stopce, situovaný v malém amfiteátru z rulových kamenů. Opodál bylo položeno malé škrapové pole z vápencových kamenů z okolí Jedovnic s výsadbou vzácného kapradí, jeleního jazyku. Současně byla vydlážděna přilehlá cesta a vedle ní vysazen kompaktní záhon růží polyantek a dominantní převíslá smuteční jívka.

6. Po několika pokusech došlo v letech 1993-94 k realizaci výstavby technologického pavilonu. Vlastní stavba svým umístěním a zařízením staveniště bohužel velmi tvrdě postihla naše parkové úpravy. Došlo

Detailní pohled na jednu z úprav

k likvidaci nejhezčích zákoutí. Část mini-arboreta se však podařilo přemístit k budově odrůd, čímž byl oživen dosud zanedbávaný kout a několik vzrostlých konifer bylo zachováno z živého plotu před dnešní štítovou zdí pavilonu.

7. Po dostavbě technologického pavilonu v roce 1994 vznikly nové plochy pro parkovou úpravu a to jak uvnitř areálu, tak zvenčí do ulice Hroznová. Protože na slavnostní otevření pavilonu byl pozván a účast přislíbil sám pan ministr Lux, dostal jsem šibeniční termín na provedení úprav. Za pomoci pracovníků stanice Lysice a podnikové Avie jsme dovezli z Dolních Dunajovic náklad valounů a zajistili jsme výsadbový materiál, vesměs konifery a různé tvary lísek z několika okrasných školek. Do slavnostního otevření bylo všechno hotovo, t.j. valounové úpravy u obou vchodů s výsadbou vysokých trav a trvalek a byl též vzrostlý trávník.

Do valounových ploch byla rozmístěna Kunštátská keramika, ze které nejvíce pozornost přitahovalo baculaté prasátko.

8. V návaznosti na vnitřní úpravy byl v roce 1994 dobudován též venkovní parčík před budovou pavilonu do ulice Hroznová. Dominuje zde výsadba pyramidálních tureckých lísek a dále je vysazen oblouk střídavě z rozložitých a sloupových konifer, zakončený skupinou černých borovic.

9. Další rána potkala zaměstnance ústavu po bezúplatném předání pozemku na stavbu nové budovy Státní zemědělské a potravinářské inspekce v sousedství ÚKZÚZ. Nejen že byly definitivně se zbytečným dvouletým předstihem zrušeny všechny zahrádky, ale celý areál velmi trpěl staveništním provozem, který se vesměs odehrával na pozemku ÚKZÚZ. Po dokončení velmi zdařilé stavby dle projektu atelieru A plus pana Ing.arch.Uhlíře byla v roce 1997 realizo-

vána firmou Semiramis dle mého projektu parková úprava navazující koncepčně na náš areál. Dominantní zde je obvodová výsadba z tureckých lísek a kompozice z rozložitých konifer a zakrslých lísek. Anglické dvorečky budovy jsou zajištěny živými plůtky z ostnitého dříví.

10. Po vyklizení zařízení staveniště v roce 1997 byla zrekultivována plocha pod budovou odrůd a s pomocí pracovníků a mechanizace ze stanice Želešice byl založen trávník. Kupodivu se trávník na velmi zdevastovaném pozemku vydařil. Do trávníku byla provedena jednoduchá výsadba konifer a šedostříbrných listnáčů rakytníku v kombinaci s borovicí černou. Linie výsadby vytváří secesní křivky a budou zdůrazňovat pozdně secesní styl budovy. Budova sama byla lemována živým plůtkem z krušpánku.

11. Centrální prostor bývalých zahrádek byl v době stavby budovy zemědělské a potravinářské inspekce použit jako mezideponie vytěžené zeminy. Pro umožnění parkování zde bylo firmou vy-

Celkový pohled
na areál

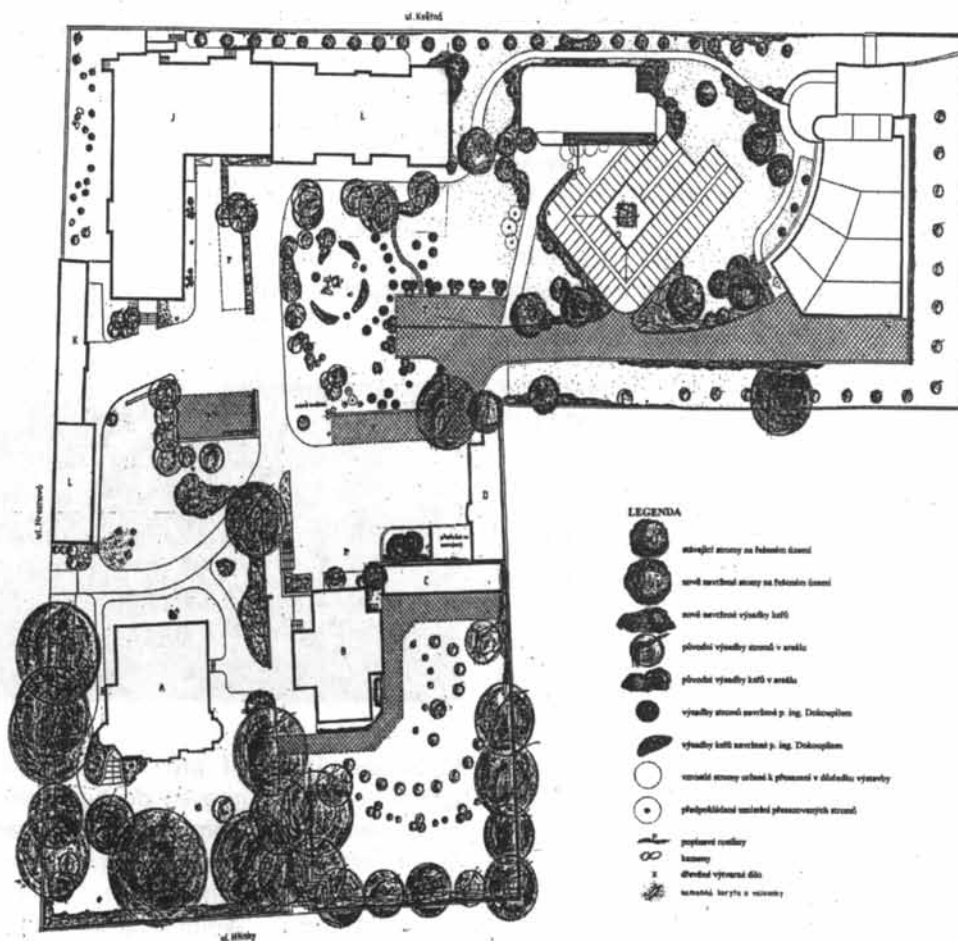
budováno 10 stání pro osobní auta. Okolní terén byl upraven do tvaru mírného návrší, na kterém brněnský sochař Šimek umístil svou kreaci, dvojité totém z podélně rozříznutého kmene s environmentálními znaky symbolizujícími zemědělství. Okolí této dominanty bylo osazeno mohutnými syenitovými bludnými

balvany, které jsme výpravou s autojeřábem získali ze stavby vodovodního přivaděče v katastru obce Ptáčov u Třebíče. Tyto kameny byly též doplněny do parčíku v ulici Hroznová.

Na poslední chvíli před nástupem zimy se podařilo za pomoci pracovníků a mechanizace ze stanice Želešice založit trávník a až v roce 1999 se podařilo realizovat zahuštěnou výsadbu velkokvětých růžových akátů kolem nového parkoviště. Úplné dokončení úprav bude realizováno během let 1999-2000.

Zbývá vysadit polokruh sloupových konifer v pozadí monumentu a založit suché valounové řečiště s výsadbou trvalek.

Ještě letos, v roce 1999 je reálné zahájení výstavby nové vegetační haly. Zde nás čeká alespoň pokus o záchranu, přesazení a přemístění dotčené části úprav, po dokončení stavby pak její zapojení do okolní parkové úpravy. Čekají nás též generální opravy některých původních úprav. Zdá se, že práce na vylepšování našeho areálu nikdy neskončí.

Celkový pohled na parkové úpravy v areálu ÚKZÚZ

Závěrečné slovo patří **Ing. Jiřímu Halačkoví**, řediteli odboru ekonomiky a hospodářské správy.

Závěrem snad lze už jen říci, že si současný ÚKZÚZ váží své stoleté tradice činností ve prospěch zemědělské kontroly a zkušebnictví. Činnosti, které dnes ústav vykonává, jsou podloženy řadou odborných zákonů. Tyto zákony řeší nejen způsob odběru vzorků pro laboratorní zkoušení, ale i přípustnost použitých metod a vlastní interpretace výsledků. Brno, kde je od roku 1991 sídlo ústavu, převzalo organizaci a řízení zemědělského zkušebnictví a kontroly v České republice s velkou zodpovědností. Vybudované nové laboratoře s úrovní přístrojového vybavení, která je srovnatelná s vědeckovýzkumnou základnou tohoto typu nejen v ČR, ale i v Evropě, jsou zárukou nejen dobré laboratorní práce, ale i hodnověrných výsledků analýz a nezpochybnitelných rozhodnutí ve správním řízení. Z pohledu ekonomů ústavu mohou říci, že tyto podmínky jsou od roku 1991 vytvářeny na všech regionálních pracovištích s ohledem na objektivní potřeby ústavu a regionu.

Za pomoci zřizovatele se daří prakticky každoročně zajistit nezbytně nutné prostředky na činnost ústavu. Se státním rozpočtem jsme spojeni nejen výdaji na mzdy, provoz a investice, ale i příjmy z činností za úhradu a realizaci správního řízení v rozhodnutích se správními poplatky.

Z počtu zaměstnanců, který rovněž prodělal řadu změn, včetně delimitace téměř pěti set odborníků do nové organizace Státní rostlinolékařské služby, připadá na brněnský region téměř třetina z 1068 přepočteného stavu zaměstnanců k 1.1. 1999. Aby byl výčet kapacit úplný, museli bychom doplnit charakter činností laboratoří a rovněž uvést nejpočetnější zastoupení zkušebních stanic. Proces privatizace, který zatím zasáhl pouze odrůdové zkušebny, snížil počet zkušebních stanic o třetinu, není však tím nejlepším řešením, kam by se mělo zkušebnictví a odborný státní dozor ubírat.

Za uplynulými sty lety je třeba vidět velkou obětavost a nadšení zaměstnanců ústavu, kteří ač ne vždy byli společností oceněni odpovídajícím způsobem, svým pracovním nasazením a odbornou fundovaností vytvářeli pravidla pro zajištění kvalitních hnojiv, krmiv a potravin, včetně ochrany půdního fondu a životního prostředí. Tomuto poslání se ústav i ve složitých dobách vývoje společnosti nikdy nezpronevěřil a my můžeme jen věřit, že současná společnost tento správný trend jen podpoří.

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

snažila jsem se z dodaných historických materiálů, z vyslechnutých vyprávění a z poskytnutých příspěvků poslepnout mozaiku faktů a zajímavostí pro Vaše poučení i zábavu. Mé poděkování patří všem, kteří svou vstřícností, vyprávěním, radou či vlastním příspěvkem napomohli tomu, že tato brožura vznikla.

Děkuji především : Ing. M. Studenému, Ing. M. Škorpilovi, Ing. J. Liškovi, Ing. I. Bočkovi, paní J. Chromcové, Ing. Z. Šenkýřovi, Ing. P. Dokoupilovi, Ing. L. Filukovi, Ing. M. Smatanové, Ing. J. Procházkovi, paní M. Kubíčkové, Ing. D. Hájkovi, PhMr. V. Doležalovi, panu M. Šašecimu, Ing. J. Halačkovi, paní L. Baroňové, panu S. Homolovi, Ing. T. Ševčíkovi, Ing. Z. Králíkové.

Obzvláště děkuji Ing. Jaroslavu Mokrému, bez jehož laskavé pomoci bych nejnovější historii nebyla schopna vůbec zpracovat.

Při vzniku dokumentu byly dále využity materiály, které zpracoval Ing. Václav Trojan, bývalý náměstek ředitele ÚKZÚZ, i podklady, které shromažďoval Ing. Miroslav Trnka, CSc. jako ředitel brněnské pobočky.

Zvláštní ocenění patří paní Ivaně Krškové, která text graficky upravila, doplnila fotografiemi a připravila k tisku.

Markéta Pospíchalová

ŘEDITELÉ

zkušební stanice - zemského výzkumného ústavu zemědělského - pobočky ÚKZÚZ -
ústředí ÚKZÚZ:

Ing. Jan Vaňha	1899 - 1911
PhDr. Karel Spissar	1911 - 1918
Ing. Otto Kyas	1919 - 1936
Doc. Dr. Karel Kočnar	1936 - 1939
Doc. Dr. Jan Lokscha	1939 - 1945
Doc. Dr. Karel Kočnar	1945 - 1948
Doc. Dr. Jaroslav Šimon	1948 - 1951
Ing. František Hanzelka	1951 - 1958
Ing. Miroslav Richter	1958 - 1960
Ing. Miroslav Kolář	1960 - 1980
Ing. Miroslav Trnka, CSc.	1980 - 1990
Doc. Ing. Jiří Kalášek, CSc.	1990 - 1995
Ing. Jiří Liška	1991 - 1992
Ing. Karel Trávník	1993 - 1994
RNDr. Jaroslav Staňa	od 1.1.1996

PŘÍLOHA PERSONÁLNÍHO A SOCIÁLNÍHO ODDĚLENÍ ÚSTAVU

Dlouholetí zaměstnanci pracoviště Brno

1. Z archivních záznamů

(rok nástupu do zaměstnání, jméno, oddělení/ZS, rok ukončení zaměstnání)

1937 Bernovský Antonín, Domanínek, 1972

1941 Petřica Jan, ing. AVR, 1973

Gross Bohuslav, EKO, OKOR197

1943 Důbravová Věra, ŽV, 1978

1944 Šenkýř František, Domanínek, 1987

1945 Sedláčková Helena, osiva, 1973

Šmeralová Milada, ing., osiva 1975

1949 Jindra Josef, ing., odrůdy, 1972

Šlezinger Alois, EKO, 1971

Zelinková Věra, odrůdy, 1974

Vavrková Zorka, osiva, 1978

Myslivečková Jaruška, ŽV, 1983

Pavlíček Václav, osiva, 1972

Hájková Ludmila, odrůdy, 1976

1950 Hájek Dobroslav, ing., odrůdy, 1989

1951 Kožuská Danuše, Želešice, 1976

Špaček Jan, odrůdy, 1977

Blažek František, ing., odrůdy, 1985

Šašecí Marie, ŽV, 1977

Chromcová Jana, odrůdy, 1989

Hrbková Helena, ŽV, 1986

Zoufalý Václav, ŽV, 1986

1952 Vránová Vlasta, EKO, 1978

Šašecí Mirko, odrůdy, 1978

Bílková Božena, odrůdy, 1974

Wolfschutz Vladimír, ing., ŽV, 1983

Souček Karel, Uherský Ostroh, 1993

Hladký Adam, ing., ŽV, 1987

1953 Doležal Věroslav, PhMr., odrůdy, 1994

Polmanová Helena, odrůdy, 1972

Cihlářová Květoslava, osiva, 1979

Kolář Miroslav, ing., ředitel, 1980

Valovič Eugen, EKO, 1975

Perna Klement, ing., odrůdy, 1972

Prokešová Marie, ŽV, osiva, 1980

1955 Škorpil Miroslav, ing., AVR, 1988

Bobek Miroslav, ing., odrůdy, 1977

Janča Bohuslav, osiva, 1991

Sedláček Bořivoj, ing., Podivín, 1988

Pátková Věra, ŽV, 1982

Bárta Miroslav, Lysice, 1981

- Vítek Pavel, ing., odrůdy, 1990
- 1956** Deutschová Věra, AVR, 1979
- 1957** Kroulíková Helena, ing., AVR Liberec, 1988
Husáková Anežka, ing., AVR Havl.Brod, 1989
- 1958** Pařízková Věra, odrůdy, 1995
Kračmarová Miloslava, AVR,KPÚ, 1981
Šemorová Marie, Podivín, 1993
- 1959** Kaláček Jiří, Doc.ing.,CSc., Želešice,ředitel ústavu, 1996
- 1960** Polcar Václav, odrůdy, 1982
Trnka Miroslav,ing.,CSc., Domanínek, ředitel, 1990
Sojka Ladislav, KOR, 1980
Řezáč Antonín, ing., odrůdy, 1994
Mikel Miloslav, KOR, 1989
Lubina Antonín, ing., osiva, 1991
Liška Jiří, ing., osiva,ředitel, 1993
- 1961** Příbyl František, ing., osiva,sekretariát, 1987
Dobrovolná Libuše, EKO,sekretariát, 1980
Adámková Vlasta, osiva, 1989
Šemora Jiří, Podivín/Lednice, 1998
Tihelková Vlasta, AVR, 1982
Duchoně Ladislav, osiva, 1980
Dvořáková Světluška, osiva, 1984
Tichý Josef, Oblekovice, 1983
Rechová Věra, AVR, 1980
Rod Bohumil, osiva, 1991
Klimešová Eliška, ing., KOR, 1989
Vejtasa Karel, ing., Oblekovice, 1995
Gromszká Radmila, AVR, 1997
Lunda Jaroslav, Uherský Ostroh, 1989
Brym Jaroslav, Želešice, 1994
Špačková Marie, osiva,1962, 1973-1996
- 1962** Studená Jarmila, ing., odrůdy, 1983
Svanovská Zdeňka, ŽV, 1996
Oplatek Ivan, ing., ŽV, 1985
Boček Ivan, ing., osiva, 1998
Pokorná Magdalena, EKO, 1994
- 1963** Fabíková Marie, Jaroměřice, 1986
Fediovičová Marta ing., odrůdy, 1991
Dufek Jaroslav, Jaroměřice, 1997
Šebelová Hedvika, AVR, 1987
Blažek František, Uherský Ostroh, 1998
- 1964** Šnajnarová Jana, EKO, 1998
Vaniček Vítězslav, ing., osiva, 1985
Susser Josef, ing., ŽV, 1990
Glos Josef, ing., AVR, 1994
Žabská Marie, EKO, 1991
Brymová Josefa, Želešice, 1995

- 1965** Štamberová Marie, odrůdy, 1985
 Lišková Aloisie, RNDr., ŽV, 1986
 Janáčková Jaroslava, AVR, 1988
 Turková Ludmila, ing., osiva, 1995
1967 Polívková Jana, ing.osiva/LO, 1999
1968 Martinková Věra, ŽV, 1991
 Kylarová Jitka, PhMr., AVR, 1990
1969 Fridrichová Jaroslava, Želešice, 1995
1970 Horák Miloš, ŽV, 1989
 Kratochvílová Eliška, odrůdy, 1994
 Kohoutková Helena, ing., ŽV, 1983
1971 Stuchlíková Eva, ing., odrůdy, 1989
1972 Václavíková Alžběta, ŽV, 1993
1973 Hradil Jan, osiva, 1999
1975 Odehnalová Emilie, ŽV, 1993
1976 Mičánek Bohumil, ing., ŽV, 1997
1977 Grospietschová Ludmila, AVR, 1997
 Otáhalová Květoslava, ŽV, sekretariát, 1997

2. Současní dlouholetí zaměstnanci pracoviště Brno

(rok nástupu do zaměstnání, jméno, oddělení/ZS, datum nástupu do zaměstnání)

- 1957** Richter Miloslav, ing., Želešice , 1.7.
1961 Rác Vladislav, Lednice 1.3.
1962 Poláková Blanka, RLO, 1.7.
 Mokry Jaroslav, ing., odrůdy 9.7. -1977- 10 roků, od 1.1.1978
 Hamplová Jana, RNDr., RLO, 1.8.
 Janíček Jan, Želešice, 1.10.
 Studený Milan, ing., RLO, 16.10.
 Nováková Jana, ŽV,KPÚ-OZ, 22.10. do 31.3.1986 , od 4.1.1991
1963 Horalík Zdeněk, AVR, 19.6.
 Zajícová Květa, Oblekovice, 16.7.
 Stejskal Zdeněk, EKO, 1.10.
 Chaloupka Jiří, ing., osiva, 1.11.
1964 Hrabal Jaroslav, osiva, 15.5.
1965 Trávník Karel, ing., AVR, 16.3.
 Pařízek Pavel, ing., odrůdy, 1.4.
 Dokoupil Pavel, ing., AVR, 16.4.
 Laus Ivan, ing., ŽV, 1.12.
1966 Šenkýř Zdeněk, ing., ŽV, 1.1.
 Novozámská Anežka, RLO, 1.7.
 Smejkalová Vlastimila, Chrlice, 4.7.
1967 Kobylka Josef, ing., Oblekovice, 11.7.
1968 Buriánová Jiřina, RLO, 1.8.
1969 Hradová Anežka, Želešice, 1.7.
 Coufalová Ludmila, Oblekovice, 23.7.

- 1970** Tinka Miloš, ing., osiva, 1.1.
Opluštil František, Lednice, 1.2.
Získal Jaroslav, AVR, 1.7.
Bezděková Marie, Uherský Ostroh, 1.7.
Haška Milíč, Chrlice, 15.7.
Fejta Josef, Jaroměřice, 1.10.
- 1971** Duchoňová Libuše, RLO, 1.1.
Knetigová Jitka, ing., RLO, 11.10.-1972, od 1.12.1975
- 1972** Zábojníková Marie, Oblekovice, 1.7.
Staňa Jaroslav, RNDr., ředitel ústavu, 1.10.
- 1973** Dokoupilová Marcela, RLO, 1.8.
Plíhal Rostislav, Lysice, 1.11.
Šrámek Jan, Lysice, 1.12.
Hauerland Miloslav, ing., AVR, OKOR, APVR, 1.12.
Veselá Alena, RLO, 1.12.
- 1974** Fanta Janosiva, 1.3.
Žák Josef, Oblekovice, 16.4.
Jonášová Dana, Oblekovice, 21.6.
Matoušková Marie, Jaroměřice, 1.8.
- 1975** Sekula Jaroslav, Oblekovice, 1.3.
Kolář Antonín, ing., krmiva, 1.9.
Bukalová Vlasta, Chrlice, 1.9.
- 1976** Lidáková Alena, ing., Oblekovice, 1.3.
Cupalová Marta, Lednice, 24.5.
Zrůnová Jiřina, ing., Uh.Ostroh, 1.7. uvolněna pro funkci 8 let
Hrbáčková Dana, Želešice, 1. 7.
Plíhalová Eva, Lysice, 1.7.
Dostálová Ludmila, RLO, 1.9.
Velen Zdeněk, EKO, 1.11.
Strmisková Miroslava, RLO, 1.11.
- 1977** Vidlák Václav, EKO, 1.1.
Vítek Bohumil, ing., Jaroměřice, 1.1.
Kostová Anna, Lednice, 1.4.
Brumla Jan, sekretariát, 6.5.
Melicharová Milena, Lednice, 1.7.
- 1978** Frantík Vojtěch, ing., osiva, 1.1.
Lošák Jan, ing., Lednice, 1.4.
Nezvalová Zdeňka, Chrlice, 1.5.
Řezníčková Marta, AVR, 1.9.
- 1979** Ševčík Jan, odrůdy, 1.2.
Sedlák Jindřich, odrůdy, 1.2.
Žáková Marie, Oblekovice, 1.3.
Hagarová Libuše, RLO, 1.3.
Makovská Libuše, RLO, 5.3.
Sedláková Růžena, Lednice, 20.3.
Riebl Josef, RLO, 1.4.
Obšasníková Magdalena, ing., krmiv, 1.8.

STRUČNÝ PŘEHLED

Byl to společenský požadavek na zušlechtění tehdy nejdůležitější hospodářské plodiny na Moravě - ječmene, který vyvolal k životu "Moravskou zemskou hospodářskou výzkumnou stanici pro pěstování rostlin" v Brně. Zahájila svou činnost jako předchůdkyně našeho ústavu dne 22. 3. 1899 pod vedením ředitele ing. Jana Vaňhy.

Jednalo se především o šlechtění rostlin, pěstování nových odrůd, určování nemocí rostlin a konečně provádění srovnávacích polních pokusů v různých oblastech země. V roce 1909 bylo rozhodnuto, že stanice ponese název "Moravský zemský výzkumný ústav zemědělský", byl připraven projekt přeložení ústavu do Králova Pole - k tomu nedošlo, v roce 1911 ředitel Vaňha umírá a do života našich předchůdců se vkrádají kontury válečného konfliktu. Po smrti J. Vaňhy se stává ředitelem stanice PhDr. Karel Spissar, nadějný absolvent botanického ústavu pražské univerzity - zabýval se šlechtěním rostlin a hnojařskými pokusy. Následně se dostal do konfliktu s nadřízenými a v roce 1918 byl odvolán. První světová válka byla určitým katalyzátorem řešení otázek souvisejících s výživou národa a zemědělskou produkcí. To mělo za následek, že známý zemědělský odborník Prof. Dr. J. Stoklasa byl pověřen kompetentními místy vypracováním plánu na reorganizaci moravského zemědělského a lesnického výzkumnictví. Ředitelem ústavu se roku 1919 stal ing. Otto Kyas, zemský zemědělský rada. Byl zkušeným chemikem a zdatným organizátorem, což se prokázalo při plnění úkolů, které před ústav stavěla dynamicky se rozvíjející 1. republika. V roce 1924 se Československo stává jedním ze zakládajících členů vznikající mezinárodní semenářské asociace ISTA (International Seed Testing Association) usilující o jednotné metody zkoušení kontroly osiva a sadby.

Nové představy o roli budování zemědělství v Československu měly za následek v roce 1919 vznik centrální instituce - "Zemského výzkumného ústavu pro produkci rostlinnou" (vznikl reorganizací původního Zemského výzkumného ústavu zemědělského); ústav byl rozdělen do 6 sekcí (biologické a pedologické, biochemické, šlechtitelské, agrobotanické, fytopatologické). Správnost teoretických závěrů uvedených sekcí prověřovaly pobočné stanice v Rožnově pod Radhoštěm a ve Žďáru nad Sázavou. Během let 1920 - 1921 byla původní budova v Pisárkách podstatně rozšířena, laboratoře se vybavovaly novou technikou. Rozšiřovala se knihovna ústavu - už v roce 1925 čítala více než 8 tisíc svazků. Po odchodu ing. Kyase ze zdravotních důvodů v roce 1936 byl ředitelem ústavu jmenován Doc. Dr. Karel Kočnar. Doba Protektorátu Čechy a Morava, která následně postihla naši zemi, neznamenal kupodivu devastaci ústavu - je to dáno ostatně tím, že Velkoněmecká říše měla eminentní zájem na dobrém fungování zemědělství. Dr. Kočnar byl odvezen do koncentračního tábora a v roce 1939 byl ředitelem ústavu jmenován Dr. Jan Lokscha, docent oboru zemědělství na německé Technice v Brně. Došlo k následujícím změnám - meteorologie byla přesunuta do Prahy, vznikly dvě nové půdní zkušebny, došlo ke sloučení ústavu s ústavem pro produkci živočišnou, ústav byl pověřen funkcí hlavní odrůdové zkušebny (vč. teritoria Čech). Po válce se vrátil do ústavu, který se opět orientoval na problematiku rostlinné produkce (oblast produkce živočišné odešla z ústavu), Doc. Dr. Kočnar; došlo k rozšíření ústavu o nové sekce a nové zkušební stanice. V letech 1946 - 1947 se ústav pozvolna začíná orientovat na budoucí problematiku zemědělské velkovýroby. Dne 25. října 1948 byly zemské výzkumné ústavy pro rostlinnou výrobu ze-státněny - ředitelem nově vzniklých "Státních výzkumných ústavů" byl jmenován

Doc. Dr. Jaroslav Šimon, dlouholetý a zkušený pracovník ústavu.

Léta padesátá jsou mj. charakteristická i nárůstem zemědělské legislativy - př. v roce 1951 vychází vyhláška ministerstva zemědělství č. 95/1951 Sb., "o zřízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského" - tak spatřil světlo světa náš "ÚKZÚZ"; sídlo ústavu je v Praze s pobočkami v Žatci, Brně, Bratislavě a Košicích.

Dominantní právní normou, která de facto donedávna charakterizovala postavení ÚKZÚZ, byl zákon č. 61/1964 Sb., o rozvoji rostlinné výroby. V roce 1966 je ÚKZÚZ pověřen výkonem "Státní zkušebny 217" (zkoušení přípravků na ochranu rostlin, hnojiv, strojů).

Prvním ředitelem brněnské pobočky ústavu byl jmenován v roce 1951 Ing. František Hanzelka a sloužil v této vedoucí funkci do roku 1958, kdy byl vystřídán v důsledku odchodu ze zdravotních důvodů Ing. Miroslavem Richtrem. V roce 1960 byl ředitelem jmenován Ing. Miroslav Kolář, který vedl brněnskou pobočku 20 let. V roce 1959 byla v ÚKZÚZ založena "Inspekce karantény a ochrany rostlin". V roce 1980 se stává ředitelem brněnské pobočky ústavu Ing. Miroslav Trnka, který ve funkci setrval až do počátku roku 1990.

V roce 1987 vzniká "Správa ochrany rostlin" jako zvláštní složka ústavu; k 1. 1. 1997 se tato složka vyděluje z ústavu a vzniká samostatná organizace "Státní rostlinolékařské správa". V této souvislosti odchází z ústavu i odbor "OZAM" (zkoušení a metody přípravků na ochranu rostlin).

Devadesátá léta jsou charakteristická změnami na vedoucích místech ústavu - do funkce ředitele ústavu je jmenován v roce 1991 Doc. Ing. Jiří Kalášek, CSc., známý ovocnářský odborník v oblasti odrůdového zkušebnictví. Jeho příchodem přechází vedení ústavu z Prahy do Brna, kde dochází k rozšiřování technické základny (výstavba objektů). Současně Parlament ČR postupně začíná schvalovat sérii tzv. "zemědělských" zákonů, které svým obsahem vymezují novou roli ústavu v oblasti zemědělství ČR.

Dnem 1. ledna 1996 byl jmenován po odchodu Doc. Kaláška do důchodu ředitelem ústavu RNDr. Jaroslav Staňa - zkušený agrochemik. S jeho příchodem nastupuje z objektivních ekonomických důvodů transformace ústavu s cílem zefektivnit naši práci; vytvořit potřebné zkušební zázemí, rozvíjet správní činnosti a uvést do činnosti ústavu ekonomickou stabilitu. Co říci dál? Čeká nás jen a jen práce a chtějme všichni, aby naši následovníci, kteří nás jednou budou hodnotit, mohli o naší práci napsat tolik pozitivního, jako my o svých předchůdcích.

SHORT SUMMARY

Back in the end of nineties of the last century there arised an urgent requirement on amelioration then the most prominent agricultural crop in Moravia - barley. As an answer to this need Moravian Provincial Agricultural Experimental Station for Plant Raising was founded in Brno. This predecessor of our Institute came into existence on March 22-nd 1899 under leadership of director ing.Jan Vaňha.

The main attention was at that time paid to plant cultivation, new varieties breeding, plant diseases and the last but not the least to the pursuit of comparative field trials in different regions of country. In 1909 the station was renamed to Moravian Provincial Experimental Agricultural Institute. By that time the plan to transfer the Institute to new location in Královo Pole was also prepared, but that idea has never been materialized. In 1911 director Vaňha died and shortly afterwards the peaceful existence of our predecessors was shattered by grim realities of the Great War. After Mr. Vaňha's passing PhDr.Karel Spissar, hopeful graduate of the Botany Institute of the Prague's university, whose field of interest was centered on plant cultivation, testing and application of fertilizers, became the head of the Institute. Due to the conflicts with his superiors he was suspended in 1918. The First World War presented a specific catalyzer which brought to the eminence matters of nation nutrition provision and in a broader sence all problems pertaining to the agricultural production. As a result, the renown agriculturalist Prof.Dr.J.Stoklasa was charged by competent authorities to produce a project on Moravian agricultural and silvicultural research reorganization. In 1919 new director of the Institute ing.Oto Kyas, provincial agriculture advice, was installed. He was regarded to be an experienced chemist and very competent manager at the same time. During his tenure, in years of dynamic expansion of the first republic, he fully justified this reputation. In 1924 Czechoslovakia stood at a cradle of an international seedmen association ISTA (International Seed Testing Association), an organization striving for unification of checking seeds for sowing and seedlings.

New ideas and modified approach to the role of agriculture in Czechoslovakia, incited by grave experiences acquired during the war, materialized themselves in reorganization of the Institute. A new central body, Provincial Experimental Institute for Plant Production, was subdivided into six separate branches: Biological and pedological, Biochemical, Plant breeding, Agrobiological and Plant pathology were created. Two new regional testing station in Rožnov pod Radhoštěm and Žďár nad Sázavou, whose task was to provide testing facility and verify theoretical conclusions achieved, came also into existence. In years 1920 - 1921 the original building in Pisárky underwent substantial enlargement and modernization. Laboratories were equipped by then up to date instrumentation. Considerable enrichment of the Institute library was achieved, back in 1925 it enshrined as much as eight thousand volumes. After resignation od eng. Kyas, who stepped down due to reason of deteriorated health in 1936, doc.dr.Karel Kočnar was appointed director. Years of Nazi occupation, the time of Protectorate which brought about general devastation upon the country, did not affect the Institute the same way. Surprisingly it might seem, the reason is quite natural. The German empire paid the utmost concern and great attention to food production and to the well providing agrarian sector in general. Shortly after the occupation as back as 1939 dr.Kočnar was detained and put into concentration camp. Dr.Jan Lokscha, reader of agriculture on German technique in Brno, was nomited director of the Institute. Several substantial changes were carried out du-

ring his tenure. Department of meteorology was transferred to Prague, two new soil test room were put into operation, Institute of animal breeding and production was took over and the last but not the least the Institute was entrusted to run the chief variety test station territorially responsible also for the region of Bohemia.

With the war termination, orientation of the Institute shifted again back to the original field of interest, plant production. Under the leadership of doc. dr. Kočnar, who was re-installed to his previous post, the branch of animal production was removed from the Institute. In the same time several new branches started their activities and several new testing stations were established as well. In years 1946 - 1947 a new assignment, problems associated with agricultural large-scale production, started to loom. On October 25-th 1948 provincial experimental institutions for plant production were nationalized. To head the newly established State Experimental Institutes doc.dr.Jaroslav Šimon, an experienced and a long time fellow of the Institute, was nominated.

During the fifties a number of legislative amendments pertaining to agriculture were enacted. In 1951 a public notice of Ministry of Agriculture No 95/1951 Sb. On foundation of the Central Institute for Supervising and Testing in Agriculture was passed. So was created our "ÚKZÚZ", the institute with the seat in Praha and subsidiaries located in Žatec, Brno, Bratislava a Košice.

Until recently the most important regularization from which the whole competence of the institute were evolved, was the law No 61/1964 Sb. On Advancement of Plant Production. In 1996 ÚKZÚZ was entrusted to run the state test room No.217, whose competence was testing of fertilizers, preparatives for plant protection and appliances for their application.

The first director of Brno subsidiary ing. František Hanzelka was nominated in 1951. He resigned due to the feeble health in 1958 and was replaced by ing. Miroslav Richter. In 1960 ing. Miroslav Kolář took over. He lead Brno subsidiary for 20 years. In 1959 there was established in ÚKZÚZ Inspectorate of Quarantine and Plant Protection. In 1980 became director of Brno subsidiary ing. Miroslav Trnka. He remained in the office to the beginning of 1990.

Back in 1987 there was created as a special body of the Institute the Plant Protection Authority. By January 1-st 1997 this activity was removed from the Institute and made independent as the State Phytosanitary Administration. As a part of this new institution OZAM - Division of Plant Protection Preparatives and their Application Testing - was also removed.

In 1991 there was nominated new director of the Institute Doc.Ing.Jiří Kalášek, CSc., renowned fruit-growing specialist and a long time fellow of Division of Plant Variety Testing. During his tenure the seat of the Institute was transferred from Praha to Brno.It also fully deserve our esteem for substantial construction activities which for example gave to subsidiary in Praha very attractive and needy seat in Motol. At the same time the Parliament of Czech republic began step by step to pass new agricultural laws.

After the retirement of eng.Kalášek the current director RNDr.Jaroslav Staňa, renowned agrochemist, accede to the office on 1-st January 1996. As far as the general economic situation is a bleak one, it is quite a must to reconsider priorities and find the means how to execute tasks assigned to the Institute by laws.

What more can be said? In front of us there is waiting only very hard work. Let us hope we will cope with it successfully so that our successors will ance be able to look at us with such an affectionate scrutiny as we are just paying back to our predecessors.

DIE KURZE ÜBERSICHT

Es war gesellschaftlicher Anspruch an die Züchtung damals der wichtigsten wirtschaftlichen Pflanze in Mähren - der Gerste, der zum Leben "Mährische landwirtschaftliche Station für Pflanzenzucht" in Brünn hervorrief. Sie eröffnete ihre Tätigkeit als Vorgängerin unserer Anstalt am 22.3.1899 unter der Führung des Direktors Ing. Jan Vaňha.

Es ging vor allem um Pflanzenzüchtung, Anbau der neuen Sorten, Bestimmungen der Pflanzenkrankheiten und schliesslich um Ausübung der vergleichenden Feldversuche in verschiedenen Landterritorien. Im Jahre 1909 entschiedete man, dass die Station den Namen "Mährische Landforschungsanstalt für Landwirtschaft" trägt, war ein Projekt für die Vorlegung der Anstalt ins Stadtviertel Královo Pole vorbereitet - dazu kam aber nicht. Im Jahre 1911 stirbt Direktor Vaňha und ins Leben unserer Vorgänger stellen sich die Konturen des Kriegskonflikts hinein. Nach dem Tod von J. Vaňha wurde Direktor der Station PhDr. Karel Spissar, hoffnungsvoller Absolvent botanischen Instituts der Universität in Prag - er befasste sich mit Pflanzenzüchtung und Düngemittelversuche. Er geriet aber ins Konflikt mit seinen Untergeordneten und im Jahre 1918 war abgerufen. Der erste Weltkrieg war teilweise ein Katalyzator für die Lösung der Fragen, die mit Ernährung der Nation und der landwirtschaftlichen Produktion zusammenhingen. Es hatte zur Folge, dass der bekannte landwirtschaftliche Fachmann Prof. Dr. J. Stoklasa von den kompetenten Stellen beauftragt war, um den Plan für die Reorganisierung mährischer Land- und Forstforschung auszuarbeiten. Der Anstaltsdirektor wurde im Jahre 1919 Ing. Otto Kvas, landwirtschaftlicher Landesrat. Er war ein erfahrungsreicher Chemiker und tüchtiger Organizador, wie er bei der Augabenserfüllung erwies, die vor der Anstalt die dynamischentwickelte erste Republik stellte. Im Jahre 1924 wird die Tschechoslowakei eins der gründenden Mitglieder der entstehenden internationalen Samenassoziation ISTA (International Seed Testing Association), die sich um die Einheitsmethoden für Prüfungen und Kontrollen der Saat und Aussaat bemüht.

Die neuen Vorstellungen von der Rolle des Landwirtschaftsbaues hatten zur Folge im Jahre 1919 die Entstehung der Zentralinstitution - "Die Landforschungsanstalt für Pflanzenproduktion" (sie entstand durch die Reorganisation der ursprünglichen Landforschungsanstalt für Landwirtschaft); die Anstalt war in sechs Sektionen aufgeteilt (biologische und pädologische, biochemische, züchterische, agrobotanische, fytopatologische). Die Richtigkeit dieser theoretischen Schlussfolgerungen angeführter Sektionen überprüften die Nebenstationen in Rožnov pod Radhoštěm und in Žďár nad Sázavou. Während des Jahres 1920-1921 war ursprüngliches Gebäude in Pisárky wesentlich erweitert, die Laboratorien waren mit neuer Technik ausgestattet. Man erweiterte auch die Anstaltsbibliothek - schon im Jahre 1925 umfasste sie mehr als acht Tausend Bände. Nachdem Ing. Kvas für die Gesundheitsbeschwerde im Jahre 1936 weggegangen war, wurde zum Direktor der Anstalt Doc. Dr. Karel Kočnar ernannt. Die Zeit der Schirmherrschaft Böhmen und Mähren, die nachfolgend unser Land betraf, bedeutete staunenswert keine Devastation der Anstalt - es war übrigens deshalb, dass Grossdeutsches Reich ein sehr eminentes Interesse für gut prosperierende Landwirtschaft hatte. Dr. Kočnar war ins Konzentrationslager transportiert und im Jahre 1939 war zum Anstaltsdirektor Dr. Jan Lokscha, Dozent im Fach der Landwirtschaft, ernannt. Es kam zu folgenden Änderungen - die Meteorologie war nach Prag verschoben, entstanden zwei neue Bodenstationen, die Anstalt war mit der Anstalt für Tierproduktion vereinigt und

war mit der Funktion der Hauptsortenprüfungsstelle beauftragt (einschliesslich des Böhmenterritoriums).

Nach dem Krieg kam in die Anstalt, die sich wieder an die Problematik der Pflanzenzucht orientierte (das Gebiet der Tierproduktion war von der Anstalt abgetrennt) Doc. Dr. Karel Kočnar zurück; die Anstalt war um zwei neue Sektionen und neue Prüfungsstationen erweitert. Im Jahre 1946-1947 beginnt die Anstalt allmählich an die künftige Problematik der landwirtschaftlichen Grossproduktion zu orientieren. Am 25. Oktober 1948 waren alle Landforschungsanstalten für Pflanzenzucht verstaatlicht - zum Direktor der neu entstandenen "Staatsforschungsanstalten" war Doc. Dr. Jaroslav Šimon, ein langjähriger und erfahrungsreicher Anstaltsangestellter ernannt.

Die fünfzig Jahre sind ausser anderen charakteristisch auch mit dem Aufwuchs landwirtschaftlicher Legislative - z. B. im Jahre 1951 erscheint die Bekanntmachung des Ministeriums für Landwirtschaft S.Nr. 61/1964 von "Errichtung der zentralen Kontrollen Prüfungsanstalt für Landwirtschaft" - so erblickte das Licht der Welt unsere "ÚKZÚZ"; die Anstalt hatte ihren Sitz in Prag und ihre Nebenstellen befinden sich in Žatec, Brünn, Bratislava und Košice.

Die dominante Rechtsnorm, die de facto noch unlängst die Position der "ÚKZÚZ" charakterisierte, war das Gesetz S.Nr. 61/1964 von Entwicklung der Pflanzenzucht. Im Jahre 1966 ist ÚKZÚZ mit der Ausübung der "Staatsprüfungsstelle 217" (die Prüfungen der Präparate für den Schutz von Pflanzen und Düngemittel und die Prüfungen von Maschinen).

Zum ersten Direktor der Nebenstelle in Brünn war im Jahre 1951 Ing. František Hanzelka ernannt und übte diese führende Funktion bis Jahre 1958 aus, als er wegen Gesundheitsbeschwerden von Ing. Miroslav Richter abgewechselt war. Im Jahre 1960 ernannte man zum Direktor Ing. Miroslav Kolář, der die Nebenstelle in Brünn 20 Jahre führte. Im Jahre 1959 war im Rahmen der ÚKZÚZ die "Inspektion für Quarantäne und Pflanzenschutz" gegründet. Im Jahre 1980 wird der Direktor der Nebenstelle in Brünn Ing. Miroslav Trnka, der in der Funktion bis zum Anfang des Jahres 1990 verharrete.

Im Jahre 1987 entsteht "Die Behörde für Pflanzenschutz" als die separate Anstaltsabteilung; zum 1. Januar 1997 ist sie von der Anstalt abgetrennt und entsteht die selbstständige Organisation "Die Staatsbehörde für Pflanzenmedizin". Mit diesem Zusammenhang wird auch von der Anstalt die Abteilung "OZAM" (Prüfungen und Methoden der Präparate für Pflanzenschutz) abgetrennt.

Die neunzig Jahre sind mit ihren Veränderungen in führenden Arbeitsstellen der Anstalt charakteristisch - zum Anstaltsdirektor ist im Jahre 1991 Doc. Ing. Jiří Kalášek, CSc., der bekannte Obstfachmann im Gebiet Sortenprüfungen, ernannt. Mit seiner Ankunft ist die Führung der Anstalt aus Prag nach Brünn versetzt, hier wird zur Erweiterung der technischen Basis angefangen (der Aufbau von neuen Objekten). Gleichzeitig beginnt das Parlament der Tschechischen Republik allmählich die Reihe der sog. "landwirtschaftlichen" Gesetzen zu genehmigen, die mit ihrem Inhalt neue Rolle der Anstalt im landwirtschaftlichen Gebiet der Tschechischen Republik definieren.

Seit dem 1. Januar 1996, nachdem Doc. Ing. Kalášek, CSc., in Ruhestand weggegangen war, wurde zum Direktor der Anstalt RNDr. Jaroslav Staňa - ein erfahrungsreicher Agrochemiker - ernannt. Mit seiner Ankunft tritt infolge der objektiven ökonomischen Gründen die Transformation der Anstalt mit dem Ziel ein, die Effektivität aller Arbeit zu verbessern; die notwendige Prüfungsbasis auszubilden, die Verwaltungstätigkeiten zu entwickeln und die ökonomische Stabilität in die Tätigkeit der Anstalt einzuführen. Was

soll man weiter sagen ? Auf uns wartet nur und nur die Arbeit und wünschen wir alle, dass unsere Nachfolger, die uns in Zukunft werten werden, können von unserer Arbeit nur positiv schreiben, wie auch wir von unseren Vorgängern.

ROZMÍSTĚNÍ PRACOVÍŠŤ ÚKZÚZ v ČR

OBSAH

Úvod	1
Období vzniku	2
Období 1899 - 1911	3
Období 1911 - 1918	5
Období 1918 - 1938	6
Doba protektorátu (1939 - 1945)	11
Období 1945 - 1948	15
Období 1948 - 1951	18
Padesátá a šedesátá léta	22
Sedmdesátá a osmdesátá léta	31
Devadesátá léta	38
Slovo autora	58
Ředitelé	59
Příloha personálního a sociálního odd. ústavu	60
Stručný přehled	64
Mapa rozmístění pracovišť ÚKZÚZ v ČR	71

100 let zemědělského zkušebnictví v Brně

Vydal: Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský v Brně
ku 100. výročí zemědělského zkušebnictví v Brně
Sestavila: Ing. Markéta Pospíchalová
Počet stran: 71
Rok vydání: 1999
Počet výtisků: 500 ks
Tisk: Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský v Brně,
656 06 Brno, Hroznová 2

Grafická úprava obálky GAT STUDIO s.r.o.

ISBN 80-86051-40-4

Sídlo ústavu: 656 06 Brno, Hroznová 2, Česká republika
Telefon: + 420 (5) - 43 548 111
Fax: + 420 (5) - 43 21 73 25
e-mail: ukzuz@zeus.cz